2-CI NƏŞR

ƏHLİ SÜNNƏ VƏL CƏMAAT

SƏLƏFİ SALİHİN ƏQİDƏSİ

PEYĞƏMBƏRİN

SALLALLAHU ALEYHİ VƏS SƏLLƏM

HƏYATINDAN SƏHİFƏLƏR

Bu Kitab, Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş Üzrə Dövlət Komitəsinin 13 Sentyabr 2008-ci İl Tarixli İcazəsi Əsasında Çap Edilmişdir №DK-98/H

TOPLAYAN VƏ TƏRTİB EDƏN
K.HÜSEYN
KİTABIN BÜTÜN HAQLARI QORUNUR

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحَمْدَ للهِ ، نَحْمَدُهُ ونَسْتَعِينُهُ ونَسْتَغْفِرُهُ، ونَعُوذُ باللهِ مِنْ شُرُورِ أنفُسِنا ، ومِنْ سيِّئاتِ أعمالِنا ، مَن يَهدِهِ اللهُ فلا مُضِلَّ لهُ ، ومَن يُضلِل فَلاَ هادِيَ لَهُ ، وأَشهدُ أنْ لاَ إلهَ إلاَّ اللهُ وَحدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ ، وأَشْهَدُ أنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ ورَسُولُهُ.

﴿ يا أيُّها الَّذينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إلاَّ وأنتُم مُسْلِمون ﴾[1].

﴿ يا أيُّها النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذي خَلَقَكُم مِّن نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْها زَوجَها وَبثَّ مِنهُما رِجَالاً كَثيراً وَنِساءً واتَّقُوا اللهَ الَّذي تَساءَلُونَ بِهِ وَالأَرْحامَ إنَّ اللهَ كانَ عَلَيكُم رَقِيباً ﴾[2].

﴿ يَا أيُّها الَّذينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَقُولُوا قَولاً سَدِيداً ، يُصلِحْ لَكُمْ أعْمالَكُمْ وَيَغفِر لَكُمْ ذُنُوبَكُم وَمَن يُطِعِ اللهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزاً عَظِيماً ﴾[3]

أما بعد : فإنَّ أصْدَقَ الحديثِ كلامُ اللهِ ، وخَيرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ – صلىٰ اللهُ عليه وآله وسلم – وشرَّ الأُمورِ مُحْدَثاتُها وكلَّ مُحْدَثةٍ بِدعةٌ ، وكلَّ بدعةٍ ضلالةٌ ، وكلَّ ضلالةٍ في النَّارِ(*).

---

(١) سورة آل عمران : الآية ، ١٠٢. (٢) سورة النساء : الآية ، ١. (٣) سورة الأحزاب : الآية ، ٧١.

(*) هذه الخطبة ؛ تسمىٰ : «خطبة الحاجة» وهي تُشرع بين يدي كلِّ حاجة ، والتي كان رسول الله ﷺ يعلِّمها أصحابه ؛ أن يقولوها بين يدي كلامهم ، في أمور دينهم سواء كان ؛ خطبة نكاح ، أو جمعة ، أو محاضرة ، أو غير ذلك ، وهي في : «سنن ابن ماجه» كتاب النكاح ، باب خطبة النكاح ، وفي : «سنن الترمذي» و «سنن أبي داود» و «سنن النسائي» ورواه أبو يعلىٰ في : «مسنده» والطبراني في : «المعجم الكبير» والبيهقي في : «سننه» والإمام أحمد في : «المسنده» ، وورد ذكر طرف من هذه الخطبة في : «صحيح مسلم» كتاب الجمعة ، باب خطبته ﷺ في الجمعة.

ÖN SÖZ

XUTBƏTUL-HACƏ

Həmd ancaq Allahadır, Ona həmd edir, Ondan yardım və məğfirət diləyirik. Nəfslərimizin şərindən və pis əməllərimizdən Allaha sığınırıq. Allah kimi hidayətə yönəltmişsə, onu heç kəs azdıra bilməz, kimi də azdırmışsa, heç kəs onu hidayətə yönəldə bilməz. Mən şəhadət edirəm ki, Allahdan başqa ilah yoxdur. O, təkdir, şəriki də yoxdur və şəhadət edirəm ki, Muhəmməd onun qulu və elçisidir.

«Ey iman gətirənlər! Allahdan lazımınca qorxun. Yalnız müsəlman olduğunuz halda ölün». *(Ali-İmran 102).*

«Ey insanlar! Sizi tək bir şəxsdən *(Adəmdən)* ***xəlq edən, ondan zövcəsini*** *(Həvvanı)* ***yaradan və onlardan da bir çox kişi və qadınlar törədən Rəbbinizdən qorxun****. (Adı ilə)* **Bir-birinizdən** *(cürbəcür şeylər)* ***istədiyiniz Allahdan, həmçinin qohumluq əlaqələrini kəsməkdən qorxun. Şübhəsiz ki, Allah sizin üzərinizdə nəzarətçidir».*** *(ən-Nisa 1).*

«Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və doğru söz söyləyin! *(Əgər belə etsəniz)* ***Allah əməllərinizi islah edər və günahlarınızı bağışlayar. Hər kəs Allaha və Peyğəmbərinə itaət etsə, böyük bir səadətə*** *(Cənnətə)* ***nail olar».*** *(əl-Əhzab 70-71)* .

Şübhəsiz ki, sözlərin ən doğrusu Allahın kəlamı, yolların ən xeyirlisi Muhəmməd - *sallallahu aleyhi və səlləm* - in yoludur. Əməllərin ən pisi sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulub dinə salınan hər bir əməl (iş) bir bidətdir, hər bir bidət isə zəlalətdir (sapıqlıqdır), hər bir zəlalət isə oddadır .

Xutbətul-Hacə adı ilə məşhur olan bu duanı, cümə və s. xütbələrdə Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* - oxumuşdu. Səhabələrinə də bunu əmr etmiş və özü də onları öyətmişdir. Hədisin ilk hissəini bizə: – Əhməd 1/392-393,432, Əbu Davud 2188, Tirmizi 1105, Nəsəi 3/104-105, 6/69 və «Əməlul Yəum vəl Leyl» 488, İbn Məcə 1892, Darimi 2202, Tayalisi «əl-Musnəd» 1557, AbdurRazzaq «əl-Musənnəf» 10449, Bəzzar «əl-Musnəd» - Kəşful Əstar 1/314, Əbu Yəla «əl-Musnəd» 5233-5234,5257, Tahavi «Şərhul Müşkilil Asar» 1-3, Təbərani «Məcmuul Kəbir» 10/10079-10080, Həkim «əl-Mustədrək» 2744, Beyhəqi «Sünnənul Kubra» 3/214-215, Bəğavi «Şərhus Sunnə» 2268 İbn Məsud - *radıyallahu anhu* – yolu ilə, Müslim «Şərhu Nəvəvi» 6/156-158, Əhməd 1/302,350, Nəsəi 6/89-90, İbn Məcə 1893 və Tahavi «Şərhul Müşkilil Asar» 4 İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – yolu ilə, Tahavi «Şərhul Müşkilil Asar» 5, Beyhəqi «Sünnənul Kubra» 3/215 Nubeyt b. Şərit - *radıyallahu anhu* – , Əbu Yəla «əl-Musnəd» 7221, Nəsəi «Sünnənul Kubra» bax: «Tuhfetul Əşraf» 6/472 № 9148 Əbu Musa əl-Əşari - *radıyallahu anhu* – dən.

Hədisin Ikinci Hissəsini – Müslim «Şərhu Nəvəvi» 6/153-156, Əhməd 3/319,371, Nəsəi 3/188-189, Beyhəqi «Sünnənul Kubra» 3/214 Cabir b. Abdullah - *radıyallahu anhu* – yolu ilə. Bu ləfz Nəsainin ləfzidir. Hədisi Əhməd 3/371 və Müslim: «Sözlərin ən doğrusu» ləfzi yerinə: «Sözlərin ən xeyirlisi» ləfziylə rəvayət edilmişdir. İmam Əhmədin digər rəvayətlərində isə 3/319: «Sözlərin ən gözəli» şəkilindədir. Müslim: «Sonradan uydurulub dinə salınan hər bir əməl (iş) bidətdir» ləfzi yerinə: «Hər bir bidət bir zəlalətdir (sapıqlıqdır)» ləfziylə ravayət etmişdir. Hədisin sonunda olan: «Hər bir zəlalət isə oddadır» ləfzini zikr etməmişdir. Bu beş səhabədən başqa hədsi: Aişə - *radıyallahu anhə* –, Səhl b.

«Ey Rəbbim! köksümü açıb genişlət, işimi yüngülləşdir, dilimdəki düyünü aç ki, sözümü yaxşı anlasınlar». *(Ta ha 25–28).*

Möhtərəm müsəlman bacı və qardaşlarım! İlk öncə hamınızı Allahın salamı ilə salamlayıram. Allahın kitabına və Rəsulullah - *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yoluna uyaraq öz risaləmi «***Bismilləh***» ilə başlayıram. Çünkü Allah Rəsulu - *sallallahu aleyhi və səlləm* - də öz məktublarını «***Bismilləh***» ilə başlamış və buyurmuşdu: «Hər mühüm bir işə «***Bismilləh***» ilə başlanılmazsa, o işin sonu kəsikdir» .

AbdurRahman əs-Sədi – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «İmanı artıran səbəblərdən biri də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i tanımaqdır. Nə kimi uca əxlaq üzərində olduğunu, hansı kamil sifətlərə mənsub olduğunu bilməkdir. Çünkü insan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i haqqı ilə (əxlaqını, sifətlərini) bilərsə onun doğruluğu barəsində şəkk etməz. Bilər ki, o sadiq insandır. Onun gətirdiyi Quran və Sünnəni təsdiq edər. ***«Yoxsa öz Peyğəmbərini tanımadılar və buna görə onu inkar etdilər».*** *(əl-Muminun 69).* Yəni Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i tanımaq bəndədən imana tələsməyi vacib edir və imanını artırır. Allah onlara Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in halını tədəbbür etməyə yönəltmişdir. *«(Ya Peyğəmbər! Bu müşriklərə)* ***de ki: Allah*** *(həqiqəti dərk etmək xatirinə)* ***iki-iki, bir-bir*** *(mənim məclisimdən)* ***durun, sonra da bir dərindən düşünün*** *(görəcəksiniz ki)* ***sizin yoldaşınızda*** *(Muhəmməd peyğəmbərdə)* ***heç bir divanəlik əsəri yoxdur. O, yalnız qarşıdakı əzabla sizi qorxudan bir Peyğəmbərdir!».*** *(əs-Səba 46).* Allah bu Peyğəmbərin kamilliyinə and içmişdir, onun əxlaqının ucalığına və onun yaradılmışların ən kamili olduğuna and içmişdir. ***«Sən*** *(Ya Muhəmməd!)* ***Rəbbinin neməti sayəsində divanə deyilsən! Və həqiqətən səni minnətsiz, tükənmək bilməyən mükafat gözləyir! Doğurdan da sən böyük bir əxlaq sahibisən!».*** *(Nun 1-3).* Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – doğru və mənfəətli sözlərilə, gözəl əxlaqı ilə imana çağıran ən böyük səbəblərdəndir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ən böyük imam və kamil bir nümunədir. ***«Həqiqətən Allahın Rəsulu Allaha, Qiyamət gününə ümüd bəsləyənlər və Allahı çox zikr edənlər üçün gözəl nümunədir».*** *(əl-Əhzab 21).*

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə iman gətirmək Allaha yaxınlaşdıran ən əzəmətli əməllərdən olduğuna və həmçinin Allahın

---

Sad - *radıyallahu anhu* – mərfu olaraq. Hədis səhihdir. Muhəddis Muhəmməd Nəsrəddin əl-Albani – *rahmətullahi aleyhi* – hədisin bütün rəvayətlərini bir yerə toplayaraq «Xutbətul Həcə» isimli bir kitab yazmışdır. İstəyənlər bu kitaba baxa bilərlər. Ayrıca bax: əl-Albani «Muxtəsər Səhih Müslim» 409, «Mişkətul Məsabih» 3149,5860.

Əbu Davud.

sevdiyi ən uca vasitələrdən olduğuna görə onlar (ağıl sahibləri) imanları ilə Allaha təvəssül etdilər ki, Allah onların pisliklərini örtsün və onları dərəcələrə çatdırsın. ***«Ey Rəbbimiz! Həqiqətən biz: Rəbbinizə inanın! – deyə imana tərəf çağıran bir kimsənin çağırışını eşidib sənə tərəf iman gətirdik. İndi günahlarımızı bizə bağışla, təqsirlərmizdən keç və canımızı yaxşı əməl sahibləri ilə bir yerdə al».*** *(Ali İmran 193)*. Herakl, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona vəsf olunduqda o, etiraf etdi ki, o Peyğəmbərlərin ən əzəmətlisidir. Onun vəzifəsi və mülkünün əldən getməsi Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – tabe olmaqdan onu çəkindirdi. Necə ki, bir çoxlarına da Allah Rəsulu açıq-aydın tanındıqdan sonra iman etməsinə mane olmuşdur.

İbn Abbas – *radyallahu anhu* – deyir ki, Əbu Sufyan – *radyallahu anhu* – mənə dedi: «Mənimlə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in arasında imzalanmış sülh müqaviləsi müddətində mən Qureyşin ticarət karvanı ilə birlikdə Şama getmişdim. Mən Şamda olduğum müddətdə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən Rumun İmperatoru Herakliyusa bir məktub gətirilmişdi. Bu məktubu (Rumun imperatoruna) Dihyətul Kəlbi gətirmiş və Busranın əmirinə vermişdi. Busranın əmiri də məktubu Herakliyusa göndərmişdi… Herakliyus da: «Burada (yəni Şamda) Peyğəmbər olduğunu iddia edən adamın qövmündən bir kimsə varmı?» deyə soruşdu. Adamlar: «Bəli, vardır!» dedilər. Bundan sonra (Əbu Sufyan – *radyallahu anhu* – bir qrup yoldaşları ilə) birlikdə imperatorun hüzuruna İliyuya gəldilər. Herakl Rumun tanınmış insanlarının əhatəsində onları və tərcüməçisini öz yanına çağıraraq (tərcüməçisi vasitəsilə): «Peyğəmbər olduğunu iddia edən bu şəxsə nəsəb (qohumluq) etibarı ilə ən yaxın olanınız hansınızdır?» deyə soruşdu. Əbu Sufyan: «Nəsəb etibarı ilə ən yaxın olan mənəm» dedim. Herakl: «Onu mənə yaxın əyləşdirin, yoldaşlarını isə onun arxa tərəfində oturdurun!» dedi. Sonra Herakl tərcüməçisinə: «Onlara de: «Mən Peyğəmbər olduğunu iddia edən o, şəxs haqqında bu adamdan bəzi şeyləri soruşacağam. Əgər o, mənə yalan desə sizlər onun yalanını təkzib edin!» dedi.

Əbu Sufyan b. Hərb – *radyallahu anhu* – 630-cu ilə qədər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in qatı düşmənlərindən olub. Lakin Məkkənin fəthi günü İslamı qəbul edir. Qızı Ramlə b. Əbu Sufyan (həmçinin Ummu Həbibə də deyirdilər) Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yoldaşı idi.

Hudeybiyyə – Qureyş müşrikləri ilə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – arasında bağlanmış sülh müqaviləsidir. Mart 628-ci il Məkkə yaxınlığında.

Şam – indiki Livan, Suriya, İordaniya və Fələstinin ərazisi sayılır.

Herakl – Bizans imperatoru 610-641-ci illərdə hökmranlıq edib.

Səhabələr içərisində gözəlliyi ilə seçilən bir səhabə idi. Cəbrail – *əleyhissəlam* – əksər vaxtlarda onun görkəmində gələrdi.

İliyu - Yerusəlimin qədim adlarından biridir. (Həmçinin Beytul Məqdis, Qüds).

Əbu Sufyan: «Allaha and olsun ki, yoldaşlarım tərəfindən yalanımın hər tərəfə yayılmasından qorxmasaydım Peyğəmbər haqqında şübhəsiz ki, yalan uydurardım» dedim. Sonra (Herakl) Peyğəmbər haqqında mənə ilk sualını verdi.

«Sizin içinizdə onun nəsəbi necədir?» deyə soruşdu. Mən: «İçimizdə onun nəsəbi çox böyükdür. O, hörmətli bir ailədəndir» deyə cavab verdim. O: «Sizdən bu sözü ondan əvvəl söyləmiş (yəni ondan əvvəl peyğəmbərlik iddiası etmiş) bir kimsə olubmu?» deyə soruşdu. Mən: «Xeyr!» deyə cavab verdim. O: «Ata-babaları içərisində bir padşah olubmu?» deyə soruşdu. Mən: «Xeyr!» deyə cavab verdim. O: «Ona kimlər tabe olur. İnsanların şərəfliləri (yəni tanınmışlar, varlılar), yoxsa insanların zəifləri (kasıblar, sadələr)?» deyə soruşdu. Mən: «İnsanların zəifləri (kasıbları, sadələri)» deyə cavab verdim. O: «Ona tabe olanlar artır, yoxsa azalırlar?» deyə soruşdu. Mən: «Xeyr, azalmır. Əksinə artırlar!» deyə cavab verdim. O: «İçərilərində onun dininə girdikdən sonra bəyənməməzlikdən onun dinini tərk edən varmı?» deyə soruşdu. Mən: «Xeyr!» deyə cavab verdim. O: «Bu dediklərini deməzdən (yəni Peyğəmbərlikdən) əvvəl heç onu yalan (danışmaqda) ittiham etmisinizmi?» deyə soruşdu. Mən: «Xeyr!» deyə cavab verdim. O: «Heç əhdini pozarmı?» deyə soruşdu. Mən: «Xeyr, əhdə vəfasızlıq etməz. Lakin indi biz onunla bir müddətlik sülh müqaviləsi bağlamışıq. Bu müddət ərzində onun nə edəcəyini bilmirik. Mən bu dediklərimə heç bir söz əlavə edə bilmədim. (Yəni Peyğəmbərə qarşı heç bir söz deyə bilmədim)» deyə cavab verdim. O: «Heç onunla müharibə etdinizmi?» deyə soruşdu. Mən: «Bəli» deyə cavab verdim. O: «Onunla etdiyiniz müharibənin nəticəsi necədir?» deyə soruşdu. Mən: «Onunla bizim aramızda olan müharibə qarşılıqlı olub. O, da bizə qalib gəlib, biz də ona qalib gəlmişik» deyə cavab verdim. O: «O, sizə nəyi etməyi əmr edir?» deyə soruşdu. Mən: «O, bizə tək Allaha ibadət etməyi və Ona heç bir şeyi şərik qoşmamağı bir də ata-babalarımızın dediyi şeylərdən çəkinməyimizi əmr edir. Sonra bizə namaz qılmağı, düz söz danışmağı (yalan danışmamağı), yaxşılıq etməyi və qohumluq əlaqələrini möhkəmləndirməyi (kəsməməyi) əmr edir!» deyə cavab verdim.

Onda (Herakl) öz tərcüməçisinə əmr etdi ki, mənə desin: «Mən səndən onun nəsəbi haqqında soruşdum. Sən də: «İçimizdə onun nəsəbi çox böyükdür. O, hörmətli bir ailədəndir» deyə cavab verdin. Axı bütün (əvvəlki) Peyğəmbərlər də belə qövümlərin yüksək nəsəb sahiblərinin içindən göndərilmişlər. Mən səndən: «Sizdən bu sözü ondan əvvəl söyləmiş (yəni ondan əvvəl peyğəmbərlik iddiası etmiş) bir kimsə olubmu?» deyə soruşdum. Sən də: «Xeyr!» deyə cavab verdin. Mən də

düşündüm ki, əgər kimsə belə bir şey (peyğəmbərlik iddiası) haqqında ondan əvvəl söyləmiş olsaydı, onda belə qərara gəlmək olardıki o, da özündən əvvəl kimsə tərəfindən deyilmiş bir sözü təkrar edir. Mən səndən: «Ata-babaları içərisində bir padşah olubmu?» deyə soruşdum. Sən də: «Xeyr!» deyə cavab verdin. Mən də düşündüm ki, əgər ata-babaları içərisində bir padşah olsaydı, onda belə qərara gəlmək olardıki o, (ata-babalarının) mülkünü geri almaq istəyən bir kimsədir. Mən səndən: «Bu dediklərini deməzdən (yəni Peyğəmbərlikdən) əvvəl heç onu yalan (danışmaqda) ittiham etmisinizmi?» deyə soruşdum. Sən də: «Xeyr!» deyə cavab verdin. (Bu sözlərdən) mənə aydın oldu ki, əgər o, insanlara qarşı yalan danışmayıbsa deməli Allaha qarşı da yalan danışmaz (uydurmaz). Mən səndən: «Ona kimlər tabe olur. İnsanların şərəfliləri (yəni tanınmışlar, varlılar), yoxsa insanların zəifləri (kasıblar, sadələr)?» deyə soruşdum. Sən də: «İnsanların zəifləri (kasıbları, sadələri)» deyə cavab verdin. Məhz (Peyğəmbərlərə) tabe olanlarda onlardır. Mən səndən: «Ona tabe olanlar artır, yoxsa azalır?» deyə soruşdum. Sən də: «Xeyr, azalmır. Əksinə artırlar» deyə cavab verdin. Məhz iman da belə olmalıdır. (Qəlbə girdimi) kamillik dərəcəsinə çatana qədər artar. Mən səndən: «İçərilərində onun dininə girdikdən sonra bəyənməməzlikdən onun dinini tərk edən varmı?» deyə soruşdum. Sən də: «Xeyr!» deyə cavab verdin. Məhz həqiqi iman da belədir. Qəlbə girib orada (kök atdıqda). Mən səndən: «Heç əhdini pozarmı?» deyə soruşdum. Sən də: «Xeyr, əhdə vəfasızlıq etməz!» deyə cavab verdin. Peyğəmbərlər də heç vaxt əhdə vəfasızlıq etməzlər. Mən səndən: «Heç onunla müharibə etdinizmi?» deyə soruşdum. Sən də: «Bəli» deyə cavab verdin. Mən: «Onunla etdiyiniz müharibənin nəticəsi necədir?» deyə soruşdum. Sən də: «Onunla bizim aramızda olan müharibə qarşılıqlı olub. O, da bizə qalib gəlib, biz də ona qalib gəlmişik» deyə cavab verdin. Peyğəmbərlər də belədir. Onlar (Allah tərəfindən səbr etdiklərinə görə əcrləri böyük olsun deyə) bəlalara düçar olurlar. Lakin sonra yaxşı aqibət onların lehinə olur. Mən səndən: «O, sizə nəyi etməyi əmr edir?» deyə soruşdum. Sən də: «O, bizə tək Allaha ibadət etməyi və ona heç bir şeyi şərik qoşmamağı, bütlərə ibadətdən çəkinməyimizi əmr edir. Sonra bizə namaz qılmağı, düz söz danışmağı (yalan danışmamağı) və yaxşılıq etməyi əmr edir» deyə cavab verdin. Əgər o, şəxs haqqında dediklərin doğrudursa, yəqinliklə söyləyirəm ki, onun mülkü mənim bu iki ayaqlarımın altında olan yerlərə qədər çatacaqdır. Şübhəsiz ki, mən onun çıxacağını bilirdim. Lakin onun sizdən olacağını düşünmürdüm. Əgər mən əmin olsaydım ki, ona çata biləcəyəm, onunla görüşmək üçün çalışardım. Əgər onunla görüşsəydim mütləq ona

(xidmət edərək) ayaqlarını yuyardım» dedi və sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in məktubunu istədi. Məktubu gətirən şəxs onu Herakla verdi. Məktubu açaraq oxumağa başladı. Orada bunlar yazılmışdır.

«Rahmən və Rahim olan Allahın adı ilə. Allahın Rəsulu Muhəmməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən Rumun İmperatoru Herakla! Salam olsun doğru yolda olanlara! Sonra: «(Ey Rum imperatoru!) Mən səni İslama dəvət edirəm. İslamı qəbul et və canını qurtar. Allah da sənin əcrini iki qat versin. Əgər bu dəvətimi qəbul etməzsənsə ətrafındakı xristianların da günahı sənin boynunadır. *«(Ya Muhəmməd!)* ***Söylə ki, Ey kitab əhli, sizinlə bizim aramızda eyni olan bir kəlməyə tərəf gəlin! Allahdan başqasına ibadət etməyək. Ona şərik qoşmayaq və Allahı qoyub bir-birimizi*** *(özümüzə)* ***Rəbb qəbul etməyək! Əgər onlar yenə də üz döndərərlərsə, o zaman*** (onlara) ***deyin: İndi şahid olun ki, biz həqiqətən müsəlmanlarıq.*** *(Allaha təslim olanlarıq)». (Ali-İmran 64).*

Əbu Sufyan: «(Herakl) deyəcəklərini dedikdən və məktubu oxuduqdan sonra yanında səslər yüksəldi və gurultu çoxaldı. Bizim çıxarılmağımızı əmr etdi. Biz də onun yanından çıxarıldıq. Çıxarıldığımız zaman mən yoldaşlarıma: «İbn Əbu Kəbşə o, qədər mühüm bir insandır ki, hətta ondan Bəni Əsfarın məliki də qorxur. Artıq o, vaxtdan (Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in) qalib gələcəyinə və Allahın İslamı qəlbimə yerləşdirdiyi günə qədər əmin olmaqda davam etdim».

Herakl Xımsda Rumun böyüklərini hüzuruna dəvət etdi. Dəvət olunanlar saraya daxil olduqdan sonra (sarayın) qapılarının bağlanmasını əmr etdi. Sonra hündür bir yerə çıxaraq: «Ey Rum camaatı! Haqq yoluna yönəlmək və mülkünüzün qalmasını istəyirinizsə bu Peyğəmbərə beyət edin!» deyə xitab etdi. (Bu sözləri eşidcək) onlar vəhşi eşşəklər kimi qapılara doğru qaçmağa başladılar. Lakin qapıların bağlı olduqlarını gördülər. (Herakl) bu dərəcədə nifrətin və onun sözlərinin (onlar üçün) heç bir əhəmiyyət kəsb etmədiyini, onların iman gətirməyəcəklərinə ümüdünü kəsərək: «Onları geri çağırın!» deyə əmr etdi. (Onlar qayıtdıqda) O: «Mən bu sözləri yalnız sizi dininizə bağlılığınızı yoxlamaq üçün söylədim. İndi isə (sizin dininizə bağlılığınıza) gözlərimlə şahid

---

İbn Əbu Kəbşə **–** Əbu Kəbşənin oğlu deməkdir. Əbu Kəbşə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – atası deyildir. Bəzi rəvayətlərə görə – Müşriklər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əbu Kəbşə adında olan bir kimsəyə nisbət edərək çağırırdılar. Bu kimsə bütlərə ibadət etməkdə Qureyşə müxalif olaraq Şıral Abur adında olan ulduza ibadət edirdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – də bütlərə ibadət etməkdə Qureyşə müxalif olduğu üçün ona Əbu Kəbşənin oğlu deyə çağırırdılar. Bir rəvayətə görə də anası tərəfdən babalarından idi.

Ərablər Rumu belə adlandırırdılar.

oldum!» deyə cavab verdi. Bu sözlərdən sonra oradakılar (öz məmnuniyyətlərini bildirməkdən ötrü) onun qarşısında təzim olaraq səcdəyə qapandılar. Bu da Heraklı (İslam ilə bağlayan) son hadisə idi» .

Ona görə də Quranla maraqlananlar, onu əzbərləyənlər, mənasını başa düşməklə maraqlananlar və həmçinin Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in hədisləri ilə maraqlananlar, onlara əməl edənlər imanı başqalarından qat-qat çox olur və həmçinin əməlləri də digərlərindən çox olur. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in halını, doğruluğunu, əxlaqını bilərsə bir o, qədər də inadkar insana, şəkk içində olan insana Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in doğruluğu, sadiqliyi bəyan olar, onun imanı artar və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə tabe olduğuna görə izzət duyar. Hər dəfə onun kamilliyini bildikdə, onun sifətlərini bildikdə bununla izzət duyar. Nə üçün? Çünki insanların ən əfsəlinə tabe olduğuna görə.

Bu gün baxsaq görərik ki, çağıranlar çoxdur. Hərə öz məzhəbinə, öz təriqətinə çağırır. Bir çox müsəlmanlarda bu kafirlərə, ateistlərə, ulduzlara heyran olublar. Bunun səbəbi odur ki, onlar camaatın qarşısında bəzədilib, camaata qəhraman kimi göstəriliblər. Onlara müəyyən ləqəblər verilir ki, bu haqda eşidən ona tabe olmaq (oxşamaq, onun kimi olmaq) istəyir. Elə bir insana ki, o heyvandan da aşağı dərəcədədir. Özündən qürur və heyranlıq duyur. Bu kafirlərin müsəlmanlara qalib gəlmək üçün bir metodudur. Onlar müsəlmanlarla müharibələrdə bacarmadıqları üçün fikir müharibəsinə əl atdılar. Əgər insan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in fəzilətini, əxlaqını insanlar arasında yayarsa, onun əməllərini, nəsəbini, həyatını, onun Peyğəmbərliyinə aid olan əlamətləri, möcüzələrini bilərsə bununla o, batil yayan şəxslərin fikirlərini onların özləri ilə bərabər rədd edər.

Onun (Peyğəmbərin) dinini və dünyavi işlərini bilmək həm sənin üçün, həm də cəmiyyət üçün xeyirli olar. Bilər ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – uca bir dinin əsasını qoyub. Bilər ki, İslam dini sökmək, dağıtmaq deyil, əlksinə insanlara əmin-amanlıq, dünya və axirətdə səadət gətirir. İnsan xeyir əldə edər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in gətirdiklərini yerinə yetirərsə.

İnsanlar Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – tanıyarlarsa onlarda izzət hasil olar. Bu da onları Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə tabe olmağa, sünnətini ortaya çıxartmağa yönəldər. Bu da imanı gücləndirən ən böyük səbəblərdəndir. Bizim də borcumuzdur ki,

---

Buxari 7, Müslim 1773.

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in peyğəmbərliyinə dəlalət edən dəlilləri insanlar arasında yayaq, onun əxlaqını, fəzilətini yayaq ki, bizim övladlarımız, gələcək nəsillər bununla izzət duysunlar və onunla fəxr edərək ona uysunlar, ona tabe olsunlar. Peyğəmbərliyinə dəlalət edən halları bilsinlər. Kim bunu dərk edərsə o, bilər ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – əzəmətli bir insandır. Heç vaxt yalançı ola bilməz və bilər ki, o insan heç vaxt öz mənfəətini, öz xeyrini güdməyib. Lakin bu dünyavi məşhurlara, ulduzlara, kafirlərə baxdıqda onlarada bir məqsəd güdülür: Dünyanı əldə etmək, hansısa bir vəzifəyə çatmaq, həm özləri, həm də öz yaxınları üçün. Onların əməllərində də, sözlərində də bu şeylər özünü büruzə verir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in həyatını oxuduqda isə görürsən ki, özü üçün heç nə istəməyib, ən kasıb insandan da belə kasıb yaşayıb, ən əziyyət çəkən insandan da çox əziyyətlərə məruz qalıb. Subhənəllah! Belə insana necə tabe olmamaq olar! Belə bir insanı buraxaraq necə hansısa bir ulduza, kafirə bənzəmək olar! Miskinlərin yaşadığı bir həyatı yaşayıb, öləndə də heç nəyi yox idi. Təklif olunmuşduda ona, ən yüksək vəzifə, var-dövlət və s. lakin cavabı nə oldu: «Mənim bir əlim ayı, digər bir əlimə günəşi də versələr bu yolumdan dönmərəm». Sən o, dəccələrin (yalançıların) yollarını Preyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yolu ilə müqayisə etsən görərsən ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ən yaxın qohumlarına belə: Əbu Hureyrə – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki: ***«Və ən yaxın qohumlarını qorxut!»*** *(əş-Şuəra 214)*-cü ayəsi nazil olduqda Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ayağa qalxıb buyurdu: «Ey Kəb b. Luey oğullar! Özünüzü oddan xilas edin. Ey Abdi Mənaf oğulları! Özünüzü oddan xilas edin. Ey Həşim oğulları! Özünüzü oddan xilas edin. Ey Abdulmuttalib oğulları! Özünüzü oddan xilas edin. Ey Muhəmmədin qızı Fatimə! Özünü oddan xilas et. Çünki mən səni Allahın əzabından qorumağa qadir deyiləm. Yalnız sizinlə qohumluq əlaqələrim olduğu üçün sizə yaxşılıq edirəm (siz əməl edin. Mən sizə Qiyamət günü fayda verə bilmərəm. Öz qızına deyir ki: Sən məndən nə istəyirsənsə mən sənə verərəm. Lakin Allah qatında əməlin olmasa sənə heç bir fayda verə bilmərəm)» .

Həmçinin bu ümmətin alimlərini insanlara tanıtmalıyıq, başçılarını hansı ki, daima öndə gediblər. Bu dinin yayılmasında böyük rolları olmuşdur. Həyatları bahasına imtahanlara, zülmlərə, sınaqlara məruz qalmışlar. Lakin Allahın dinini qoruyaraq olduğu kimi insanlara çatdırmışlar. Acınacaqlı haldır ki, günümüzdəki müsəlmanlar ulduzların,

Buxari «Ədəbul Mufrad» 48.

idmançıların, futbol klublarında iştirak edən futbolçuların həyatlarını, tərcümeyihallarını əzbərdən bilirlər. Lakin səhabələrin, tabiinlərin, alimlərin, ***Subhənəllah!*** Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – in həyatını isə lazımınca bilmirlər.

Buna görə də çalışdım ki, bu kiçik risalədə Pəyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* - in həyatına dair, əxlaqı özəlliklərinə qısaca da olsa yer verim. İlk növbədə Allahdan bu çalışmamın dolğun, düzgün şəkildə yazıb başa çatdırılmasını diləyirəm. Allahdan əməlimi onun üçün ixlaslı olmasını, məndən qəbul edib onunla müsəlmanları faydalandırmasını diləyirəm. Əgər hardasa xəta etmişəmsə bu nəfsimdən və şeytandandır. Burada düzəldilməsi mühüm olan yerləri tapdıqdan sonra mənə öyüt-nəsihət verməkdən çəkinməyəcəyinizi ümid edirəm.

Güvəndiyim Allahdır, işlərimi Ona həvalə edirəm və Ona arxalanıram. Həmd və nemət yalnız Onadır. Müvəffəqiyyət bəxş edən və xətalardan qoruyan da Odur. ***«Məni yaradan və məni doğru yola yönəldən Odur! Məni yedirdən də, içirdən də Odur! Xəstələndiyim zaman mənə yalnız O şəfa verir. Məni öldürəcək, sonra dirildəcək də Odur və Qiyamət günü xətamı bağışlayacağına ümid etdiyim də Odur! Ey Rəbbim! Mənə hikmət bəxş et və məni salehlərə qovuşdur! Sonra gələnlər arasında mənə yaxşı ad qismət et! Məni Nəim Cənnətlərinin varislərindən et».*** *(əş-Şuəra 78-85).*

Allahın salat və salamı onun Peyğəmbəri Muhəmməd - *sallallahu aleyhi və səlləm* - ə, onun ailə üzvlərinə, səhabələrinə və Qiyamətə qədər onun yolu ilə gedən saleh möminlərin üzərinə olsun.

PEYĞƏMBƏRİMİZ MUHƏMMƏD

- Sallallahu Aleyhi Və Alihi Vəs Səlləm –

Onun Allah tərəfindən göndərilmiş Peyğəmbər olduğuna inanmaq, onu sevməyin vacib olduğuna, əmr etdiyi şeylərdə ona itaət etməyə, verdiyi xəbərlərdə onu təsdiq etməyə və heç bir sözü onun sözündən irəli keçirməməyə inanmaq deməkdir. Bu iki şəhadət kəliməsi bir-birindən ayrılmazdır. Buna görə də həm azanda, həm də təşəhüddə bir yerdə zikr edilir. əl-İnşirah surəsinin 4-cü ayəsində: ***«Sənin ad-sanını, şan-şöhrətini ucaltmadıqmı?»*** *(Yerdə, göydə səndən söhbət gedər, xütbələrdə adın çəkilər).* Mücahid – *rahmətullahi aleyhi* – deyir: «Mən xatırlanacaq olsam mütləq sən də xatırlanacaqsan. Şəhadət edirəm ki, Allahdan başqa ibadətə layiq haqq ilah yoxdur və Muhəmməd Allahın qulu və Rəsuludur» .

İbn İshaq «Fadlus Saləti alən-Nəbi» s.86. əl-Albani mursəl hədis.

Muhəmməd Allahın qulu və bütün insanlara, hətta cinlərə göndərdiyi Rəsulu olduğuna dair dilin söylədikləri sözə uyğun olaraq, qəlbin dərinliyindən bunu təsdiq etmək deməkdir. ***«Ya Peyğəmbər! Həqiqətən, biz səni*** *(ümmətinə)* ***bir şahid, bir müjdəçi və bir qorxudan kimi göndərdik! Biz səni Allahın izni ilə ona tərəf çağıran və nurlu bir çıraq olaraq göndərdik!»*** *(əl-Əhzab 45-46).*

Buna görə də keçmişə dair verdiyi bütün xəbərlərdə, gələcəyə dair verdiyi bütün xəbərlərdə, halal və haram qıldığı bütün xüsuslarda onu təsdiq etmək, verdiyi əmrləri yerinə yetirmək, qadağan etdiklərindən uzaq olmaq. ***De ki: «Əgər Allahı sevirsinizsə, mənim ardımca gəlin ki, Allah da sizi sevsin və günahlarınızın üstünü örtüb sizi bağışlasın. Allah bağışlayan və mərhəmətlidir».*** *(Ali-İmran 31).* Əbu Hureyrə, AbdurRahmən b. Səhr - *radıyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* - in belə buyurduğunu eşitdim: «Sizə nəyi qadağan edirəmsə ondan uzaq durun, nəyi sizə əmr etmişəmsə ondan bacardığınız qədər istifadə edin. Şübhə yox ki, sizdən əvvəlki ummətləri çoxlu sual verməleri və Peyğəmbərlərinə müxalif olmaları məhv etdi» .

Ona itaətin Allaha itaət olduğuna, ona üsyan etməyin Allaha üsyan olduğunu bilmək deməkdir. ***«Peyğəmbərə itaət edən şəxs - Allaha itaət etmiş olur. Kim üz döndərsə bil ki, biz səni onların üzərində gözətçi göndərmədik»*** *(ən-Nisa 80).* Çünkü Allahın risaləsini bizə təbliğ edən odur. Allah onunla dini bitirən, dinin təbliğini bitirmədən onun ruhunu almadı. O, ümmətini gecəsi gündüzü kimi aydın olan bir yolun üzərində buraxıb getdi. Ondan sonra bu yoldan həlak olandan başqası azmaz. ***«Onun əmrinə qarşı çıxanları başlarına gələcək bir bəladan, yaxud da düçar olacaqları bir əzabdan qorxsunlar»*** *(ən-Nur 63).* İmam Əhməd – *rahmətullahi aleyhi* – deyir: «Bu bəlanın nə olduğunu bilirsinizmi? Bəla – şirkdir. Çünkü bir kimsə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in sözlərindən bəzilərini rədd edəcək olursa, qəlbinə bir miqdar azmaq düşər və sonda da məhv olar» .

O, Allahın quludur, ona ibadət olunmaz. Muhəmmədin Rububiyyətdə, kainatın idarə edilməsində, ya da ibadətdə haqq sahibi olduğuna heç bir şəkildə inanmamalıyıq. Əksinə o, quldur, ona ibadət edilməz, o bir Rəsuldur. O, Allahın istədiyindən artıq nə özünə, nə də hər hansı bir kimsəyə nə fayda, nə də zərər vermək gücünə malikdir. ***De ki: «Mən sizə demirəm ki, mənim yanımda Allahın xəzinələri vardır. Mən qeybi də bilmirəm və sizə də demirəm ki, mən mələyəm. Mən özümə***

Buxari, Müslim.

Şeyx Useymin «Üç əsas» şərhi.

gələn vəhyə tabe oluram». De ki: «Kor görənlə bir olurmu? Məgər düşünmürsünüz!» *(əl-Ənam 50).* Ona əmr edilən şeylərə uyan bir əmirdir. ***De ki: «Mən sizə nə bir zərər, nə də bir xeyir vermək qüdrətinə malik deyiləm!» De ki: «Məni Allahdan heç kəs qurtara bilməz və mən ondan başqa heç bir sığınacaq tapa bilmərəm!»*** *(əl-Cinn 21-22).* ***De ki: «Mən Allahın istədiyindən başqa özümə nə bir xeyir, nə də bir zərər verə bilərəm. Əgər qeybi bilsəydim, sözsüz ki,*** *(özüm üçün)* ***daha çox xeyir tədarük edərdim və mənə pislik də toxunmazdı. Mən iman gətirən bir tayfanı qorxudan və müjdələyənəm»*** *(əl-Əraf 188).* Ömər - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Məni Xristianların İsa – *əleyhissəlam* – ı öydükləri kimi öyməyin. Mən bir qulam, deyin Allahın qulu və Rəsulu. Məni tərif etməkdə həddi aşmayın. Məni Allahın layiq bildiyi dərəcədən artıq yüksəltməyin. Rəbbim məni necə vəsf edibsə elə də vəsf edin» . Cündab b. Abdullah - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ölümündən beş gün qabaq buyurdu: «Nə badə məndən sonra əvvəlkilər kimi Peyğəmbərlərinin qəbirlərini ibadətgaha çevirəsiniz. Mən bunu sizə qadağan edirəm» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İlahi mənim qəbrimi ibadət olunan büt etmə. Öz Peyğəmbərlərinin qəbirlərini məscidlərə (ibadət olunan yerə) çevirən bir qövmə Allahın şiddətli əzabı tutar . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allah Yəhudilərə və Xristianlara lənət etsin. Çünki onlar Peyğəmbərlərinin qəbirlərini ibadətgaha çeviriblər» .

O, bütün yaradılmışların ən xeyirlisidir. Ən fəzilətli və Allah dərgahında ən dəyərli insandır. Dərəcə etibarı ilə ən yüksək və Allaha ən yaxın olandır. ***«Biz səni aləmlərə ancaq bir rəhmət olaraq göndərdik».*** *(əl-Ənbiya 107).* Yalnız azmışlar Allahın rəhmindən üz döndərərlər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamət günü insanların seyyidi mənəm, qəbri açılacaq ilk kişi mənəm. İlk şəfaət edən və şəfaəti qəbul olunacaq ilk kişi də mən olacağam» .

Ona kitab vermiş, dinin əmini etmiş, risalətini təbliğ etməkdə və onu səhf etməkdən, xəta etməkdən qorumuşdu. ***«O, kefi istəyəni danışmır. Bu ancaq nazil olan bir vəhydir».*** *(ən-Nəcm 3-4).* Onun risalətinə iman etmədikcə, Peyğəmbərliyini qəbul etmədikcə heç bir kimsənin imanı səhih

---

Buxari, Əhməd.
Müslim.
İmam Məlik, Əhməd.
Buxari, Müslim.
Müslim, Əbu Davud 4673, Musnəd 2/540.

olmaz. Ona iman edən Cənnətə, ona üsyan edən Cəhənnəmə girər. ***«Allaha and olsun ki, onlar öz aralarında baş verən mübahisələrdə səni hakim təyin etmədikcə və verdiyin hökmlərə görə öz nəfslərində sıxıntı duymadıqca və sənə tam şəkildə itaət etmədikcə iman sahibi olmazlar».*** *(ən-Nisa 65).* ***«Hər kəs özünə doğru yol aşkar olduqdan sonra Peyğəmbərlərdən üz döndərib, möminlərdən qeyrisinin yoluna uyarsa onu istədiyi yola yönəldər və Cəhənnəmə varid edərik. Ora necə də pis yerdir».*** *(ən-Nisa 115).*

Allah onu aydınlıq, doğru yola dəvət etmək üçün göndərdi. Onun risalətini inkar etmək Allaha dil uzatmaq, hətta Allahı rədd və inkar etməkdir. Səvban - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Şübhəsiz ki, mənim ümmətimdən otuza yaxın yalançı çıxacaq. Onların hər birisi bir Peyğəmbər olduğunu iddia edəcəkdir. Mən isə Peyğəmbərlərin sonuncusuyam. Məndən sonra Peyğəmbər yoxdur» .

O, insanlar içərsində Allahdan ən çox qorxan. «Sizin Allahdan ən çox qorxanınız və onun sərhədlərini ən yaxşı biləniniz də mənəm» .

Allah onu insanlar arasından sevib, süzüb seçmiş və özünə yaxın bilmişdi. «Allah İbrahimi dost etdiyi kimi məni də özünə dost etdi» . ***«Allah və Peyğəmbəri bir işi hökm etdiyi zaman heç bir mömin kişiyə və qadına öz işlərində başqa yol seçmək yaraşmaz. Allah və onun Peyğəmbərinə asi olan şəxs şübhəsiz ki, haqq yoldan açıq-aydın azmışdır».*** *(əl-Əhzab 36).*

Heç şübhəsiz ki, ona tabe olan və ona uyan hər kəs təqva sahibidir. ***«Aralarında hökm vermək üçün Allahın və Peyğəmbərinin yanına çağrıldıqları zaman möminlərin sözü ancaq eşitdik və itaət etdik deməkdən ibarətdir. Nicat tapanlar da məhz onlardır».*** *(ən-Nur 51).*

Muhəmməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Peyğəmbərlərin (nəbilərin) və Rəsulların sonuncusudur. Bütün insanlara göndərilmiş Rəsuldur. O, Allahın bir quludur, ona ibadət edilməz, o bütün yaradılmışların ən xeyirlisi, ən fəzilətlisidir. Allah dərgahında ən dəyərlidir, dərəcəsi ən yüksək və Allaha ən yaxın olandır. O, haqqla, hidayətlə insanlara və cinlərə göndərilmiş bir peyğəmbərdir. Ona kitabını endirmiş, dininin əmini etmiş, risalətini təbliğ etməkdə onu seçmişdi. Bu risaləti təbliğ etməkdə onu səhf etməkdən və xəta etməkdən qorumuşdur. Onun risalətinə iman gətirib, nübuvətinə şəhadət gətirməyincə heç bir qulun

---

Buxari, Müslim, Əbu Davud 4252, Musnəd 5/278.

Buxari, Ənəs b. Məlikin rəvayəti ilə.

Müslim.

imanı səhih olmaz. Ona itaət edən Cənnətə, ona qarşı çıxan isə Cəhənnəmə girər.

Peyğəmbərimiz – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i bilmək özündə bir neçə xüsusiyyətləri əhatə edir.

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN NƏSƏBİNİ BİLMƏK

Onun nəsəbi yer üzünün ən üstünüdür. Şərəf baxımından nəsəbi zirvədədir. Herakl Əbu Sufyan - *radıyallahu anhu* – dan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in nəsəbini soruşaraq: «Onun nəsəbi aranızda necədir?». Əbu Sufyan: «O, bizim içimizdə yüksək bir nəsəbə sahibdir» deyə cavab vermişdir. Herakl: «Mən sənə onun nəsəbindən soruşdum. Sən də onun sizin içinizdə yüksək bir nəsəbə sahib olduğunu söylədin. Həqiqətən də Peyğəmbərlər öz qövmləri arasında yüksək bir nəsəbə sahib olaraq göndərilirlər» dedi . Həmçinin də Peyğəmbərlər haqqında keçən rəvayətlərdə də bu öz təsdiqini tapır. Məs: Şueyb – *əlehissəlam* – ın qövmü: ***«Əgər əşirətin olmasaydı səni daşqalaq edərdik».*** *(Hud 91).* İbn Haldun Bəğavi – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Peyğəmbərliyin əlamətlərindən biri də qövmləri içərisində şərəfli bir ailəyə mənsub olmalarıdır». ***Nəsəbi:*** Məhəmməd b. Abdullah b. AbdulMuttalib (əsl adı: Şeybətul Həmd) b. Haşim (əsl adı: Amr) b. AbdiMənaf (əsl adı: Muğirə) b. Kusay (əsl adı: Zeyd) b. Kilab b. Murrə b. Kəb b. Luey b. Ğalib b. Fihr b. Məlik b. Nadr b. Kinanə b. Huzeymə b. Mudrikə b. İlyas b. Mudar b. Nizar b. Məad b. Adnan. Adnan Allahın Peyğəmbəri İbrahim – *əlehissəlam* – ın oğlu İsmail – *əlehissəlam* – ın nəslindəndir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Şübhəsiz ki, Allah İsmail oğullarını seçmişdir. İsmail oğullarından da Kinanəni, Kinanədən də Qureyşi, Qureyşdən də Haşim oğullarını, Haşim oğullarından da Məni seçmişdir» . İbn Kəsir – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki, İbrahim – *əlehissəlam* – ın nəslindən iki böyük uşaq dünyaya gəlmişdir. Birincisi Həcərdən dünyaya gələn İsmail – *əlehissəlam* –, digəri də Saradan dünyaya gələn İshaq – *əlehissəlam* – dır. İshaq – *əlehissəlam* – ın nəslindən də Yaqub – *əlehissəlam* – dünyaya gəldi. Allah: ***«…Bundan sonra biz onu İshaqla, İshaqın ardıyca Yəqubla müjdələdik».*** *(Hud 71).* Onun nəslindən çox Peyğəmbər gəlmişdir. İsrail oğullarında gələn Peyğəmbərlər Məryəm oğlu İsa – *əlehissəlam* – ilə sona çatmışdır. İsmail – *əlehissəlam* – a gəlincə isə ərəblər onun soyundandırlar. Onun soyundan

---

Buxari.

Müslim.

Peyğəmbər olaraq sadəcə Peyğəmbərlərin sonuncusu, seyyidi Muhəmməd b. Abdullah b Abdullmuttalib b. Haşim əl-Qureyşidir . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mən atam İbrahimin duası və İsanın müjdəsiyəm. Anam şam saraylarını işıqlandıran bir nurun çıxdığını gördü: ***«Ey Rəbbimiz! Onların içərisindən özlərinə elə bir Peyğəmbər göndər ki, Sənin ayələrini onlara oxusun, kitabı və hikməti onlara öyrətsin, onları təmizləsin! Həqiqətən (Sən) yenilməz qüvvət və hikmət sahibisən».*** *(əl-Bəqərə 129).* ***«Onu da xatırla ki, bir vaxt Məryəm oğlu İsa belə demişdir: «Ey İsrail oğulları! Həqiqətən mən özümdən əvvəl nazil olmuş Tövratı təsdiq edən və məndən sonra gələcək Əhməd adlı bir Peyğəmbərlə (sizə) müjdə verən Allahın elçisiyəm!».*** *(əs-Səff 6)* .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN YAŞINI, DOĞULDUĞU YERİ, HİCRƏT ETDİYİ YERİ BİLMƏK

Doğulduğu yer Məkkədir. Məkkədə Hişam oğulları məhəlləsində Rəbiul-Əvvəl ayının **9**-zu və ya **12**-də birinci günü səhər, **571**-ci ildə (Fil ilində) dünyaya gəlmişdir (Miladi tarixi ilə **22** Aprel). Məkkədə **53** il yaşadıqdan sonra Mədinəyə hicrət etmiş, orada da **10** il yaşamışdır. Hicrətin **11**-ci ilində, Rəbiul-Əvvəl ayının **12**-i, birinci günü, əsr vaxtına yaxın **63** yaşında dünyasını dəyişmişdir. Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – deyir: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – **63** yaşında ikən dünyasını dəyişdi» . İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – deyir: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Məkkədə **13** il, Mədinədə isə **10** il qaldıqdan sonra **63** yaşında dünyasını dəyişdi» . Onu dünyaya gətirən (doğuşda kömək edən) Abdurrahman b. Auf - *radıyallahu anhu* – nun anası Amrın qızı Şifa olmuşdur. Doğumunun yeddinci günündə sünnət edilmişdir. Bu haqda üç görüş vardır: Bəziləri qeyd edirlər ki, sünnətli doğulmuşdur. Uydurma bir hədisdə rəvayət edirlər. Bu iddia ilə bağlı doğru bir rəvayət yoxdur. Bəziləri də qeyd edirlər ki, süd anasının yanında Mələklərin qəlbini açdıqları gün sünnət edildi, bəziləri də deyirlər ki, doğumunun **7**-ci günü babası AbdilMuttalib sünnət etdi və ən doğru rəy də elə budur. Ona ilk xidmət edən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in atası Abdullahın xidmətçisi Ummu Əymən olmuşdur. Ummu Əymən müsəlman olana qədər yaşamış, hicrət etmiş və Peyğəmbər – *sallallahu*

İbn Kəsir «Qısasul Ənbiya» 175.
Əhməd 5/262, Həkim 2/600.
Müslim.
Müslim.

aleyhi və səlləm – dən **5** və ya **6** ay sonra vəfat etmişdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onu Zeyd b. Həris - *radıyallahu anhu* – ilə evləndirmişdir. Usamə b. Zeyd - *radıyallahu anhu* – nun anasıdır. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Ummu Əymən üçün: «***Ummu Əymən Ummi Badə Ummi*** – Ummu Eymən anamdan sonra anamdır». Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Mədinəyə gələndə bütün şəhər sevinirdi. O, öldüyü gün isə bütün şəhər zülmətə qərq olmuşdu . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dünyasını dəyişdikdən sonra Əbu Bəkr və Ömər - *radıyallahu anhum* – onun süd anasını ziyarət etmək qərarına gəlirlər. Qoca qadın ilə görüşdükdə onun ağladığını görüb dedilər: «Nəyə ağlayırsan? Allah Rəsulu üçün Onun (Allahın) dərgahında daha yaxşıdır». Qoca qadın dedi: «Mən ona görə ağlayıram ki, artıq vəhylər gəlməyəcəkdir». Bu sözlər Əbu Bəkr və Ömər - *radıyallahu anhum* – da ağlamağa məcbur etdi .

Rəsulullahın atası AbdulMuttalib oğlu Abdullahdır. Məhəmmədin atası o, doğulmamışdan əvvəl, yoxsa sonra öldüyü haqqında bəzi rəylər vardır. Bu rəylərdən ən doğrusu: Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in anasının bətnində ikən atasının öldüyüdür. İkinci rəyə görə, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – doğulduqdan **7** ay sonra ölmüşdür. Abdullah ticarət məqsədi ilə Şama gedib qayıtdıqda Mədinədə vəfat edir. ***Darul Nəbiyyatuz Zəhra*** deyilən yerdə dəfn edilir. Ənəs – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir nəfər: «Ya Rəsulullah! Atam haradadır?» deyə soruşdu. Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Cəhənnəmdə». Adam getmək istədikdə Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – onu çağıraraq: «Heç şübhəsiz ki, mənim atamda, sənin atanda Cəhənnəmdədir» deyə buyurdu .

Anası Kilabın oğlu Zuhrənin oğlu AbdiMənafın oğlu Vəhbin qızı Əminədir. Kilab Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in nəsəbində **5**-ci babasıdır. Bu tərəfdən Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in atası və anası eyni kökdən olub ikisi də Kilabda birləşirlər. Anası Əminədən sonra onu ilk əmizdirən Əbu Ləhəbin köləsi Suveybədir. Ərəblərdə o, vaxtlar yeni doğulan uşaqları əmizdirmək üçün başqa bölgələrə göndərmək adəti vardı. Bunu uşaqların daha sağlam və güclü böyümələri üçün belə edirdilər. Suveybə öz oğlu olan Məsruqla bərabər onu bir aya yaxın əmizdirdi. Həmçinin də Hamda və Əbu Sələmə b. Abduləsəd əl-Mahzumiyi də əmizdirmişdir. Hər ikisi də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi*

Tirmizi, Şueyb əl-Arnaut səhih olduğunu qeyd edir.

Müslim.

Müslim 203, Əbu Davud 4718.

və səlləm – in süd qardaşlarıdır. Həmçinin də Peyğəmbərin əmisi Həmzə - *radıyallahu anhu* – nu da əmizdirmişdir. Bundan sonra Məkkəyə Bəni Sad b. Bəkr b. Həvazin qəbiləsindən bir neçə süd əmizdirici qadınlar gəlir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu qadınlara süd verilməsi üçün təqdim edilir. Lakin yetim olduğuna görə onu götürən olmur. Buna baxmayaraq içərilərindən Əbu Suveybin qızı Həlimə əmizdirmək üçün uşaq qalmadığından əlacsızlıqdan onu götürür. Həlimənin əri Həris b. Abdiluzzadır. Hər ikisi də Sad b. Bəkr b. Həvazin qəbiləsindəndirlər. Uşaqları Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in süd qardaşlarıdırlar. Abdullah, Ənisə və Qudamə (Şeymə kimi də tanınır) Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yetişməsində böyük rolu olmuşdur. Həlimə həmçinin də Əbu Sufyan - *radıyallahu anhu* – nu da əmizdirmişdir. Həlimənin Məkkədə olduğu o, günlər qıtlıq və aclıq günləri idi. Dəvələri süd vermir, köksündə də süd azalmışdır. Lakin Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i öz yurduna götürdükdə Allahın izni ilə onlara bərəkət nazil olmuşdur. Qadın onu qucağına alıb əmizdirmək istədikdə köksünün südlə dolduğunu gördü. Dəvələri bol süd verməyə başladılar. Həlimə **2** ildən sonra onu süddən kəsir. Artıq böyümüş və güclənmişdi. Həlimə hər **6** aydan bir onu görmələri üçün anasının yanına gətirirdi. Süttən kəsiləndən sonra onu anası Əminənin yanına gətirir. Peyğəmbər ilə gələn bərəkətdən son dərəcə sevinc içində olan Həlimə uşağın bir müddətdə yanında qalmasını xahiş edir. Əminə razı olur. Həlimə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i alaraq sevinc içində öz yurduna dönür. İki il də daha süd anası Həlimə ilə bərabər qalır. Lakin sonra baş verən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ***Şakki Sadr*** qəlbinin yarılması hadisəsi onları uşağı anasına qaytarılmasını məcbur edir. Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – uşaqlarla oynayarkən Cəbrail – *əleyhissəlam* – onun yanına gəldi. Onu götürərək yerə yıxdı və sinəsini yardı. Qəlbini çıxardı. Qəlbindən bir qan laxtasını çıxardıqdan sonra Peyğəmbərə: «Bu şeytanın səndən olan bir nəsibidir!» deyə ona göstərdi. Sonra qəlbini qızıldan bir qab içində Zəm-Zəm suyu ilə yudu. Daha sonra qəlbini yerinə qoydu. Onunla oynayan uşaqlar qaçaraq süd anasının yanına gəldilər və: «Muhəmməd öldürüldü!» dedilər. Onun yanına gəldilər. Rəngi soluq bir halda idi. Ənəs: «Mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in sinəsində o, izi görmüşdüm!» dedi . Bu hadisədən sonra Məkkəyə anasının yanına gətrilir və **2** il orada qaldıqdan

---

Buxari, Müslim.

sonra anası onu Mədinəyə qohumlarının, dayılarının və atasının qəbrinə götürür. Mədinədə bir ay qaldıqdan sonra geri qayıdırlar. Yolda anası xəstələnir və Məkkə ilə Mədinə arasında olan ***Əbva*** adlanan yerdə dünyasını dəyişir. Anası dünyasını dəyişəndə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – **7** yaşında idi.

Anasının ölümündən sonra onu öz himayəsinə babası AbdulMuttalib götürür. Ölənə qədər ona baxır. AbdulMuttalibin atası Haşim Şama ticarət məqsədi ilə çıxdıqda yolda Mədinə şəhərinə daxil olur. Orada Nəccar b. Adi qəbiləsindən Amr b. Zeydin evində müsafir olur. Amrın qızı Səlmanı görüb onunla evlənir. Bir müddət orada qaldıqdan sonra Səlmanı hamilə olaraq orada buraxaraq Şama getmək üçün yola çıxır. Səfəri əsnasında Fələstinin Qazzə bölgəsində vəfat edir. Sonra Səlma Mədinədə bir oğlan uşağı dünyaya gətirir. İsmini Şeybə olaraq adlandırır. Əmisi Muttalib qardaşı oğlunu görmək arzusu ilə Mədinəyə gəlir və orada Səlmanın razılığı ilə uşağı götürüb Məkkəyə gətirir. Məkkədə Muttalibi görənlər yanındakı kimdir? deyə soruşardılar. O, da göz dəyməsin deyə köləmdir – deyə cavab verərdi. Bundan sonra da insanlar onu AbdulMuttalib – Muttalibin köləsi deyə çağırmağa başladılar. AbdulMuttalib yuxusunda Zəm-Zəm quyusunun yeri göstərilir və oranı qazmaq əmr edilir. Oğlu Haris b. AbdulMuttaliblə birlikdə o, yeri tapıb qazır. AbdulMuttalib nəzir etmişdir ki, əgər həyatda **10** övladı olsa onlardan birini qurban kəsəcəkdir. Dilədiyi həyata keçdikdə (**13** oğlu olduqda) o, oğlanları arasında püşk atır. Püşk də hər dəfəsində Abdullaha düşür. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in atası Abdullah, AbdulMuttalibin oğulları arasında ən gözəli, ən sevimlisi və ən iffətlisi idi. Lakin qardaşları, Qureyşlilər onu bu işdən çəkindirirlər. Buna görə də AbdulMuttalib Abdullahın yerinə **100** dəvə qurban etməyi Allaha nəzir edir. Buna görə də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – həm **2** qurban edilənin İsmail və Abdullah – həm də **2** fidyə verilənin oğludur. İsmail – *əlehissəlam* – ın yerinə **1** qoyun, Abdullahın yerinə isə **100** dəvə fəda edilmişdir. AbdulMuttalib öldükdə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – **8** yaşında idi. **10** yaşında olduğu da söylənilir.

Babasından sonra əmisi Əbu Talibin yanında yaşamağa başlayır. **12** yaşında əmisi ilə birlikdə Şama ticarət məqsədi ilə gedir. Doqquz yaşında olduğu da söylənilir. Bu səfərində rahib Bahira ilə qarşılaşır. Rahib, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in əlindən tutaraq bu aləmlərin Rəbbinin elçisidir. Bunu Allah haqq olaraq, aləmlərə rəhmət olaraq göndərib. Oradakılar: «Bunu haradan bilirsən?» deyə soruşdular. O: «Siz nə zaman ki, buraya gəldiniz bütün daşlar və ağaclar səcdəyə qapandılar.

Belə ki, onlar Peyğəmbərdən başqasına səcdə etməzlər və mən onun iki kürək sümüyü arasındakı Peyğəmbərlik möhürünü də bilirəm. Bu bizim kitabımızda yazılmışdır. Yəhudilərdən ona bir zərər gələ bilməsindən qorxduğu üçün əmisinə onu Şama gətirməməsini söyləyir. Əmisi onu uşaqları ilə birlikdə Məkkəyə geri göndərir. Məkkəyə qayıtdıqdan sonra isə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Məkkə xalqının qoyunlarını otarmağa başlayır. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurur: «Elə bir Peyğəmbər yoxdur ki, çobanlıq etmiş olmasın» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN DOĞUMUNA DƏLALƏT EDƏN BƏZİ QƏRİBƏ İŞARƏLƏR VARDIR

1- Atasının adının Allahın qulu mənasına gələn «***Abdullah***» olması. Tövhidə və Allaha qulluğa dəlalət edər. 2- Anasının adının əminlik və arxayınçılıq olan «***Əminə***» olması. 3- Onu ilk əmizdirən qadının isminin savab mənasında olması «***Suveybə***». 4- Süd anasının adının yumşaqlıq və mülayimlik olan «***Həlimə***» olması və onun da şans mənasına gələn Sad qəbiləsinə mənsub olması. 5- Muhəmməd və Əhməd İsimlərinin Allaha həmd və şükr mənasına gəlməsi. Bütün bu işarələr bir təsadüf deyildir. Bunlar yalnız Allahın yazdığı qədərə bağlı olaraq bir yerdə cəm olmuşdur.

Həmçinin: Birinci günün onun həyatında yeri: Rəbiul Əvvəl ayının 1-ci günü dünyaya gəldi, Rəbiul Əvvəl ayının 1-ci günü Peyğəmbərlik verildi, Rəbiul Əvvəl ayının 1-ci günü hicrət etdi, Rəbiul Əvvəl ayının 1-ci günü vəfat etdi. Hikmətini Allah bilir.

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN İSİMLƏRİNİ BİLMƏK

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mənim İsimlərim var. Mən ***Məhəmmədəm***, mən ***Əhmədəm***, mən ***Məhi*** (məhv edici) Allah mənimlə küfrü məhv edər. Mən ***Həşirəm*** – insanlar mənim ayaqlarımın izi ilə həşr olunurlar. Mən ***Akibəm*** - Akib isə məndən sonra Peyğəmbər göndərilməyəndir» . Bu adlardan başqa: ***Muxtar*** (seçilmiş), ***Mustafa*** (arındırılmış), ***Şəfi*** (şəfaət edən), ***Muşəffə*** (şəfaət etdirilən), ***Sadiqul-Məsduq*** (doğru söyləyən və sözü doğrulanan) İbn Məsud - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, doğru sözlü və doğru sözü təsdiq olunan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu…» , ***Fatih***

Tirmizi 4/516, İmam Məlik 2/971, İbn Məcə 2148, Buxari 9/488, Müslim 14/5,6.

Buxari, Müslim.

Buxari, Müslim.

(fəth edən), ***Kusam*** (toplayan, birləşdirən, mükəmməl), ***Muqaffi*** (özündən əvvəl gələn Peyğəmbərlərin izini silən, sonuncu mənasındadır), ***Nəbiy Tövbə*** (tövbə Peyğəmbəri), ***Nəbiy Mulhamə*** (Allah düşmənləri üçün cihad üçün göndərilən), ***Mutəvəkkil*** (sadəcə Allaha təvəkkül edən) , ***Bəşir*** (itaət edəni müjdələyən, asi olanı cəza ilə qorxudan), ***Rauf*** (çox şəfqətli), ***Rahim*** (çox mərhəmətli). «Qurani Kərimdə keçən adlardan: ***Şahid, Mubəşşir*** (müjdəliyən), ***Sirac***, ***Munir***, ***Seyyidi Vələdi Adəm*** (Adəm övladlarının seyyidi) , ***Rahmə*** (rəhmət), ***Nimə*** (nemət), ***Hadi*** (doğru yola yönəldən), ***Əmin*** (güvənilir) Qureyş onu Peyğəmbərlik verilməmişdən qabaq da bu adla çağırırdı, ***Muzəmmil*** (örtüyünə bürünən), ***Mudəssir*** (paltarına bürünən), ***Dailallah*** (Allaha dəvət edən) və s. İbn Dihyə – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in adlarının sayı Uca Allahın adlarının sayı qədər doxsan doqquzdur» . İmam Zəhəbi – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Onun adları arasında ***Dahuq*** (gülər üz) və ***Kattal*** (çox savaşan) adları da vardır». Əli - *radıyallahu anhu* – deyir ki: «Allah onun üstünlüyünü ortaya qoymaq üçün ona öz adından törəmə bir ad qoydu: «Ərşin sahibinin adı ***Mahmud***, onun adı isə ***Muhəmməd***» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN ÖVLADLARINI TANIMAQ

25 yaşında ticarət məqsədi ilə Şama səfər edir. Qayıtdıqdan sonra Xuveylidin qızı Xədicə - *radıyallahu anhə* – ilə evlənir. Mehiri **10** cavan dəvə, bir rəvayətə görə isə **6** cavan dəvə idi. İlk zövcəsi Xədicə b. Xuveylid b. Əsəd b. Abdiluzzadır. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onunla **25** yaşında evlənir. Xədicə - *radıyallahu anhə* – nin isə **40** yaşı var idi. Xədicə - *radıyallahu anhə* – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən qabaq Atik b. Aiz əl-Mahzumi ilə evlənmiş o, öldükdən sonra isə Əbu Halə əl-Teymi ilə evlənmişdir və bir uşağı olduqdan sonra o, da vəfat etmişdir. Xədicə - *radıyallahu anhə* – hicrətdən **3** il əvvəl, bəzi rəvayətlərə görə **1** il əvvəl vəfat etmişdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – o, ölüncəyə qədər başqa bir qadınla evlənməmişdir. İmam Nəvəvi – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in İbrahimdən başqa bütün övladları bu qadından olmuşdur». Birinci oğlu ***Qasım*** Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə peyğəmbərlik verilməmişdən qabaq dünyaya gəlir və **2** ay yaşadıqdan

---

Buxari 8/450 Fəth surəsinin təfsiri.
Buxari 8/300, Müslim «İman» 194/2278.
əl-Fəth 6/643,644.
Zəhəbi «Siyer» 2/10: Bu adlar üçün Səhih Müslimə bax: 2354,2355.

sonra vəfat edir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onun adı ilə kunyələnərək Əbul Qasım (Qasımın atası) deyə çağrılırdı. Ənəs - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bazarda bir nəfərin başqasına: «Ey Əbul Qasım!» deyərək səslədiyini eşitdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – o, tərəfə baxaraq: «Mənim adımı götürün lakin mənim kunyəmlə kunyələnməyin» deyə buyurdu . İbn Həcər Bağavi – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Bu ixtilaflı məsələdir və bu haqda bir neçə görüş vardır. Bəzilərinə görə bu qadağa yalnız onun yaşadığı dövürə aiddir, bəziləri də deyirlər ki, iki adı da birdən götürmək qadağandır (Həm Muhəmməd, həm də Əbul Qasım kunyəsini)» . İkinci oğlu ***Abdullahdır***. ***Tahir*** və ***Tayyib*** olaraq da adlandırılmışdır. Bəziləri də qeyd edirlər ki, bunlar başqa övladlarıdır. Lakin doğru olan birincisidir. Peyğəmbərlikdən sonra dünyaya gəlmişdirlər. Üçüncü oğlu ***İbrahimdir***. Hicri **8**-ci ildə Mədinədə dünyaya gəlmiş və hicri **10**-cu ildə **17** və ya **20** aylıq ikən vəfat etmişdir. Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – oğlu İbrahim öldüyü zaman buyurdu: «O, körpə ikən öldü. Onun Cənnətdə iki süd anası vardır. Onlar onun südünü iki ilə tamamlayacaqlar. Çünki o, mənim oğlumdur» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in zamanında günəş tutuldu. İnsanlar: «Günəş İbrahimin ölümünə görə tutulmuşdur» dedilər. Peyğəmbər: «Həqiqətən günəş və ay Allahın rəmzləridir. Onlar heç kəsin ölmünə və ya doğumuna görə tutulmurlar…» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in **4** qızı olmuşdur. ***Zeynəb*** - *radıyallahu anhə* –. Onunla Halə b. Xuveylidin oğlu Əbul As b. Rəbi b. Abduluzza b. Abduşşəms evlənmişdir. ***Fatimə*** - *radıyallahu anhə* –. Onunla Əli b. Əbu Talib - *radıyallahu anhu* – evlənmişdir. Övladları: Həsən, Hüseyn, Zeynəb, Ümmu Gülsüm - *radıyallahu anhum* –. ***Ruqiyyə*** və ***Ummu Gülsüm*** - *radıyallahu anhum* –. Bu ikisi ilə Osman - *radıyallahu anhu* – evlənmişdir. Əvvəlcə Ruqiyyə ilə evlənmiş (onun ölümündən sonra) Ummu Gülsüm ilə evlənmişdir. Hər ikisi də onun nigahı altında vəfat edir. Buna görə də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Osman - *radıyallahu anhu* – nu ***Zinnureyn*** (iki nur sahibi) olaraq adlandırmışdır. Ruqiyyədən olan övladı: Abdullahdır. Hicrətin **2**-ci ilində Ramazan ayında Bədr günündə vəfat etmişdir. Ummu Gülsüm isə hicrətin **9**-cu ilində Şaban ayında vəfat

---

Buxari 6/647.

Fəthul Bəri 6/648.

Müslim 2316.

Buxari, Müslim.

etmişdir. Fatimə - *radıyallahu anhə* – dən başqa bütün övladları Peyğəmbərdən əvvəl vəfat etmişlər. Yalnız Fatimə - *radıyallahu anhə* – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – dən **6** ay sonra vəfat etmişdir .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN XANIMLARINI TANIMAQ

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in **13** zövcəsi olub. Bunlardan **11** ilə yaşamış, **2**-si ilə yaxınlıq etməmiş onları boşamışdır. ***Cevniyyə*** adlı bir qadına evləmmək xəbərini göndərir. Lakin qadın Peyğəmbər– *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən Allaha sığındığı üçün Allah da onu qorudu. Evlənməyərək onu ailəsinə geri göndərdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – vəfat etdikdə zövcələrindən **2**-si ***Xədicə B. Xuveylid, Zeynəb b. Xuzeymə*** - *radıyallahu anhə* – vəfat etmiş, **9** isə sağ idi. Xanımlarının ilki ***Xədicə b. Xuveylid*** b. Əsəd b. Abdiluzzadır. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onunla **25** yaşında ikən evləndi. O, ölüncəyə qədər başqa bir qadınla evlənmədi. Məkkə qadınları arasında «Tahirə» (təmiz qadın) adı ilə çağrılırdı. İbnul Əsir – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Müsəlmanların fikrinə görə Xədicə, Allahın qulları arasında Müsəlman olan ilk insandır. Onan əvvəl heç bir kişi və ya qadın Müsəlman deyildi». Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İnsanlar məni inkar etdiyi zaman o mənə iman gətirdi. İnsanlar məni yalanladıqda (yalan saydıqda) o məni doğrultdu (doğru saydı). İnsanlar məni (mallarından) məhrum etdikdə o mənə malı ilə dəstək oldu. Allah məni başqa qadınların uşaqlarından məhrum buraxdıqda, məni onun uşağı ilə ruziləndirdi» . Əli - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Zamanında dünya qadınlarının ən xeyirlisi İmranın qızı Məryəmdir. Bu ümmət qadınlarının ən xeyirlisi də Xuveylidin qızı Xədicədir» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Hira mağarasında ikən yanına Cəbrail – *əleyhissəlam* - gəldi və dedi: «Ya Rəsulallah! Bu Xədicədir. Sənə doğru gəlir. Yanında bir qab da vardır. Xədicə sənin yanına çatdıqda ona Allahdan və məndən salam de və ona söylə ki, Cənnətdə onu səsdən, gurultudan və məşəqqətdən uzaq daş-qaşlı bir saray gözləyir» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona olan sevgisini və vəfasını qorumuşdur. Xədicə - *radıyallahu anhə* – nin vəfatından sonra, onun dostlarına (yaxınlarına) hörmət edirdi. Aişə - *radıyallahu anhə* –

İbn Həzm «Cəvamius Sıra» 40, «Təhzibul Əsmə vəl Luğət» 1/26.
İmam Əhməd.
Müslim 2430.
Müslim 2432.

belə deyir: «Bəzən bir qoyun kəsər, sonra parçalara ayırar, sonra Xədicənin dostlarına göndərərdi. Bəzən Ona «Sanki dünyada Xədicədən başqa heç bir qadın yoxdur» deyərdim. Belə deyərdi: «O belə, belə idi və mənim ondan uşağım oldu» . Sonra ***Sevda B. Zema*** - *radıyallahu anhə* – ilə evləndi. Evləndikdə 55 yaşı var idi. Sonra Məkkədə Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – nun qızı ***Aişə*** - *radıyallahu anhə* – ilə nigahlandı. O, zaman o, **6** yaşında idi və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onunla hicrətdən sonra **9** yaşında ikən bir araya gəldi. Aişə - *radıyallahu anhə* – hicrətin **58**-ci ilində vəfat etdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə **9** il **5** ay bir yerdə olmuşlar. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dünyadan köçdüyü zaman onun 18 yaşı var idi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in zövcələri onun ölümündən sonra ömürlərinin sonuna qədər heç bir kimsə ilə evlənməmişlər. Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona buyurdu: «Ya Aişə! Bu Cəbraildi, sənə salam söyləyir». Aişə: «***Və Aleyhis Səlamu Və Rahmətullahi*** – Allahın salamı və rəhməti onun üzərinə olsun» deyə cavab verdim . Aişə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ya Aişə! Sən **3** gecə yuxumda mənə göstərildin. Sənin surətini mənə ipəkli bir parçada mələk gətirdi və: «Bu rəsmin sahibi sənin zövcəndir!» dedi. Nəhayət mən sənin üzünü açınca baxdım ki, o surət sənsən» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Aişənin (digər) qadınlara üstünlüyü, səridin (Ət və çörək parçalarından düzəldilən və ərəblərdə digər yeməklərdən üstün olan bir yemək növü) digər yeməklərdən üstünlüyü kimidir» . Amr b. As - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən soruşdum: «İnsanların hansı sənə ən sevimlidir, ey Allahın Rəsulu?». Rəsulallah: «Aişə» deyə buyurdu. Mən: «Bəs kişilərdən?» deyə soruşduqda: «Onun atası» deyə cavab verdi . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, mən heç bir qadın haqqında Xədicəyə qarşı qısqandığım dərəcədə qısqanc olmadım. Halbuki o, Peyğəmbərin mənimlə evlənməsindən **3** il əvvəl vəfat etmişdir və mən onu əsla görməmişdir. Ona qarşı olan qısqanclığımın səbəbi Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in onun adını tez-tez zikr etməsinə görə idi . Hicrətdən **2** il sonra Ömər - *radıyallahu anhu* – nun qızı ***Həfsə*** -

---

Buxari.
Müslim 2447.
Müslim 2438.
Buxari, Müslim.
Buxari.
Müslim 2432.

radıyallahu anhə – ilə evləndi. Abdullah b. Ömər - *radıyallahu anhu* – deyir ki, (atam) Ömər - *radıyallahu anhu* – qızı Həfsə - *radıyallahu anhə* – nin dul qalmasını belə anladır . Ömər: «Osman - *radıyallahu anhu* – ilə qarşılaşdım və qızım Həfsəni ona ərz edib dedim. İstəyirsən Həfsa b. Öməri sənə nigahlayım». (Cavab olaraq) O: «Mən bu haqda fikirləşıb sənə deyərəm» dedi. Mən bir neçə gün gözlədikdən sonra o, mənimlə görüşüb dedi: «Bu günlərdə evlənmək qərarına gəlməmişəm» dedi. (Bir müddətdən sonra) Əbu Bəkr əs-Sıddık - *radıyallahu anhu* – ilə qarşılaşdım. Ona da: «İstəyirsən qızım Həfsə b. Öməri sənə nigahlayım» dedim. Əbu Bəkr heç bir söz deməyib susdu. Ona, Osmana qəzəb etdiyimdən də çox qəzəbləndim. Bir neçə gündə gözlədikdən sonra qızımı Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə niğahladım. Sonra Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – məni görüb: «Yəqin Həfsə - *radıyallahu anhə* – ni mənə nigahlamaq istədikdə mənim cavab vermədiyimi görüb qəzəbləndin» dedi. Mən: «Bəli» dedim. O: «Sənə cavab verməkdə mənə yalnız bir şey mane olurdu. O, da Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in sənin qızınla nigah etmək istədiyini bildiyim üçün. Mən də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in sirrini ifşa edib aça bilmərəm. Əgər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onunla evlənməkdən vaz keçsəydi, əlbəttə mən onunla evlənərdim» dedi . Həfsə - *radıyallahu anhə* – Mədinədə hicrətin **45**-ci ilində vəfat etdi. Cənazə namazını o, zaman Mədinə vəlisi Mərvan qılır. Sonra əsl adı Hind b. Əbi Umeyyə olan ***Ummu Sələmə*** - *radıyallahu anhə* – ilə evləndi. Ən son ölən xanımıdır. Onunla evləndikdə dul idi və 6 uşağı da vardı. Hicrətin **59**-cu ilində **60** yaşında Yezidin xəlifəliyi dönəmində vəfat etmişdir. Sonra ***Zeynəb B. Cəhş*** - *radıyallahu anhə* – ilə evləndi ki, o da Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in vəfatından sonra xanımlarından ən tez vəfat edəndir. Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in zövcələrindən bəziləri: «Ey Allahın Rəsulu! Hansımız sənə daha tez qovuşacağıq» dedilər. Peyğəmbər: «Qolu ən uzun olanınız» deyə buyurdu. Onlar da bir ölçü alıb qollarını ölçməyə başladılar. Ən uzun qolu olan Sevda b. Bilaharə oldu. (Başqa rəvayətdə: Zeynəb b. Cəhş - *radıyallahu anhə* – idi). Onun qolunun uzunluğunda (olan) murad sədəqə imiş. Çünkü o, çox sədəqə verməyi sevərdi. İlk öncə ona qovuşan da o, oldu . Aişə - *radıyallahu anhə* – deyir: «Dini

---

Həfsə - *radıyallahu anhə* – nin yodaşı Hunays b. Xuzeyfə əs-Saxmi - *radıyallahu anhu* – idi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – səhabələrindən idi. Bədr döyüşündə aldığı yaradan Mədinədə ölür.

Buxari 4005.

Buxari «Zəkat» 11, Nəsai «Zəkat» 66,67.

baxımından Zeynəbdən daha xeyirli, Allahdan daha qorxan, daha doğru sözlü, əqrəbalıq bağlarına daha çox diqqət yetirən və daha çox sədəqə verən bir qadın görmədim». Ömər - *radıyallahu anhu* – nun xəlifəliyinin ilk dönəmlərində (Bax: əl-Əhzab 37). Sonra ***Cuveyriyyə B. Hərislə*** - *radıyallahu anhə* – evləndi. Bu qadın kölə olur. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onu azad edib alır. Hicri **26**-cı ildə Rəbbiul-Əvvəl ayında vəfat etdi və cənazəsini Mərvan qıldırdı. Sonra ***Ummu Həbibə*** - *radıyallahu anhə* – ilə evləndi. Onun da əsl adı ***Rəmlə*** idi. Əbu Sufyan b. Hərbin qızı idi. Həbəşistana hicrət edənlərdən idi. Hicri **44**-cü ildə Muaviyə - *radıyallahu anhu* – nun xəlifəliyi dönəmində vəfat etmişdir. Xeybərin fəth edilməsindən sonra Nadir oğullarından Huyey b. Ahtabın qızı ***Səfiyyə*** - *radıyallahu anhə* – ilə evləndi. Bu qadın Harun – *ələhissəlam* – ın sülaləsindən idi. Hicri **50**-ci ildə **52** yaşında vəfat etmişdir. ***Zeynəb B. Xuzeymə*** - *radıyallahu anhə* – ilə evlənir. Evləndikdə dul idi və 60 yaşın içində idi. Evləndikdən **2** il sonra vəfat edir. Sonra ***Meymunə B. Hərislə*** - *radıyallahu anhə* – evləndi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ən son evləndiyi qadın budur. Muaviyə - *radıyallahu anhu* – nun xəlifəliyi dönəmində Şərəfdə vəfat etmişdir. Qəbri də hələ də oradadır. ***«(Peyğəmbərin) zövcələri möminlərin analarıdır».*** *(əl-Əhzab 6).*

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in **4** cariyəsi də vardır: Bunlar ***Mariyə*** - *radıyallahu anhə* –, hansı ki, İbrahim adlı övladı da ondan idi. ***Reyhanə B. Zeyd, Əbu Ubeydə*** və əsirlər arasından götürdüyü bir cariyə. Bunları azad edib evlənmişdir . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Caunun qızı Allah Rəsulunun hüzuruna gətirildikdə Allahın Rəsulu ona yaxınlaşmaq istədi, lakin bunu görən qız dedi: «Səndən Allaha pənah aparıram». Peyğəmbər: «Sən əzəmətli Allaha pənah apardın. İndi isə ailənə dön» deyə buyurdu . Daha sonra Allah ona tək qalmağı və Rəbbinə ibadət etməyi sevdirir.

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN ƏMİLƏRİNİ, BİBİLƏRİNİ, DAYILARINI VƏ XALALARINI TANIMAQ

Əmiləri: Allahın və elçisinin aslanı, şəhidlərin başçısı ***Həmzə b. AbdulMuttalib***, ***Abbas***, ***Əbu Talib*** (adı: Abd Mənaf), ***Əbu Ləhəb*** (adı: Abd əl-Uzza), ***Zubeyr***, ***Abd əl-Kaba***, ***əl-Mukavvim***, ***Dirar***, ***Kusam,***

İbn Həzm «Cəvamius Sıra» 40, İbn Əsakir «Tarixu Dəməşq» 1/136-138, «Təhzibu Əsməu vəl Luğət» 1/27.

Buluğul Məram «Nigah».

Muğirə, Giydaq (adı: Nofəl). İçlərində müsəlman olanları sadəcə Həmzə və Abbas - *radıyallahu anhum* – dur.

Bibiləri: Zubeyr b. Avvamın anası ***Səfiyyə***, ***Atiqə***, ***Bərra***, ***Ərva***, ***Umeyyə*** və ***Ummu Hakim əl-Beydə***. Bunlardan yalnız Səfiyyə - *radıyallahu anhə* – müsəlman olmuşdur (Bəzi rəvayətlərdə: Atiqə və Ərvada müsəlman olmuşlar).

Dayıları: Əsvəd, Umeyr və ***Abdiğeys.*** Üçü də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Peyğəmbərliyindən öncə ölmüşlər.

Xalaları: Fureysa və ***Fahitə***. İkisi də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Peyğəmbərliyindən öncə ölmüşlər.

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN KÖLƏLƏRİ

Kişi Kölələr - Zeyd b. Həris b. Şərahil. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onu çox sevərdi. Onu azad edib Ummu Əymənlə evləndirdi. Bu evlilikdən Usamə - *radıyallahu anhu* – dünyaya gəlmişdir. Əsləm, Əbu Rafi, Sovban, Əbu Kəbşə, Suleym, Şurkan (Saleh), Ribah Nubi, Yəsar Nubi – Uranilərin qatili -, Kirkira – Abdullah b. Amr - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki: «Kirkira adında bir nəfər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – üçün ağır yükləri daşıyırdı. Ölümündən sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «O, Cəhənnəmdədir». İnsanlar ona baxmağa getdikdə evindən (qənimətdən) gizlətdiyi əbanı gördülər» . Midam – Ömər b. Xəttab - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki: «Xeybər günü Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in səhabələrindən bir qrupu gəldi və: «Fialnkəs şəhiddir, filankəs şəhiddir» dedilər. Peyğəmbər: «Xeyr, mən onu oğurladığı bir paltardan ötrü Cəhənnəmdə gördüm (Başqa rəvayətdə: Vadi Kuraya gəldik. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanında Dubeyd oğullarından Rifaa b. Zeyd adlı bir köləsi vardır. Bu köləni ona Cuzəm qəbiləsindən bir nəfər hədiyyə etmişdir. Bu an bir ox ona batdı və dünyasını dəyişdi. Səhabələr: «Ya Rəsulullah! Ona şəhadət mübarək olsun». Peyğəmbər: «Xeyr, Allaha and olsun ki, Xeybər hərbindən bölünməmiş qənimətdən götürdüyü bir tək örtük onun üstündə atəş olub yanmaqdadır» deyə buyurdu)» buyurdu . Əncəşə – közəl səsli bir xidmətçi idi. Qadınların mindikləri dəvələri sürərdi .

Qadın Kölələr – Səlmə Ummu Rafi, Meymunə b. Sad, Hudra, Ridva, Reziynə, Ummu Dumeyrə, Meymunə b. Useyd, Mariya və Reyhanə.

Buxari 3074.
Müslim 114,115.
Müslim 2323, Kölələrdən ilk müsəlman olan Bilal b. Rabia - *radıyallahu anhu* – dur.

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* İN XİDMƏTÇİLƏRİ

Xidmətçiləri - Ənəs b. Məlik, İbn Məsud, Ukbə b. Amr əl-Huhəni, Əslağ b. Şərik, Bilal, Ribah, Sad, Əbu Zərr, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in azad etdiyi Əymən b. Ubeyd və anası Ummu Əymən - *Allah onlardan razı olsun*- .

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* İN KATİBLƏRİ

Katibləri - Əbu Bəkr, Ömər, Osman, Zubeyr, Amr b. Fuheyrə, Amr b. əl-Ass, Ubeyy b. Kəbb, Sabit b. Qeys, Muğirə b. Şöbə, Abdullah b. Ravaha, Xalid b. Vəlid, Muaviyə b. Əbu Sufyan, Xalid b. Said b. əl-Ass, Abdullah b. əl-Ərkam, Hənzələ b. Rabi əl-Useydi və Zeyd b. Sabit - *Allah onlardan razı olsun* - .

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* DƏN ƏN ÇOX HƏDİS RƏVAYƏT EDƏN SƏHABƏLƏR

Əbu Hureyrə **5374**, İbn Ömər **2630**, Ənəs b. Məlik **2286**, Aişə **2210**, İbn Abbas **1660**, Cabir b. Abdullah **1540**, Əbu Səid əl-Xudri **1170**, İbn Məsud **848**, Abdullah b. Amr b. əl-Ass **700**, Ömər **537,** Əli **536** – *Allah onların hər birindən razı olsun* -

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* İN MÜƏZZİNLƏRİ VƏ ŞAİRLƏRİ

Müəzzinləri - Mədinədə Bilal b. Ribah və Ömər b. Ummu Məktub əl-Quraşi əl-Amiri əl-Ama. Quba məscidində Ammar b. Yəsir və Sad əl-Kurz. Məkkədə isə Əbu Məhzura idi. ***Şairləri*** **–** Kəb b. Məlik, Abdullah b. Rəvaha, Həsən b. Sabit. ***Xatibi*** **–** Sabit b. Qeys b. Şəmmasdır. ***«Ey iman gətirənlər! Səsinizi Peyğəmbərin səsindən artıq qaldırmayın və bir-birinizlə ucadan danışdığınız kimi onunla ucadan danışmayın. Yoxsa özünüz də bilmədən əməlləriniz puç olar».*** *(əl-Hucurat 2).* Sabit b. Qeys - *radıyallahu anhu* – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in xatibi idi və onun yanında xütbə verərkən uca səslə danışardı. Bu ayə nazil olduqdan sonra Qeys bir neçə müddət Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gəlmir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Sad b. Muaz - *radıyallahu anhu* – ya deyir ki: «Sənin qonşun Qeys haradadır?». Sad - *radıyallahu anhu* – ona baş çəkməyə gedir və görür ki, Qeys evində qorxu içərisində oturaraq ağlayır və deyir ki: «Mənim əməllərim puç olmuşdur, artıq mən Cəhənnəm əhlindənəm. Çünki səsimi Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanında qaldırmışam». Sad -

radıyallahu anhu – bu xəbəri Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – söylədikdə: «Xeyr, o Cənnət əhlindəndir» deyə buyurdu .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN SİLAHLARI VƏ MİNİKLƏRİ

Doqquz Qılıncı Var İdi: Masur – ilk sahib olduğu qılınc idi. Atasından qalmışdır. əl-Abd, Zülfüqar – Bədr döyüşündə qənimətdən götrülmüşdür (Başqa rəvayətdə: Abdullah b. Said öz babasından rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Məkkənin fəthi günü Məkkəyə daxil olduqda qılıncında qızıl və gümüş vardı. Talib b. Xudayr dedi: «Gümüş qılıncın hansı hissəsində idi?». O: «Sapında (tutacağı)»). əl-Kali, əl-Bəttar, əl-Hətf, əl-Rasub, əl-Mihzəm, əl-Kadib. ***Yeddi Zirehi Var İdi:*** Zat əl-Fudul, Zat əl-Vişah, Zat əl-Havaşi, əl-Sağdiyə, Fiddə, əl-Bətra, əl-Hirnik. Uhud döyüşündə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in əynində iki zirehi var idi . ***Altı Yayı Var İdi***: əl-Zavra, əl-Kətum, əl-Sadad, əl-Safra, əl-Beyda. əl-Kətum Uhud döyüşündə qırılmışdır. əl-Zəluq və əl-Futak adlı iki qalxanı var idi. ***İki Miğfəri (Dəbilqə) Var İdi:*** Miğfər – başa geyinilən zirehdir. Rəvayətdə gəlir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Məkkənin fəthi günü başında Miğfər Məkkəyə girdi. Miğfəri başlarından çıxartdıqları zaman başlarında qara rəngdə sarğı vardı . Cabir, İbn Abbas - *radıyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Məkkənin fəthi günü (İnsanlara xütbə verərkən) Məkkəyə daxil olduqda başında qara çalma (əmmamə) vardı (Başqa rəvayətdə: İbn Ömər - *radıyallahu anhum* – deyir ki, mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in çalmasını necə bağladığını gördün. Əksər hallarda o, çalmanın ucunu belinə atardı)» . Təbərani «Mucəm». İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – dan rəvayət edir: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Zülfüqar adlı gümüşdən qılıncı (Başqa rəvayətdə: Qılıncın tutacağı gümüşdən idi), əl-Sədad adlı yayı, əl-Cəm adlı oxu, Zat əl-Fudul adlı zirehi, əl-Mucəz adlanan bir qalxanı, əl-Səkb adlanan bir atı, əl-Qasva adlanan dəvəsi, Yağfur adlanan bir eşşəyi, əl-Kinn adlanan bir çadırı, əl-Kumra adlanan ucu dəmirdən bir sopası, əl-Mevt adlanan bir əsası, əl-Ukab adlı sarı bayrağı, əl-Reyyan və Muğni adlı gümüş zəncir taxılmış iki bayrağı da var idi. əs-Səkb adlı atını

Buxari 3613, Müslim.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».

400 yüz dirhəmə çöl ərəblərindən almışdır. Qara rəngdə idi. əl-Murtəcəz qır rəngli idi. Xuzeymə b. Sabit - *radıyallahu anhu* - bu atın üzərində şəhid olmuşdur. əl-Luhayf, əl-Lizaz, əl-Zarib, əl-Vərd, Sabha bunlarda Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in atları olmuşlar. Duldul adlı qatırı ona əl-Muqavkis hədiyyə etmişdir. Fidda adlı qatırı isə Fərva əl-Cuzami və əlavə olaraq iki qatırı da var idi. Dəvələrindən əl-Qasva – Hudeybiyyə sülhündə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in dəvəsi yerə çökdü və insanlar: «Hü! Hü!» deyə dəvəni yerindən tərpətməyə çalışdılar. Lakin dəvə çökdüyü yerdən qalxmadı və onlar: «Qasva inadkarlıq edib qalxmır!» dedilər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qasva inadkarlıq etməz! Bu onun adəti deyildir. Lakin (bir zamanlar Məkkəyə daxil olmaq istəyən) fili tutub saxlayan Allah indi də Qasvanı saxladı . əl-Abda, əl-Cəda (ikisi də qulağı kəsik mənasındadır). əl-Abda yarışda keçilməz bir dəvə idi. Lakin bir çöl ərəbi yük dəvəsi ilə gəldi və onu keçdi. Səhabələr bundan üzüldülər. Peyğəmbər: «Allah dünyada ikən yüksələn bir şeyi mütləq bir gün alçaldar» . Burnu gümüş halqadan olan Mehri cinsindən Əbu Cəhlin dəvəsini Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Bədr döyüşündə qənimət olaraq götürmüşdü. Hudeybiyyə günü isə onu hədiyyə etdi . Bundan başqa artmalarını istəmədiyi yüz qoyunu, yeddi dənə südü gec kəsilən keçisi vardır ki, bunları da Ummu Əymən otarırdı.

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN MƏKTUBLARI

Həbəşi Kralı Nəcaşi – əsl adı Əshəmə b. Əbcardır. «Rahmən və Rahim olan Allahın adı ilə. Hidayətdə olanlara, Allah və Rəsulunun salamı olsun. Mən şəhadət edirəm ki, Allahdan başqa ibadətə layiq heç bir haqq ilah yoxdur, O təkdir və şəriki də yoxdur, O nə doğmuş nə də doğulmuşdur. Yenə də şəhadət edirəm ki, Muhəmməd onun qulu və Rəsuludur. İslama gir və salamt ol! *«(Ya Muhəmməd!)* ***Söylə ki, Ey kitab əhli, sizinlə bizim aramızda eyni olan bir kəlməyə tərəf gəlin! Allahdan başqasına ibadət etməyək. Ona şərik qoşmayaq və Allahı qoyub bir-birimizi*** *(özümüzə)* ***Rəbb qəbul etməyək! Əgər onlar yenə də üz döndərərlərsə, o zaman*** (onlara) ***deyin: İndi şahid olun ki, biz həqiqətən müsəlmanlarıq.*** *(Allaha təslim olanlarıq)». (Ali-İmran 64).* Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Nəcaşinin yanına elçi olaraq Amr b. Umeyyə əd-Damri - *radıyallahu anhu* – nu göndərmişdi. Nəcaşi məktubu alıb

---

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in dəvəsinin adı idi.
Buxari 2731, Müslim 1783.
Buxari.
Əhməd 1/261, Əbu Davud 1849, Tirmizi 815, İbn Məcə 3076.

gözünə qoydu. Cəfər b. Əbu Talib - *radıyallahu anhu* – nun əli ilə müsəlman oldu. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə cavab məktubu yazaraq İslama girdiyini və müsəlman olduğunu yazdı. H. 9-cu ili Rəcəb ayında vəfat edir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onun üçün cənazə namazı qılır. Peyğəməbr – *sallallahu aleyhi və səlləm* – müsəlman Nəcaşinin yerinə keçən krala da məktub yazmışdır. Lakin onun müsəlman olub-olmadığı bilinmir. Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Həbəşilərin sahibi Nəcaşinin vəfatını, öldüyü günü insanlara xəbər verdi (Başqa rəvayətdə: Bir qardaşınız ölmüşdür. Allahın yaxşı bir qulu Əshamə öldü). Xalqı musəlləyə çıxardıb dörd təkbir aldı (qardaşınız üçün (Allahdan) məğfirət diləyin)» .

Bizans İmperatoru Herakl - «Rahmən və Rahim olan Allahın adı ilə. Allahın Rəsulu Muhəmməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən Rumun İmperatoru Herakla! Salam olsun doğru yolda olanlara! Sonra: «(Ey Rum imperatoru!) Mən səni İslama dəvət edirəm. İslamı qəbul et və canını qurtar. Allah da sənin əcrini iki qat versin. Əgər bu dəvətimi qəbul etməzsənsə ətrafındakı Xristianların da günahı sənin boynunadır. *«(Ya Muhəmməd!)* ***Söylə ki, Ey kitab əhli, sizinlə bizim aramızda eyni olan bir kəlməyə tərəf gəlin! Allahdan başqasına ibadət etməyək. Ona şərik qoşmayaq və Allahı qoyub bir-birimizi*** *(özümüzə)* ***Rəbb qəbul etməyək! Əgər onlar yenə də üz döndərərlərsə, o zaman*** (onlara) ***deyin: İndi şahid olun ki, biz həqiqətən müsəlmanlarıq.*** *(Allaha təslim olanlarıq)». (Ali-İmran 64).* Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – məktubu Herakla Dihyə b. Xəlifətil Kəlbi - *radıyallahu anhu* – ilə göndərmişdir. Herakl Xımsda Rumun böyüklərini hüzuruna dəvət etdi. Dəvət olunanlar saraya daxil olduqdan sonra (sarayın) qapılarının bağlanmasını əmr etdi. Sonra hündür bir yerə çıxaraq: «Ey Rum camaatı! Haqq yoluna yönəlmək və mülkünüzün qalmasını istəyirinizsə bu Peyğəmbərə beyət edin!» deyə xitab etdi. (Bu sözləri eşidcək) onlar vəhşi eşşəklər kimi qapılara doğru qaçmağa başladılar. Lakin qapıların bağlı olduqlarını gördülər. (Herakl) bu dərəcədə nifrətin və onun sözlərinin (onlar üçün) heç bir əhəmiyyət kəsb etmədiyini, onların iman gətirməyəcəklərinə ümüdünü kəsərək: «Onları geri çağırın!» deyə əmr etdi. (Onlar qayıtdıqda) O: «Mən bu sözləri yalnız sizi dininizə bağlılığınızı yoxlamaq üçün söylədim. İndi isə (sizin dininizə bağlılığınıza) gözlərimlə şahid oldum!» deyə cavab verdi. Bu sözlərdən sonra oradakılar (öz məmnuniyyətlərini bildirməkdən ötrü)

Müslim 951.

onun qarşısında təzim olaraq səcdəyə qapandılar. Bu da Heraklı (İslam ilə bağlayan) son hadisə idi» .

Misir Kralı Mukavkis – əsl adı Cureyc b. Minadır. «Rahmən və Rahim olan Allahın adı ilə. Allahın Rəsulu Muhəmməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən Qibtilərin böyük rəisi əl-Mukavkisə. Salam olsun doğru yolda olanlara! Sonra: «Mən səni İslama dəvət edirəm. İslamı qəbul et və canını qurtar. Allah da sənin əcrini iki qat versin. Əgər bu dəvətimi qəbul etməzsənsə ətrafındakı Qibtilərin də günahı sənin boynunadır. *«(Ya Muhəmməd!)* ***Söylə ki, Ey kitab əhli, sizinlə bizim aramızda eyni olan bir kəlməyə tərəf gəlin! Allahdan başqasına ibadət etməyək. Ona şərik qoşmayaq və Allahı qoyub bir-birimizi*** *(özümüzə)* ***Rəbb qəbul etməyək! Əgər onlar yenə də üz döndərərlərsə, o zaman*** (onlara) ***deyin: İndi şahid olun ki, biz həqiqətən müsəlmanlarıq.*** *(Allaha təslim olanlarıq)». (Ali-İmran 64).* Məktubu Mukavkisə elçi olaraq Xatib b. Əbi Bəltə - *radıyallahu anhu* – göndərmişdir. Bu yaxınlardan bir Peyğəmbərin Şam tərəfdən çıxdığını zənn edirdim - dedi. Lakin müsəlman olmadı. Misirin ən gözəl iki cariyəsini Mariyə və Sirin və bir də Duldul adlı eşşəyi də göndərdi. Sirini Həsən b. Sabitə verdi. Mariyə - *radıyallahu anhə* – ilə özü nigahlandı.

Fars Kralı Kisra – «Rahmən və Rəhim olan Allahın adı ilə. Allahın Rəsulu Muhəmməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən İranlıların böyüyü Kisraya. Hidayətə ittiba edən və Allah Rəsuluna inanan, ortağı və şəriki olmayan Allahdan başqa ibadətə layiq haqq ilah olmadığına, Muhəmmədin Onun qulu və Rəsulu olduğuna bəyan edənlərə salam olsun. Mən səni İslam dininə çağırıram. Çünki mən hər canlını dinə dəvət, kafirlərə qarşı Allahın sözünü yerinə yetirmək üçün bütün insanlar nəzdnində Allahın Rəsuluyam. O, halda İslamı qəbul et və salamat ol. Rədd edən Məcusilərin günahı sənindir. Məktubu elçi olaraq Abdullah b. Xuzafə əs-Səhmi - *radıyallahu anhu* – vermişdir. Məktubu oxuyan kimi parça-parça etdi və: «Mənim əlim altında olan bəsit bir qul öz adını mənim adımdan öncə yazmış» deyə qəzəbini bildirdi. Bu xəbər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – çatdı. Allah onun mülkünü dağıdsın. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in duası qəbul olundu. Öz oğlu onu devirərək hakimiyyətə keçdi. Ömər - *radıyallahu anhu* – nun dövründə isə darmadağın edildilər. İslam torpaqlarına qatıldılar.

Buxari 7, Müslim 1773.

Dəməşq Rəisi Həris B. Əbi Şəmr Əl-Qassani – «Rahman və Rəhim olan Allahın adı ilə. Allah Rəsulu Muhəmməddən Həris b. Əbi Şəmrə. Hidayətə uyub Allaha iman edən və doğrulayana salam olsun. Mən səni heç bir şəriki olmayan bir və tək olan Allaha iman etməyə çağırıram. Belə edərsənsə məmləkətin sənə qalar». Bu məktubu Şuca b. Vəhb əl-Əsədi göndərmişdi. Məktubu oxuduqdan sonra tulladı və: «Kim mənim məmləkətimi məndən alacaqmış?».

Yəmən Rəisi Həvzə B. Əli - «Rahman və Rəhim olan Allahın adı ilə. Allah Rəsulu Muhəmməddən Həvzə b. Əliyə. Hidayətdə olanlara salam olsun. Bil ki, dinim bütün Ərəbistana yayılacaqdır. İslamı qəbul et və salamat ol! Əlin altında olan mülkün sənə qalsın». Bu məktubu Suheyl b. Amr əl-Amiri göndərmişdir.

Bəhreyn Kralı Unzir B. Savi – Ala b. əl-Hadrami İslama çağıran məktubu ona göndərdi. Məktubu alar-almaz qövmündən bir çox kimsəylə müsəlman oldu.

Oman Kralı Cifər Və Qardaşı – Məktubu Amr b. əl-Ass göndərmişdir. Məktubu alıb oxuduqdan sonra bir neçə gün düşündülər və İslamı qəbul etdilər. Bu hadisə fəthdən sonra baş vermişdir.

Bəsrə Rəisi – Bəsrə rəisi üçün hazırladığı məktubu Həris b. Umeyr əl-Əzdi ilə göndərdi. Bu səhabə Mutə adlanan yerdə Şurahbil b. Amr əl-Qassani tərəfindən şəhid edilir. Bu Allah Rəsulunun elçisinə qarşı yönəldilmiş ən şiddətli bir hal idi. Onun bu çirkin davranışı döyüş demək idi. H. **8**-ci il **629**-cu il Cəmədiul Əvvəl (Cumədəəl Ulə). Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – **3000** min nəfərlik bir ordu hazırlayaraq başlarına Zeyd b. Həris - *radıyallahu anhu* – nu qoydu və: «Zeyd öldürülərsə, Cəfər b. Əbu Talib - *radıyallahu anhu* – onun yerinə keçsin, o da öldürülərsə Abdullah b. Rəvaha - *radıyallahu anhu* – başçılığı ələ alsın» deyə buyurdu. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu döyüşdə iştirak etmir. Onlara nəsihət verərək buyurur: «Onları İslama dəvət edin, qəbul etməzlərsə döyüşün. Allahın adı ilə və Allahın yolunda çıxın. Xəyanət etməyin və həddi aşmayın. Uşaqlara, qadınlara, yaşlılara və evləri xaraba qoyub ağacları da kəsməyin». Tarixdə ən şiddətli döyüşlərdən biridir. **3000** minlik bir qüvvə **200000** minlik Roma və Ərəb qüvvələrinə qarşı. Belə də oldu bayrağı Zeyd b. Həris götürdü və şəhid olana qədər döyüşdü. Sonra bayrağı Cəfər götürdü sağ əli kəsildikdə bayrağı sol əlinə aldı. Bu əli də kəsildikdə bayrağı bağrına basdı və **90** yaxın yara alaraq şəhid edildi . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu ki, Cəfərə iki qolu əvəzinə Cənnətdə qanad verilmişdir. «Cəfəri

---

Buxari 4261.

gördüm, Cənnətdə mələklərlə birlikdə uçurdu» . Sonra bayrağı Rəvaha götürdü o, da şəhid olana qədər döyüşdü. Bundan sonra Sabit b. Ərqəm bayrağı əlinə alaraq qışqırdı: «Özünüzə başçı seçin». Xalid b. Vəlid başçı təyin edildi. Xalid - *radıyallahu anhu* – deyir ki, bu döyüşdə **9** qılınc sındırdım . Lakin sonra Allah zəfəri bizə müyəssər etdi. Ona bu döyüşdən sonra Seyfullah (Allahın qılıncı) ləqəbi verilmişdir. Müsəlmanlar **12** şəhid verildi.

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* İN HİCRƏTİ BEYƏTİ VƏ SÜLHÜ

Müşriklərin zülmü artdıqda Allah və Rəsulunun əmri ilə səhabələr Məkkədən Həbəşistana hicrət etməyə başladılar. İlk hicrət Nübuvətin **5**-ci ili Rəcəb ayında **12** kişi, **4** qadın hicrətə çıxmışdılar. Osman və zövcəsi Ruqiyyə də onlarla idi. Bu ailə İbrahim və Lut – *əleyhimussəlam* – dan sonra Allah yolunda hicrət edən ilk ailədir. Ciddənin yaxınlığında yerləşən Şueybə limanından iki ticarət gəmisi ilə yola düşürlər. Hicrət edənlərə xəbər çatır ki, Məkkədə Qureyş İslamı qəbul edib. Bu xəbəri eşidəcək hicrət edənlər geri dönürlər. Lakin xəbər doğru deyildi. İşkəncələr, zülmlər daha da artmışdı. İkinci hicrət zamanı isə artıq **83** kişi və **18** qadın hicrət edirlər.

Məkkə yaxınlığında Minanın yuxarı hissəsində Əqabə adlanan yerdə Ənsarlardan **6** (**8**) nəfər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – beyət edirlər. Nübuvətin **11**-ci ili Həzrəc qəbiləsindən Əsəd b. Zura, Auf b. Həris b. Rufaa, Rafi b. Məlik b. əl-Aclani, Kutbə b. Amir b. Cədid, Ukbə b. Amir b. Nabi, Cabir b. Abdullah b. Riab. Bir il sonra isə Nübuvətin **12**-ci ili **12** nəfər, bunlardan **10** Həzrəc qəbiləsindən, **2** isə Əus qəbiləsindən idilər. Yuxarıda adlarını qeyd etdiklərimiz və Muaz b. Həris, Zəvkan b. AbdulQeys, Ubadə b. Samit, Yəzid b. Sələbə, Abbas b. Ubadə b. Nadlə. Əus qəbiləsindən isə – Əbul Heysəm b. Teyyih, Uveym b. Saibə. Həmən il isə **73** nəfər. Bunlardan **63** Həzrəc qəbiləsindən, **11** isə Əus qəbiləsindən və **2** qadın Nəccar oğullarından Nəsibə b. Kaab, Sələm oğullarından Əsmə b. Amr Mədinədən gələrək Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – beyət edirlər.

Bir müdətdən sonra Allah Rəsuluna hicrət etmək izn verilir. Bu hadisə Nübuvətin **13**-cü ili Səfər ayının **26**-da Qureyş Darul Nədvə adlanan yerdə toplanaraq Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i öldürmək qərarına gəlirlər. Cəbrail – *əleyhissəlam* - isə müşriklərin bu

---

Tirmizi 3763.

Buxari.

gizli işini Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə çatdırır. H. Əli - *radıyallahu anhu* – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yerinə yatağında uzanır. ***«(Ya Muhəmməd!) Yadına sal ki, bir zaman kafirlər səni həbs etmək və ya öldürmək, yaxud da (Məkkədən) çıxardıb qovmaq üçün sənə qarşı hiylə qururdular. Allah da təbdir tökdü. Allah tədbir tökənlərin ən yaxşısıdır!».*** *(əl-Ənfal 30).* Mədinədə İslam yayıldığı üçün Məkkədən Rəbbiul Əvvəl – *Səfər ayında da deyirlər* – birinci günü çıxdı. Yanında Əbu Bəkr əs-Sıddıq və köləsi Amr b. Fuheyrə də var idi. Bələdçiləri isə Abdullah b. Uraykit əl-Leysi idi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – müşriklərin başına torpaq səpərək Yəsin surəsinin 9-cu ayəsini oxuyurdu. ***«Biz onların önlərinə və arxalarına sədd çəkib gözlərini bağlamışıq».*** *(Yəsin 9).* Heç bir müşrik Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in onların yanlarından necə ötüb keçdiyini görmədilər. Müşriklər onları təqib edirdilər. Onların həbs edilmələrinə və ya ölülərinə **100** dəvə vəd vermişdilər. Buna görə də yolda Sevr mağarasına girərək üç gün orada qalırlar. Mağaraya girdikdə oraya öncə Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – girdi və içərini yoxladı. Gördüyü hər bir dəliyi paltarı ilə örtdü, digər dəliyi isə ayağı ilə bağladı. Beləcə zərərli həşəratların o, dəlikdən çıxaraq Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə zərər verməməsinin qarşısını aldı. Sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – içəri girdi və yatdı. Bu vaxt bir böcək Əbu Bəkir - *radıyallahu anhu* – nun ayağını sancdı. Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i rahatsız etməmək üçün yerindən tərpənmədi. Lakin hiss etdiyi ağrıdan gözləri yaşardı və o yaşlar Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in üzünə düşdü. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – oyanaraq nə olduğunu soruşdu. Əbu Bəkr: «Bir böcək ayağımı sancdı» dedi. Peyğəmbər: «Anam-atam sənə fəda olsun» deyə buyurdu. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – böcəyin sancdığı yerə tüpürdü. Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – nu ağrılarından əsər belə qalmadı. Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – nun oğlu Abdullah gündüzləri müşriklərin yanında dolaşar, axşam isə onlara xəbərlər gətirirdi. Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* - ilə mağarada olarkən Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* - müşrikləri gördükdə qorxaraq: «Allaha and olsun ey Allahın Rəsulu, onlardan biri ayağının altına baxsa bizi mütləq görəcəkdir. Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona Allahın buyurduğu şəkildə: ***«Qəm yemə, Allah bizimlədir».*** *(ət-Tövbə 40)».* «Üçüncüləri Allah olan iki kişi barəsində sən nə düşünürsən» .

«əl-Luluu vəl Mərcan» 1540, Buxari, Müslim, Əhməd 1, Tirmizi 3096.

Sonra sahillə yollarını davam edərək Mədinəyə Rəbiul Əvvəl ayının **12** birinci günü çatırlar. Mədinə yaxınlığında Qubada Amir b. Auf oğullarının yanında qonaqlayırlar. Onların yanında **10** gün qaldıqdan sonra Quba məscidini tikirlər. Cümə günü isə yola çıxırlar. Mədinəyə çatdılar. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in dəvəsi indiki məscidin ərazisində yerə çökür. Bu yer Bəni Nəccar oğullarından olan Əsəd b. Zurarın himayəsində yaşayan Səhl və Suheyl adlı iki yetim uşağa məxsus idi. Bu yer xurma qurudmaq üçün istifadə edilirdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu yeri onlardan pulla alır. Sonra məscid və evi tikilənə qədər Əbu Əyyub əl-Ənsari - *radıyallahu anhu* – nun yanında qalır. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Mədinəyə hicrət etmək xəbəri Həbəşistana çatdıqda **35** nəfər hicrət edərək Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gəlirlər .

Sülh - Misvər b. Məxrəmə - *radıyallahu anhu* – və Mərvan b. əl-Həkəm bir-birinin rəvayətini təsdiqləyərək demişlər: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Hudeybiyyə sülhündə iştirak etmək üçün (Mədinədən səfərə) çıxdı. Bu sülh müqaviləsi H. **6-7**-cı ili **628**-ci ildə Zil Qadə ayında baş verib. Sülh müqaviləsində iştirak edənlərin sayı **1400-1500** nəfər idi. Nəhayət gəlib Məkkəyə aparan Hudeybiyyə vadisindəki dağ yoluna çatdılar. Osman - *radıyallahu anhu* – elçi olara Qureyşin yanına göndərildi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in məktubu onlara verildi. Qureyş bir müddət Osmanı həps etdi. Bu xəbər müsəlmanlara Osmanın öldürülməsi kimi çatdırılır. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu xəbəri eşidən kimi: «Bu adamlarla hesablaşmadıqca buradan getməyəcəyik» deyə buyurdu. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – müsəlmanlardan beyət etmələrini tələb etdi. Ağac altında Ridvan beyəti oldu. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bir əlini qaldıraraq buyurdu: «Bu da Osmanın beyəti». ***«And olsun ki, ağac altında sənə beyət edərkən Allah möminlərdən razı olmuşdur».*** *(Fəth 18).* Bunu eşidən müşriklər müqavilə bağlamaq üçün Suheyli göndərirlər. Bu müqavilədə Suheyl b. Amr Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gəlib: «Gəl bizimlə sizin aranızda (on illik) sülh müqaviləsi bağlayaq!» Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – katibi (Əli b. Əbu Talib - *radıyallahu anhu* – nu) yanına çağırıb müqaviləni yazmağı ona əmr edib buyurdu: «Yaz! Rəhimli və Mərhəmətli Allahın adı ilə ***Bismilləhir-Rahmənir-Rahim***» Suheyl b. Amr: «O, ki, qaldı Rahmənə, Allaha and olsun ki, mən onu tanımıram! Biz bir vaxtlar yazdığımız kimi

---

Buxari 3905.

Bu müqavilə yalnız iki il davam etmişdir. Fəthul Bəri 5/404.

«Allahım! Sənin adın ilə başlayıram ***Bismikə Allahummə*** yaz!» dedi. Bu vaxt müsəlmanlar: «Allaha and olsun ki, biz yalnız ***Bismilləhir-Rahmənir-Rahim*** yazacağıq!» deyə etiraz etdilər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – katibinə əmr edərək: «Yaz! Allahım sənin adınla başlayıram! Bu Allahın elçisi Muhəmmədin bağladığı sülh müqaviləsidir!» Suheyl yenə etiraz edərək: «Əgər biz sənin Allahın elçisi olduğunu etiraf etsəydik Onun evini ziyarət etməyə sənə mane olmazdıq və səninlə müharibə etməzdik. Elə isə yaz – Muhəmməd b. Abdullah!» dedi. Peyğəmbər: «Baxmayaraq ki, siz məni təkzib edirsiniz, amma Allaha and olsun ki, həqiqətən mən Allahın elçisiyəm!». Katibinə əmr edərək: «Muhəmməd b. Abdullah» yazmağı əmr etdi. (Başqa rəvayətdə: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əli - *radıyallahu anhu* – ya: «Rəsulullah – sözünü silməyi əmr etdi». Əli: «Xeyr, Vallahi onu silməyəcəyəm!» dedi. Bu dəfə Peyğəmbər: «Onun yerini mənə göstər!» deyə buyurdu. Peyğəmbər öz əli ilə oranı silərək «İbn Abdullah!» sözünü yazdırdı). Zuhri deyir ki: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Suheylin dedikləri ilə razılaşdı, çünki o: «Nəfsim əlində olana (Allaha) olsun ki, müşrüklər Allahın haram buyurduqlarına əməl etməklə məndən hər nə istəsələr onlara istədiklərini verəcəyəm!» deyə söz vermişdir». Sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona ilk şərtini təklif edib buyurdu: «Allahın evini təvaf etməkdə bizə əngəl törətməyəcəksiniz!». Suheyl: «Xeyr! Allaha and olsun ki, bu dəfə təvaf etməyə sizə izn verməyəcəyik. Çünki ərəblər: «Müsəlmanlar bizim müqavimətimizi qırdılar və bizi məcbur etdilər» deyə şayələr buraxacaqlar. Elə isə gələn ildən etibarən istədiyiniz qədər Allahın evini ziyarət edə bilərsiniz!» dedi. Əli - *radıyallahu anhu* – onun dediklərini yazdı. Sonra Suheyl ikinci şərti təklif edib: «Bizim tərəfdən sənin yanına gələn hər bir adamı hətta sənin dinini qəbul etsə belə geri qaytarmalısan!» dedi. Müsəlmanlar heyrətlə: «Subhənəllah! Müsəlman olub yanımıza gələn bir kimsə müşriklərə qaytarıla bilərmi?!». Onlar bu məsələni müzakirə edərkən Əbu Cəndəl b. Suheyl b. Amr - *radıyallahu anhu* – ayaqları qandallanmış vəziyyətdə onların yanına gəldi. (Əbu Cəndəl - *radıyallahu anhu* – İslam dinini qəbul etdiyi üçün Məkkəlilər onu həbs etmişdilər). O, Məkkənin aşağısında həbs olunduğu yerdən qaçmış və nəhayət özünü müsəlmanlara çatdırmışdır. Bu vaxt Suheyl: «Ey Muhəmməd! Bu müqavilənin ilk maddəsinə əsasən onu mənə qaytarmalısan!» dedi. Peyğəmbər: «Biz hələ müqaviləni tamamlamamışıq!». O: «Allaha and olsun ki, belə olduğu təqdirdə mən də sənin heç bir təklifinlə razı olmayacağam!». Peyğəmbər:

Müqaviləni imzalayan Suheylin oğludur.

«Sən Əbu Cəndəl - *radıyallahu anhu* – nu bu müqavilədən istisna et və onu mənə bağışla!» O: «Mən onu qoyduğumuz şərtdən istisna edib sənə bağışlaya bilmərəm!». Peyğəmbər: «Sən gəl razı ol, onu mənə bağışla!» Suheyl qətiyyətlə rədd edib: «Mən heç cür sənin dediyinə əməl edə bilmərəm!». Bu zaman Mikrəz dedi: «Onu özünüzdə saxlamağa sənə icazə verdik!» (Müqavilə bağlayan Suheyl isə buna razılıq vermədi). Əbu Cəndəl: «Ey müsəlman camaatı! Artıq müsəlman olub sığınacaq tapmaq üçün sizin yanınıza gəldim. İndi də məni müşriklərə təhvil verirsiniz? Mənim əzab-əziyyətlərə məruz qaldığımı görmürsünüzmü?» dedi. O, Allah yolunda müşriklərin çox ağır işkəncələrinə məruz qalmışdı. Ömər b. əl-Xəttab - *radıyallahu anhu* – deyir ki, o zaman mən gəlib Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dedim: «Məgər sən Allahın haqq Peyğəmbəri deyilsənmi?» O: «Bəli!» deyə cavab verdi. Mən dedim: «Məgər biz haqq yolunda, düşmənlərimiz isə batil yolda deyillərmi?» O: «Bəli!» deyə cavab verdi. (Başqa rəvayətdə: «Məgər bizim ölülərimiz Cənəttdə, onların ölüləri Cəhənnəmdə deyilmi?» O: «Bəli!» deyə cavab verdi). Mən: «Elə isə nə üçün nöqsan və qüsurların dinimizə daxil olmasına imkan verməliyik?» deyə soruşdum. O: «Həqiqətən mən Allahın elçisiyəm və heç vaxt Ona asi olmuram! Məhz Allah mənə yardım edir!» deyə cavab verdi. Mən: «Məgər sən bizə «Bu yaxınlarda Allahın evinə gedib onu təvaf edəcəyik!» deyə xəbər verməmişdinmi? O: «Elədir! Məgər mən sənə məhz bu il təvaf edəcəyimizi xəbər vermişdim?» deyə cavab verdi. Mən: «Xeyr!» deyə cavab verdikdə o, buyurdu: «(Yaxın zamanlarda) Sən mütləq gedib Kəbəni təvaf edəcəksən!» Sonra mən Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – nun yanına gəlib dedim: «Məgər bu adam Allahın haqq Peyğəmbəri deyilmi?» O: «Bəli, elədir!» deyə cavab verdi. Mən: «Məgər biz haqq yolunda, düşmənlərimiz isə batil yolda deyillərmi?» O: «Bəli, elədir!» deyə cavab verdi. Mən: «Elə isə nə üçün nöqsan və qüsurların dinimizə daxil olmasına imkan verməliyik?» deyə soruşdum. Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – dedi: «Ey insan! Həqiqətən o Allahın elçisidir və heç vaxt Rəbbinə asi olmur! Allah onun yardımçısıdır. Elə isə onun sünnəsindən yapış (əmr və qadağalarına riayət et!) Allaha and olsun ki, o haqq üzərindədir!» deyə cavab verdi. Mən: «Məgər o bizə «Bu yaxınlarda Allahın evinə gedib onu təvaf edəcəyik!» deyə xəbər verməmişdimi?» O: «Bəli, elədir. Məgər o sənə məhz bu il təvaf edəcəyini xəbər vermişdi?» deyə soruşdu. Mən: «Xeyr!» deyə cavab verdikdə o, dedi: «(Yaxın zamanlarda) Sən mütləq gedib Kəbəni təvaf edəcəksən!» (Başqa rəvayətdə: «Bu hadisədən sonra Fəth surəsinin ayələri nazil oldu. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dərhal Ömər - *radıyallahu*

anhu – ya xəbər göndərdi və bunu ona oxudu!». Ömər: «Ya Rəsulullah! Fəth budurmu? Deyə soruşdu. Peyğəmbər: «Bəli!» deyincə Ömərin qəlbi rahatlandı). Zuhri xəbər verir ki, Ömər - *radıyallahu anhu* – dedi: «Bu əməlimdən sonra (kəffarə olaraq) bir çox xeyirli işlər görmüşdüm» .

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* İN İŞTİRAK ETDİYİ DÖYÜŞLƏRİ BİLMƏK

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – **27**, bəzi mənbələrə görə **29** döyüşdə iştirak edib. Bunlardan yalnız **9**-da özü şəxsən döyüşmüşdür .

***Ficar* –** döyüşü Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – **20** yaşında ikən Qureyş və Kinanə ilə Qeys və Aylan qəbilələrinin arasında Ukaz bazarında bir döyüş olmuşdur. Bu döyüşdə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – iştirak etmiş və əmilərinə ox hazırlamaqda kömək etmişdir. Sonra isə iki tərəf arasında barış olmuşdur.

Bədr – hicri **2**-ci ildə Ramazan ayının **27**-si Cümə günündə olmuşdur. Müsəlmanlar **313-319** mücahid ilə **950-1000** nəfərlik düşmənə qarşı vuruşub qalib gəlmişlər. Bu döyüşdə **82-86** Mühacir, **61** Əus və **170** nəfər Həzrəc qəbiləsindən iştirak edirdilər. Bu döyüşdə müşriklər **70** ölü və **70** əsir verirlər. Əsir alınanlar içərisində Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in əmisi Abbas, qızı Zeynəbin əri Əbul As b. əl-Rabi, Əlinin qardaşı Ukayl b. Əbu Talib, Əbu Sufyanın oğlu Amr və s. olur. Məkkədən **150** km aralıda yerləşən quyuların adı idi. Bəzi rəvayətlərə görə o, ərazinin sahibi Bədr b. Kəlbə olduğu üçün onun adından götrülmüşdür. Bu döyüşdə təkbətək döyüşmək üçün ənsarlardan üç nəfər irəli çıxır. Bunlar Rəvaha, Auf b. Məlik və Muavis b. Arfa olur. Lakin müşriklər buna etiraz edərək deyirlər ki, bizə Qüreyşdən döyüşçülər lazımdır. Bu vaxt Əli, Həmzə və Ubeydə irəli çıxır. Müşriklərdən isə Valid b. Utbə, Utbə b. Rabi və Şeybə b. Rabi irəli çıxır. Üçüdə öldürülür. Müsəlmanlardan isə Ubeydə yaralanır. Bu döyüşdə **14** şəhid verilir. Döyüşdə həmçinin Əbu Cəhl də qətlə yetrilir. Onu öldürən Arfənin iki oğlu Muaz b. Arfə və Muaz b. Amr əl-Camuxdur . Bu döyüşdə mələklər də müsəlmanlara kömək edirlər. İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Bədr günü Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Baxın Cəbrail – *əleyhissəlam* – öz silahı ilə atının yüyənindən tutub» . Rifa b. Rafi əz-Zurani - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Cəbrail – *əleyhissəlam* – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Siz Bədr döyüşündə iştirak edənləri nə

Buxari 2731, Müslim 1783.

Buxaridə gələn rəvayətdə 19 döyüşdə iştirak etdiyi bildirilir 3949.

Buxari 3141, 3926.

Buxari 3995.

sayırsınız». (Peyğəmbər) buyurdu: «Müsəlmanların ən xeyirliləri». Cəbrail *– əleyhissəlam –* dedi: «Mələklərdən də Bədr mələkləri belədir» .

Kaynuka - Yəhudilər müsəlmanları ələ salırdılar. Buna görə Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* yanlarına gedərək onlara nəsihət edir. Lakin bu nəsihət Yəhudiləri daha da qızışdırır və onlar Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* dedilər: «Bax ey Muhəmməd! Döyüşün nə olduğunu bilməyən bir topluluğa qalib gəlməyin səni aldatmasın! Bizim üstümüzə gəlsən kim olduğumuzu bilərsən». Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* onların bu sözlərinə səbr etdi. Lakin bundan sonra baş verən hadisə artıq səbrin tükənməsi demək idi. Yəhudilər bazarların birində alış-veriş edən bir qadının örtüyünü açaraq onu ələ salmağa başladılar. Yardıma gələn müsəlmanlardan biri orada olan Yəhudilərdən birini öldürdü. Yəhudilər də toplanaraq o, müsəlmanı şəhid etdilər. Bu hadisə Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* çatdıqda H. **2**-ci ili Şəvval ayının **15** Kaynuka oğulları Yəhudilərini mühasirəyə aldı. Mühasirə **15** gün davam etdi. Zil Hiccə ayının ilk günləri Yəhudilər təslim oldular. Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* onları Mədinədən çıxardaraq Suriya bölgəsinə göndərdi.

Bəni Səlim – Qatafan və Səlim qəbilələrinin ittifaq bağlayaraq Mədinəyə hücum etmək xəbəri Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* çatır. **200** nəfərlik bir dəstə toplayaraq hücum edir. Şam və Məkkə yolu üzərində bədəvilərin toplandığı ***Karkaratul Kədir*** deyilən yerə çatır. Bu xəbəri eşidən bədəvilər isə **500** dəvə buraxaraq qaçırlar. H. **2** Şəvval ayında baş vermişdir.

Zu Amr Və Bahran – döyüşləri də bu qəbilələrin Bəni Səlim və Bəni Muharib qollarına qarşı olmuşdur. Onların da hücum xəbərini aldıqda Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* dəstə düzəldərək hücum etmiş. Lakin düşmən bu xəbəri eşidəcək qənimət buraxaraq qaçmışdılar.

Suvayk – döyüşü Bədr döyüşündən sonra baş vermişdir. Əbu Sufyan bu məğlubiyyətdən sonra and içmişdir ki, Muhəmmədə qalib gəlmədikcə başıma su tökməyəcəyəm. **200** Qureyşli ilə yola çıxır. Mədinə yaxınlığında əl-Arid adlanan yerə qədər gəlir. Yolda qarşılarına çıxanları öldürür və mal-qaraya da ziyan vururdular. İki müsəlmanı da öldürdükdən sonra Məkkəyə geri dönürlər. Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* bu xəbər çatır. Onları tutmaq üçün yola düşürlər. Lakin müşriklər qaçmışdılar. Müşriklər yağda qovrulmuş Suveyk adlanan yeyəcəklərini və digər yüklərini də atmışdılar. Buna görə də bu döyüşə Suveyk döyüşü adı

Buxari 3992.

verilmişdir. Müsəlmanlar onları təqib edirlər. Çatmayacaqlarını başa düşdükdə geri dönürlər. Bu döyüş Bədr döyüşündən iki ay bir neçə gün sonra baş vermişdir H. **2** Zil Hiccə ayı.

Uhud - hicri **3**-cü ildə Şəvval ayının **6** Cümə günü baş verir. Müsəlmanlar **1000**, müşriklər isə **3000** nəfərə yaxın olurlar. Səhl b. Sâd - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bizə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yarasından danışarkən bunları söylədi: «Allaha and olsun ki, mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yarasını kim yuyurdu, onun üzərinə kim su tökürdü və nə ilə müalicə edilirdi? Bunların hamısını bilirəm. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in qızı Fatimə - *radıyallahu anhə* – onun qanını silir, Əli - *radıyallahu anhu* – qalxanı ilə daşıdığı suyu tökürdü. Fatimə - *radıyallahu anhə* – suyun qanın qarşısını kəsmədiyini gördükdə həsirdən bir az götürərək yandırdı və külünü yaraya basdı. Bundan sonra qan kəsildi. (Bu döyüşdə) onun ön dişi qırılmış, üzü yaralanmış, başında olan miğfəri isə qırılmışdı» . Bu döyüşdə Utbə b. Əbu Vaqqas daş ataraq Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in dişini sındırır, alt dodağını yaralayır. Sad b. Əbu Vaqqasın qardaşı idi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onun üçün dua edərək deyir ki, ilinə qalmasın. Həqiqətən də il keçməmiş ölür. Abdullah b. Kaima da qılıncı ilə yanağını yaralayır. O, sonra vəhşi bir heyvan tərəfindən parçalanaraq öldürülür. Bu döyüşdə həmçinin Həmzə – *radıyallahu anhu* – da şəhid edilir. Onu Mutim b. Cubeyrin köləsi Vəhşi b. Hərb öldürür. Onu öldürməyin müqabilində azad edəcəyini söz vermişdi. Çünki Həmzə – *radıyallahu anhu* – Bədr döyüşündə onun əmisi Tuaymə b. Adiyi öldürmüşdür . Həmçinin bu döyüşdə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in öldürüldüyü xəbəri də yayılır. Bəra b. Azim – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, (Uhud) döyüşündə müşriklərlə qarşı-qarşıya gəldik. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – məharətli ox atıcılarından (əlli nəfərlik) bir qrup əskəri ayıraraq başlarına da Abdullah b. Cubeyr – *radıyallahu anhu* – təyin etdi. Ona: «Bir an belə yerinizdən tərpənməyin. Hətta bizim onlara qalib gəldiyimizi görsəniz də belə yerinizdən tərpənməyin. Onların bizə qələbə çaldıqlarını (və quşların cəsədlərimizi diddiklərini) görsəniz də belə (mən sizə adam göndərmədikcə) bizə yardıma gəlməyin» deyə buyurdu. Müşriklərlə qarşılaşdığımız zaman (Allah onları məğlubiyyətə uğratdı) və onlar qaçmağa başladılar. Hətta dağa doğru ətəklərini toplayaraq qaçan qadınları da gördüm. (Ayaq biləklərində olan) halqaları da belə görsənirdi.

Buxari.
Buxari 4072.

Bizimkilər belə deməyə başladılar: «Qənimət! Qənimət!» İbn Cubeyr: «Pəyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – sizə nə dediyini unutdunuzmu? Yerlərinizi tərk etməyin!» deyə tənbeh etdi. Oxçular onun sözünü dinləməyərək: «(Vallahi biz də qardaşlarımızın yanına gedib qənimətdən götürəcəyik)» dedilər. Onlar bu əmrə etiraz edincə üzləri tərs çevrildi. (Nə edəcəklərini bilməyən dəlisovlara döndülər) və məğlub oldular (Xalid b. Vəlid oxçuların Rima təpəsini tərk etdiklərini gördükdə ora hücum edir və təpəni ələ keçirir). **70** şəhid verildi. Pəyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – təpənin üzərində İbn Cubeyr – *radıyallahu anhu* – ilə qalan (**12**) nəfəri geri çağırdı. Gecə düşdükdə Əbu Sufyan üç dəfə səsləyərək: «Aranızda Muhəmməd varmı?» deyə soruşdu. Peyğəmbər: «Ona cavab verməyin» deyə buyurdu. Əbu Sufyan təkrar üç dəfə səsləyərək: «Aranızda Əbu Kuhafə varmı?» deyə soruşdu. Peyğəmbər yenə də: «Ona cavab verməyin» deyə buyurdu. Əbu Sufyan yenə də üç dəfə səsləyərək: «Aranızda Xattabın oğlu varmı?» deyə soruşdu. Heç kimsə ona cavab vermədi. Bundan sonra Əbui Sufyan: «Onlar hamısı öldürüldülər. Əgər sağ olsalardı cavab verərdilər» dedi. Bu sözlərdən sonra dözə bilməyən Ömər: «Ey Allahın düşməni yalan söylədin. Allah Rəsulu da, Əbu Bəkr də və mən də burdayıq və sağıq» dedi. Əbu Sufyan: «Savaş bir rəqabətdir. Günə gün! (Uhud Bədrə qarşılıqdır)» dedi və: «Şanın uca olsun ey Hubel! «. Peyğəmbər: «Ona cavab verin» deyə əmr etdi. Səhabələr: «Nə deyək?» deyə soruşdular. Peyğəmbər: «Allah ən uca və ən üstündür» deyə buyurdu. Əbu Sufyan: «Bizim Uzzamız var, sizin isə Uzzanız yoxdur» dedi. Peyğəmbər: «Ona cavab verin» deyə əmr etdi. Səhabələr: «Nə deyək?» deyə soruşdular. Peyğəmbər: «Allah bizim Mövlamızdır, sizin isə Mövlanız yoxdur» deyə buyurdu. Əbu Sufyan: «Həqiqətən də siz öz ölülərinizin içindən tanınmaz hala salınmış kimsələri tapacaqsınız. Bunu mən əmr etmədim, lakin bu məni heç də məyus etmədi. Məni pisləməyin». Peyğəmbər: «Ona cavab verin» deyə əmr etdi. Səhabələr: «Nə deyək?» deyə soruşdular. Peyğəmbər: «Bizim ölülərimiz Cənnətdə, sizinkilər isə Cəhənnəmdədir» deyin . Həmçinin bu döyüşdə də mələklər müsəlmanlara yardım göstərmişlər. Səid b. Əbu Vaqqas – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Uhud günü mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – iki ağ əbada olan kimsə ilə gördüm. Böyük sücayət göstərərək (onu) qoruyurdular.

Bəni Kinanə qəbiləsinin ibadət etdikləri bütün adıdır. Kəbədə yerləşirdi.
Buxari 3039, Təfsir Ali İmran 10, Məğazi 9,17,20, Əbu Davud 2662.

(Mən) onları nə bundan əvvəl görmüşdüm, nə də (döyüşdən) sonra görə bildim. .

Hamraul Əsəd – döyüşü Uhud döyüşündən dərhal sonra baş vermişdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu döyüş üçün yalnız Uhudda iştirak edənlərin toplanmasını əmr edir. Mədinəyə **8** mil məsafədə Hamraul Əsəd adlanan yerə gəlirlər. Müşriklər isə Mədinəyə **36** mil məsafədə olan Rəvha bölgəsinə gəlirlər. Huzaə qəbiləsinin ağası Məbəd b. Mabəd təzə müsəlman olmuşdur. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gəlir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona təlimat verir ki, Əbu Sufyanın yanına gedərək onu qorxutsun. O, da Əbu Sufyanın yanına gedərək deyir: «Müsəlmanlar sizinlə qarşılaş-maqda israrlıdırlar. Bərabərində görünməmiş bir qüvvəsi vardır». Bu sözlər müşrikləri qorxuya salır və onlar geri dönürlər.

İkinci Bədr **–** döyüşü Uhud döyüşündən bir il sonra H. **4** ili Şaban ayında Əbu Sufyan Bədrdə görüşmək üçün müsəlmanlarla sözləşdilər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Abdullah b. Rəvaha – *radıyallahu anhu* – nu Mədinədə naib təyin edərək **1500** nəfərnən Bədrə gəldi. Bayrağdar Əli – *radıyallahu anhu* – idi. **10** nəfərlik bir süvariləri də var idi. Əbu Sufyan Qorxu içində idi. Lakin **2000** döyüşçü və **500** süvari ilə Bədrə gəlir. Əbu Sufyan orduya: «Ey Qureyş topluluğu bolluq olan bir ildə gələrik. Heyvanlarınızı otladıb, südlərindən içmiş olarsınız. Bu ili quraqlıqdır. Mən geri dönürəm siz də dönün» deyib geri dönürlər.

Xəndək **–** H. **5**-ci il (bu döyüşə həmçinin də Əhzab (dəstələr) döyüşü də deyilir). Salman Farisinin təklifi ilə xəndəklər qazılır. Qureyş Əbu Sufyanın başçılığı ilə **300** süvari, **1000** dəvə, **4000** nəfərlik bir ordu ilə gəlmişdilər. Bundan başqa Qatafan və onlara tabe olan digər Nəcd qəbilələri **6000** nəfərlik bir ordu ilə Uhud dağının Bathan vadisinin Kanat bölgəsində ordularını qurdular. ***«O, zaman onlar üstünüzə həm yuxarı, həm də aşağı tərəfdən hücum etmiş və** (qorxudan) **gözünüz hədəqəsindən çıxıb ürəyiniz ağzınıza gəlmişdir. Allah barəsində də müxtəlif fikirlərə düşmüşdünüz. Məhz onda** (Xəndək vuruşunda) **möminlər imtahana çəkilmiş və möhkəm sarsılmışdılar. Möminlər ordu hissələrini gördükdə dedilər: Bu Allah və Rəsulunun bizə olan vədidir. Allah və Rəsulu düz buyurmuşlar. Bu onların yalnız** (Allaha) **imanını və itaətini artırdı».** (əl-Əhzab 10,11,22).*

Bəni Qureyzə – döyüşü dərhal Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Xəndək döyüşündən döndükdən sonra Cəbrail – *əleyhissəlam* -

---

Buxari 4055.

gələrək ona Qureyzə Yəhudilərinin üzərinə yürüməsini əmr etdi. Ummu Məktub – *radıyallahu anhu* – Mədinədə naib buraxıldı. Ordu hazırlandı və yola düşdülər. İslam ordusunun bayrağdarı Əli – *radıyallahu anhu* – idi. Qureyzə Yəhudiləri öz qalalarına çəkilmişdilər. **25** gün mühasirədə qaldıqdan sonra aclıqdan təslim oldular. Burada əsirlərin öldürülüb öldürülməməsi xüsusunda Sad b. Muaz – *radıyallahu anhu* – hökm verir: «Kişiləri edam olunacaq, qadınları və uşaqları əsir alınacaq və malları da müsəlman əskərləri arasında paylanacaqdır». Sadın bu hökmündən sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona: «Ey Sad! Sən yeddi qat göylərin üstündən enən Allahın verdiyi hökmlə hökm verdin» deyə buyurdu. Dərə qazılır və öldürülərək ora atılır. Qureyzə Yəhudilərinin sayı **400** (**600**) deyilir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – əsirlər arasında Zeyd b. Amrın qızı Reyhanəni alır və onu azad edərək evlənir.

***Bəni Mustələq* –** Huzaə qəbiləsinin bir qolu idi. Huzaə qəbiləsi Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – kömək göstərərkən bunlar Qureyşə köməklik göstərirdilər. Xəbər çatır bu qəbilə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – üzərinə hücum etmək istəyir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – xəbərin doğru olub olmadığını yoxlamaq üçün Bureydə b. Həsibi göndərir. O, da xəbər gətirir ki, hücuma hazırlaşırlar. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Mədinəyə Zeyd b. Hərisi – *radıyallahu anhu* – nu naib buraxaraq döyüşə yollanır. **700** nəfər ilə. Mustələq orduları sahil boyu Fədid bölgəsində Mureysi adlanan bir suyun ətrafında toplanmışdılar. H. **6** Şaban ayında gecə vaxtı ani bir hücum ilə onların üzərinə hücum edərək hamısını məhv edirlər. Əsirlər arasında Mustələq qəbiləsinin başçısı Həris b. Əbi Dırarın qızı Cuveyriyyə də var idi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Mədinəyə qayıtdıqda onu azad edir və İslamı qəbul etdikdən sonra onunla evlənir.

***Xeybər* –** H. **7**-ci ili Məhərrəm ayında Hudeybiyyə sülhündən sonra baş verir. (Bu sülh müqaviləsi isə **628**-ci il Mart ayında Məkkə yaxınlığında Hudəybiyyə vadisində baş verir. Bu müqavilədə iştirak edənlərin sayı **1400, 1500** nəfər olur. Səmura ağacının altında Ridvan beyəti olur). Döyüşdə iştirak edənlər Mədinəyə naib olaraq Suba b. Arfatə əl-Ğiffari olur. Ridvan beyətində beyət etmiş **1400** nəfər olur. Xeybər qalası üç tərəfdən möhkəm qalalarla əhatə olunmuşdur. Nata – Naim, Sab və Zubeyr qalaları, Kuteybə – Qamus, Vatim və Selalem, Şaq – Əba və Nəzzar qalaları. Biz Xeybərə çatdıqda düşmənlərin başçısı Mərhəb qılınc oynadaraq irəli çıxdı və:

Qad Alimət Xeybəru Ənni Mərhəb
Şəkissiləhi Bətalun Mucərrabu

İzəl Hurubu Əqbələt Tələhhəbu
Artıq Xeybər tanıdı, bildi ki, Mərhəbəm mən!
Müharibə başlayıb, döyüş alovlanarkən,
Mahir silah ustası, təcrübəli ərəm mən!

Əmim Amir - *radıyallahu anhu* – onunla təkbətək döyüşmək üçün irəli çıxdı və:

Qad Alimət Xeybəru Ənni Amiru
Şəkissiləhi Bətalun Muğamiru
Artıq Xeybər tanıdı, bildi ki, Amirəm mən,
Mahir silah ustası, çevik qəhrəmanam mən!

Təkbətək döyüş başladı və hər ikisi bir-birinə qılınc ilə zərbələr endirməyə başladılar. Mərhəbin qılıncı Amirin qalxanına dəydi. Amir də onu alt nahiyədən vurduqda qılıncı özünə qayıdaraq qolunun damarını kəsdi. Amirin ölümü də bu yaradan oldu. Mən gördüm ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in səhabələrindən bir neçəsi: «Amirin cihad əməli batil oldu, o özü-özünü öldürdü!» deyə danışırdılar. Mən ağlayaraq Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gəldim və: «Ey Allahın Rəsulu! Amirin cihad əməli batil olub boşa getdimi?» deyə soruşdum. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* –: «Bunu kim iddia edir?» deyə buyurdu. Mən: «Səhabələrdən bəziləri» dedim. O: «Bunu söyləyən yalan demişdir! Əksinə o, ikiqat savab qazanmışdır!» deyə buyurdu. Sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – məni Əli - *radıyallahu anhu* – nu çağırmağa göndərdi. Əli - *radıyallahu anhu* – gözlərinin ağrısından əziyyət çəkirdi. Peyğəmbər: «Bu bayrağı (sabah) elə bir kimsəyə verəcəyəm ki, o Allahı və Rəsulunu sevir, Allah və Rəsulu da onu sevir!» deyə buyurdu. Mən Əli - *radıyallahu anhu* – nun yanına gəldim. Gözləri ağrıdığı üçün onun əlindən tutub Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gətirdim. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əli - *radıyallahu anhu* – nun gözlərinə tüpürərək dua etdi və onun gözləri dərhal sağaldı. Bayrağı ona verdi. Yəhudi Mərhəb irəli çıxaraq:

Qad Alimət Xeybəru Ənni Mərhəb
Şəkissiləhi Bətalun Mucərrabu
İzəl Hurubu Əqbələt Tələhhəbu
Artıq Xeybər tanıdı, bildi ki, Mərhəbəm mən!
Müharibə başlayıb döyüş alovlanarkən,
Mahir silah ustası, təcrübəli ərəm mən.

Onun sözlərinə cavab olaraq Əli - *radıyallahu anhu* – dedi:

Ənnəlləzi Səmmətni Ummi Həydərah

Kələysi Ğabətin Kərihil Mənzarah
Ufhimu Bissai Kəyləssəndərah

Anamın Heydər (aslan) adlandırdığı mənəm,
Meşələr aslanı tək zəhimli görkəmliyəm,
Düşmənləri pərən-pərən edib tez öldürərəm!

Şeri oxuyaraq döyüşə atıldı və Mərhəbin başından qılınc ilə vuraraq onu öldürdü. Bundan sonra Xeybər məhz Əli - *radıyallahu anhu* – nun iki əli ilə alındı . (Başqa rəvayətdə: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əli - *radıyallahu anhu* – nun gözlərini müalicə etdikdən sonra Əli: «Ya Rəsulullah! Xeybər Yəhuduləri ilə onlar da bizim kimi (müsəlman) olana qədər vuruşacağam» dedi. Peyğəmbər: «(Ey Əli!) Onların sahəsinə girdiyin zaman yavaş-yavaş yeri. Sonra onları İslama dəvət et və üzərilərinə vacib olan İslam əsaslarını onlara xəbər ver. Allaha and olsun ki, (ya Əli!) tək bir nəfəri sənin səbəbinlə Allah hidayətə yönəldərsə bu sənin üçün qırmızı dəvələrdən də xeyirli olar!» deyə buyurdu . Bu qalaların hər birisi müsəlmanlar tərəfindən ələ keçrilir. Döyüş nəticəsində Yəhudilərdən **93** nəfər öldürülür, müsəlman-lardan isə **15** nəfər şəhid olur. Bu döyüşdə eşşək əti və siğə haram edilir. Bu döyüşdə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i bir yəhudi qadın zəhərləyir. Bundan sonra Fədək yəhudiləri də, Vadi Kura yəhudiləri də, Teymə yəhudiləri də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə təslim olurlar.

Zatur Riqa – döyüşü H. **7**, **626**-cı ilində Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Xeybərdən döndükdən sonra baş vermişdir. Enmar, Saləbə, Muharib oğullarının döyüş üçün toplandıqlarını xəbər aldıqda Mədinəyə Osman - *radıyallahu anhu* – nu naib təyin edərək **700** nəfərlik ordu ilə hərəkətə keçdi. Üzbəüz gələn ordular bir-birilərindən çəkindikləri üçün döyüşmədən geri dönürlər. Zatur Riqa adlanmasının səbəbi isə müsəlmanların ayaqlarını daşlar əzdiyi üçün ayaqlarına bezlər bağlamışdılar .

Fəth – Məkkənin fəth edilməsinə bu hadisə səbəb olmuşdur. Hudeybiyyə sülhündən sonra Huzaə qəbiləsi müsəlmanlarla ittifaqa girmiş və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in himayəsinə girmişdilər. Bəkr oğulları isə Qureyşin himayəsinə keçmişdilər. Bu iki qəbilə arasında çoxdan bəri davam edən qan davası var idi. İslamın gəlməsi ilə yatan bu düşmənlik Hudeybiyyədən sonra yenə də baş qaldırdı. Bəkr oğulları gizlin olaraq gecə ilə Huzaə qəbiləsinə hücum edərək iyirmiyə yaxın adam

---

Müslim 1807.
Buxari «Xeybər döyüşü babı», Müslim 2406.
Buxari 4128.

öldürürlər. Qureyş bu işdə Bəkr oğullarına silah ilə dəstək olmuşdur. Qureyş bundan sonra etdiyi işə peşman olmuşdur. Dərhal Əbu Sufyan Mədinəyə gələrək barış istədi. İlk öncə qızı, möminlərin anası Ummu Həbibə - *radıyallahu anhə* – nin yanına gəldi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in döşəyində oturmaq istədi. Lakin Ummu Həbibə - *radıyallahu anhə* – həmən döşəyi çəkdi. Əbu Sufyan: «Balam! Döşəyi mənəmi yaraşdırmadın, yoxsa məni döşəyə yaraşdırmadın» dedi. Ummu Həbibə: «Bax, ata bu döşək Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə məxsusdur. Sən bütlərə ibadət etdiyin üçün pissən. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in döşəyində oturmağını istəmədim» deyə sərt cavab verdi. Oradan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına getdi. Vəziyyəti ona izah etməyə çalışdı. Lakin Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – heç bir cavab vermədi. Çarəsizlikdən ayrılaraq bu dəfə Əbu Bəkr, sonra Ömər, sonra isə Əli - *Allah onlardan razı olsun* - yanına gəldi. Lakin üçündən də eyni rədd cavabını aldı. Əbu Sufyan əliboş Mədinəni tərk etdi. H. **8**-ci ildə **10 1000** mücahid ilə Mədinədən çıxaraq Məkkəni fəth edir. İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Bu ən böyük fəthlə Allah, dinini, elçisini, ordusunu və hizbini əziz etdi. Aləmlərə hidayət etdiyi yerini və evini kafir və müşriklərin əlindən qurtardı. Bu göy əhlinin sevinci və müjdə duyduğu, insanların dəstə-dəstə Allahın dininə giriş qapıları açıldığı, yer üzünün aydınlıq və sevinclə gülümsədiyi bir fəthdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Rəhmanın ordusunu H. **8**-ci il Ramazan ayının **10**-cu günü hərəkətə keçdilər. Mədinədə yerinə Əbu Ruhm Gülsüm b. Hüseyn əl-Ğifarini, bəzi rəvayətlərə görə Ummu Məktubu buraxdı». Yola çıxdığı zaman oruclu idi. Lakin yolda oruclarını açırlar. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Məkkəyə savaşsız və müqavimətsiz girmək istəyirdi. Lakin Bədrdə iştirak edən müsəlmanlardan biri Xatib b. Əbi Bəlta – *radıyallahu anhu* – Məkkədə olan müşriklərdən bir qrupuna Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Mədinədən çıxması haqda bir qadın vasitəsilə məktub göndərir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əli, Zubeyr və Miqdad (Allah onlardan razı olsun) bu qadının dalıyca göndərdi. Səhabələr məktubu götürərək Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gəldilər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ey Xatib, bu nədir?». Xatib: «Ey Allahın Rəsulu! Mənim üstümə qəzəblənməkdə tələsmə, sənə başa salaram. Bilirsiniz ki, Qureyş arasında qohum-əqrabası olmayan birisiyəm. Onlardan da deyiləm, qəribəm. Səninlə olan mühacirlərin də orada əqrabaları vardır ki, onları mallarını və ailələrini qoruyurlar. Lakin mənim malımı və ailəmi orada qoruyacaq bir

kimsə yoxdur. Ona görə də onlardan ailəmin qorunması üçün təminat almaq istədim. Yoxsa bu işi kafir olduğumdan, dindən döndüyümdən, İslama girdikdən sonra küfrə riza göstərdiyimdən dolayı etmiş deyiləm. Belə bir şey ağlımdan belə keçməyib». Peyğəmbər: «Bu adam sizə doğru söylədi» deyə buyurdu. Ömər: «Məni burax bu münafiqin boynunu vurum» dedi. Peyğəmbər: «Bədirdə iştirak edən səhabəni, nə bilirsən bəlkə də Allah Bədr əhlinə muttali olub buyurmuşdu: İstədiyinizi edin, Mən sizi bağışladım». Bundan sonra ayə nazil oldu: ***«Ey iman gətirənlər! Nə mənim düşmənimi, nə də özünüzün düşmənini dost tutun! Onlar sizə gələn haqqı inkar etdikləri halda siz onlarla dostluq edir, mehribanlıq göstərirsiniz. Siz Rəbbiniz olan Allaha iman gətirdiyiniz üçün onlar Peyğəmbəri və sizi*** *(Məkkədən)* ***çıxardırdılar. Əgər siz mənim yolumda və Mənim rizamı qazanmaq uğrunda cihada çıxmısınızsa*** *(Mənim düşmənlərimi dost tutmayın).* ***Siz onlarla gizlində dostluq edir, onlara sirr verirsiniz. Mən sizin gizli saxladığınız və aşkar etdiyiniz hər şeyi bilirəm. Sizdən kim bunu etsə o, şübhəsiz ki, haqq yoldan azmışdır».*** *(əl-Mumtəhunə 1)* . Mərruz Zəhrana gəldilər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – əskərlərə atəş yandırmalarını əmr etdi. Beləcə on min atəş yandırıldı. Bu arada Qureyş liderlərindən Əbu Sufyan, Həkim b. Hizam, Budeyl b. Varka yaxınlaşan İslam ordusu haqqında xəbər toplamaq üçün Məkkənin kənarına çıxdılar. Əbu Sufyan: «Ömrümdə belə bir işıqlı gecə, belə böyük bir ordu görməmişdim» dedi. Müsəlman əskərləri tərəfindən əsir alınırlar. Əbu Sufyan İslamı qəbul edir . Məkkədə **360** bütü sındırır. ***«Haqq gəldi batil yox oldu. Çünki batil yoxluqa məhkumdur»****(əl-İsra 81).*

Huneyn – H. **8**-ci il Şəvval ayının **6**-sı Məkkənin fəthindən **16** gün sonra. Həvazin (başçıları Malik b. Afv), Səkif və Bəni Nasr (başçıları Dureyd b. Simmə) qəbilələri birləşərək belə qərara gəlirlər ki: Muhəmmədin ordusu bizə hücum etməzdən əvvəl bizlər onlara hücum edək». Bu döyüş üçün **12** minlik müsəlman ordusu yığılmışdır. Müsəlmanların çoxluğunu görən bəzi səhabələr: «Bundan sonra bizlər əsla məğlub olmarıq» dedilər. Bu döyüşdə müsəlmanlar ilk olaraq məğlub olsalarda sonda Allah onlara zəfəri müyəssər etdi. Huneyndə məğlub olan müşriklər üç tayfaya bölündülər. Çox hissəsi Taifə sığındılar, bir qismi Nəhlə və bir qismi də Əvtasa sığınaraq döyüş halını aldılar. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əvtasa Əbu Musa əl-Əşarinin əmisi Amirin başçılığı ilə qoşun göndərdi ki, onlar da müşrikləri dağıdaraq əllərində

Buxari 7/592.
Buxari 7/597-598.

olan malları da qənimət olaraq götürdülər. Bir dəstə müsəlman da Nəhlə qaçan müşrikləri də təqib edərək onları da dağıtdılar.

Taif - Malik b. Afvın başçılığı ilə müşriklər Taif qalasına sığındılar. Yanlarında da bir il onlara bəs edəcək qədər ərzaqları da var idi. Müsəlmanlar qalanı mühasirəyə aldılar. **20** gün davam edən mühasirə heç bir xeyir gətirmədi. Bundan sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dua edərək: «Allahım! Sakiflərə hidayət ver və onları bizə müsəlman olaraq gətir». Kim qaladan çıxaraq İslamı qəbul edərsə o, kimsə azad buraxılacaq əhli-əyalı ilə birlikdə. Bir müddətdən sonra Həvazin, Sakif tayfaları gələrək İslamı qəbul etdilər və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onlara toxunmayıb azad etdi.

Təbuk – Mutə döyüşündə məğlub olmuş Rumlular çox məyus olmuşdular. Buna görə də yenidən qüvvələrini səfərbəy edərək toplandılar. Bu xəbər müsəlmanlara çatdı. Döyüşə hazırlıq başlandı. Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – bütün malını gətirərək Allah yolunda verdi. Peyğəmbər: «Bəs ailən üçün nə saxladın?» deyə buyurdu. O: «Allah və Rəsulunun sevgisini» deyə cavab vermişdi. Eynilə Ömər - *radıyallahu anhu* – malının yarısını gətirmişdi. Həmçinin Osman - *radıyallahu anhu* – bu döyüş üçün **10** min dinar, **300** dəvə və **50** at vermişdi. Peyğəmbər: «Bu gündən sonra Osmana etdiyi heç bir şey zərər verməz» deyə buyurdu. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ailəsi üzərinə Əli - *radıyallahu anhu* – nu qoydu. Münafiqlər Əli - *radıyallahu anhu* – nu ələ salaraq: «Qocalar, qarılarla qalmısan» dəyə şayələr buraxdılar. Buna dözə bilməyərək Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gəldərək: «Məni uşaqlar və qadınlarla buraxırsan?» dedi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona: «Sənin mənə görə durumun Harunun Musaya görə durumu kimi olmasına razı deyilsən? Lakin məndən sonra heç bir Peyğəmbər gəlməyəcəkdir» bu sözləri deyərək geri göndərdi. Mədinədə Muhəmməd b. Məsləməni naib buraxaraq **3000** nəfərlə Təbuka doğru hərəkətə keçdi. İslam ordusunun böyük bayrağını Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – ya verdi. Müsəlman ordusu Təbuka çatdılar. Lakin qarşılarına heç kəs çıxmadı. **20** gün orada qaldıqdan sonra geri qayıtmağı qərarlaşdırdılar. Bu döyüşdə həmçinin Kəb b. Məlik və iki Bədr də iştirak edən Murrə b. Rabia əl-Əşari və Hilal b. Umeyyə əl-Vəqifi - *Allah onlardan razı olsun* - üzürsüz olaraq döyüşə getməmələri hadisəsi də baş vermişdir. Bu döyüşə qatılmayan **80** yaxın adam Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gələrək üzürxaqlıqlarını bildirdilər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi*

Buxari, Müslim.

və səlləm – də onların zahirinə baxaraq üzürxaqlıqlarını qəbul edib iç üzlərini Allaha həvalə edərək onlar üçün bağışlanma dilədi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – üç nəfərin doğru söylədiyini xəbər verərək onlarla Allahın əmri gəlincəyə qədər danışmamaq, salam verib almamaq əmrini verdi. Düz qırx gündən sonra Allah onlar barəsində ayə nazil edir və onların tövbələrinin qəbul olunduğunu bildirir: ***«Allah çətin saatda bir qisminin ürəyi*** *(şəkk-şübhəyə düşüb peyğəmbərdən və cihaddan)* ***dönmək üzrə ikən Peyğəmbərə, onun ardınca gedən mühacirlərə və ənsara tövbə nəsib etdi. Sonra Allah onlara qarşı şəfqətli və mərhəmətli olduğu üçün tövbələrini qəbul buyurdu. Həmçinin*** *(Təbuk döyüşündən)* ***geri qalmış üç nəfərin də*** *(tövbələrini qəbul etdi).* ***Belə ki, gen dünya onlara dar olmuş, ürəkləri*** *(qəm-qüssədən)* ***təngə gəlib sıxılmışdı. Onlar Allahdan*** *(Allahın əzabından)* ***yalnız onun özünə sığınmağın mümkün olduğunu başa düşdülər. Allah onlara tövbə etmək üçün tövbə nəsib etdi. Şübhəsiz ki, Allah tövbələri qəbul edəndir və rəhimlidir. Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və*** *(imanında, sözündə, işində)* ***doğru olanlarla olun!».*** *(ət-Tövbə 117-119).*

Zatul Sələsil **–** döyüşü Mutə döyüşündən bir ay sonra H. **8** ildə olmuşdur. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Şam ərəblərinin Roma ordularına qatılmasının qarşısını almaq və onları tərəfinə çəkmək üçün Amr b. əlAsın - *radıyallahu anhu* – nun başçılığı ilə **300** nəfərlik ordu hazırladı. Lakin Şama gəldikdə onların çox olduğunu gördükdə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən dəstək istədi. Əbu Ubeydə b. Cərrah - *radıyallahu anhu* – nun başçılığı ilə **200** nəfərlik heyyətdə göndərildi. İslam ordusu qalib gəldi. Sələsil Vadi Kurada bir suyun adı idi.

Bu döyüşlərdən dördündə mələklər müsəlmanlara kömək ediblər. Bədr, Uhud, Xəndək, Huneyn.

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* İN İYİRMİ ÜÇ İLLİK PEYĞƏMBƏRLİK HƏYATINI BİLMƏK

Hira mağarasına çəkilib orada bir neçə vaxt ibadət etdikdən sonra **610**-cu ildə **40** yaşında ikən ona Peyğəmbərlik verilir . Peyğəmbərlik ona birinci gün verilir. Əbu Qatadə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən birinci gün oruc tutmaq haqqında soruşurlar. O, buyurur: «O, gün mən doğulmuşam, o gün mən insanlara göndərilmişəm və o, gün mənə ilk vəhy gəlib» . Allah onu bütün yaratdıqlarına göndərdi. Quran Ramazan ayında Qədr gecəsində

Buxari, Müslim.
Müslim.

dünya səmasına nazil olmuş, oradan da iyirmi üç il ərzində hissə-hissə endirilmişdir. ***«….Haqqı batildən ayıran Quran Ramazan ayında nazil edilmişdir».*** *(əl-Bəqərə 185)* . Həmçinin Yəhya Sərrasi «Nuniyə» adlı qəsidəsində deyir: «Peyğəmbərlik ona qırx yaşında gəldi, Elçilik günəşi Ramazan ayında parladı» .

PEYĞƏMBƏRLİYİN NECƏ VƏ HANSI BUYURUQLA ONA VERİLMƏSİNİ BİLMƏK

«Yoxdan yaradan Rəbbinin adı ilə oxu! O, insanı laxtalanmış qandan yaratdı. Oxu! sənin Rəbbin ən böyük kərəm sahibidir. O Rəbbin ki, insana qələmlə *(yazmağı)* ***öyrətdi. O rəbbin ki, insana bilmədiklərini öyrətdi».*** *(əl-Ələq 1-5).* Bu buyuruqdan sonra ona Peyğəmbərlik verildi.

Vəhy Peyğəmbərimiz – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bir neçə şəkildə gəlirdi. Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, bir gün Xaris b. Hişam - *radıyallahu anhu* – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən: «Ya Rəsulullah! Vəhy sənə necə gəlir?» deyə soruşdu. Peyğəmbər: «Hərdən vəhy zınqırov səsi kimi gəlir. Bu da mənim üçün (vəhyin) ən ağır gəliş şəklidir. Deyilənləri öyrəndikdən sonra o, məni tərk edir. Hərdən də mələk mənim qarşıma insan qiyafəsində gəlir və vəhyi mənə çatdırır. Mən də onun dediklərini yadda saxlayıram. Aişə - *radıyallahu anhə* – deyir ki, mən görürdüm necə ki, soyuq bir havada vəhyin gəlişindən sonra onun alnından tər axardı» .

1) Həqiqi (doğru) yuxu - ***Ruyai Sadiqa*** – Bu Rəsullaha vəhyin ilk gəlməyə başladığı vaxdır. Bütün gördüyü yuxular sabah aydınlığı kimi həqiqət idi. **2)** Mələyin vəhyi qəlbinə salması, üfləməsi ilə . **3)** Mələk Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə insan şəkilində gəlirdi . **4)** Vəhy zınqırov (zil) səsinə bənzər bir səslə gəlirdi. Bu vəhyin ən ağır şəkli idi. Mələk vəhyi o, qədər qarışıq, başadüşülməsi ağır bir şəkildə endirirdi ki, ən soyuq havada belə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in alnından tər damla-damla axırdı . Hətta səfər ərəfəsində miniyin üzərində olduqda belə bir vəhy gəlsəydi vəhyin ağırlığından heyvan yerə

İbn Cərir 2/144, əl-Həkim «Mustədrək» 2/530, əs-Suyuti «Durrul Mənsur» 6/370.

O, Şeyx Cəmaləddin Əbu Zəkəriyyə b. Yusif b. Yəhya olub Bağdadda doğulmuşdur. Gözəl dilçi və hafiz idi. Gözəl şer yazardı. Monqolların Bağdada girdikləri vaxt öldürüldü hicri 656. Şəzarat əl-Zəhəb 5/285,286.

Buxari 2.

Əbu Nuaym «əl-Hilyə» 3/156,157, 10/26,27 Əbu Uməmədən. Sənədində Ufeyr b. Miğdan zəifdir, qalan ravilər isə etibarlıdır. əl-Heysəmi «əl-Məcmua» 4/72, İbn Məcə 2144, İbn Hibban 1084,

Buxari, Müslim.

Buxari, Müslim, İmam Əhməd 6/158,163,257, Məlik 1/202, Nəsai 2/146,149 əl-İftitah.

çökərdi . Bir dəfə vəhy gələn vaxt Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in dizi Zeyd b. Sabitin dizi üzərində idi. Zeydin ayağına o, qədər ağırlıq yuklənmişdir ki, az qala ayağı qırılacaqdır . **5)** Mələk yaradıldığı şəkildə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə görünürdü. Vəhy iki dəfə bu şəkildə endirilib. Maraqlananlar Nəcm surəsinin **7-13**-cü ayələrinə baxa bilərlər . **6)** Heç bir vasitə olmadan doğrudan-doğruya Allahın bildirdiyi vəhy. Merac gecəsində Allah namaz vaxtlarını bu şəkildə fərz qıldı . **7)** Üç Peyğəmbər var ki, Allah onlarla vasitəsiz danışmışdır. Adəm – *əlehissəlam* – ilə Cənnətdə, Musa – *əlehissəlam* – ilə yer üzündə və Muhəmməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə Meracda. Bəziləri 8-ci vəhy şəkilini də deyirlər. Bu heç bir pərdə olmadan Allah ilə üz-üzə danışmasıdır. Bu merac gecəsində Rəbbini gördü deyənlərin rəyidir. Sələf və sonradan gələn islam alimləri bu fikirdədilər ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – öz Rəbbini görməyib. Çünki səhabələr ondan soruşduqda ki, Allahı gördün o, buyurdu: «Bir nur gördüm» . Məsruk - *radıyallahu anhu* – deyir ki, Aişə - *radıyallahu anhə* – nin yanında dayanmışdım: «Ya Aişə! Üç şey vardır ki, hər kim onlardan birini söyləyərsə Allaha qarşı böyük iftira atmış olur. Nədir onlar?» dedim. Aişə: «Hər kim Muhəmməd Rəbbini gördü deyə söyləyərsə Allaha qarşı böyük iftira etmiş olur» dedi. Mən dayanmışdım. Həmən oturdum və: «Ey möminlərin anası! Bir dəqiqə. Tələsmə» dedim. Allah: ***«And olsun ki. Onu açıq üfüqdə görmüşdü»*** *(ət-Təkvir 23)* ***«O, qüvvət sahibi göründü. O*** *(Cəbrail)* ***ən uca üfüqdə idi». «And olsun ki, başqa bir dəfə də görmüşdü.*** *(yeddinci səmadakı)* ***Sidrətul-Muntəhanın yanında».*** *(ən-Nəcm 6-14)* deyə buyurmadımı? dedim. O: «O, Cəbraildi. Onu yaradılış surətində yalnız iki dəfə görmüşdü» dedi. Aişə: ***«Gözlər onu dərk etməz. O, gözləri dərk edər».*** *(əl-Ənam 103),* ***«Heç bir bəşər övladına Allahla danışmaq müyəssər olmaz. Allah onlarla ancaq vəhylə, yaxud*** *(Musa ilə)* ***pərdə arxasından danışar və ya bir elçi*** *(mələk)* ***göndərər, o da Allahın izni ilə Allahın istədiyini vəhy edər».*** *(əş-Şura 51)* .

İmam Əhməd 6/118, Aişə - *radıyallahu anhə* – dən, əl-Həkim 2/505-də səhih demişdir. Zəhəbi də təsdiqləyir.

Buxari «ət-Təfsir» 8/196.

Müslim, Tirmizi 3274 Aişə - *radıyallahu anhə* – dən.

Buxari, Müslim.

Müslim.

Müslim 177.

ONUNLA NƏLƏRİN GÖNDƏRİLDİYİNİ VƏ NƏ ÜÇÜN GÖNDƏRİLDİYİNİ BİLMƏK

Allahı tövhid etmək və əmr olunanları edib, qadağan olunanları tərk etməyi əmr edən şəriətlə göndərmişdir. Allah onu aləmlərə rəhmət olaraq, onları şirkin, küfrün və cəhalətin qaranlıqlarından elm, iman və tövhidin aydınlığına çıxartmaq üçün göndərmişdir. Bu yolla Allahın məğfirət və rizasına nail ola bilsinlər, onun əzab və qəzəbindən qurtara bilsinlər. Allah insanları şirkdən qorxudub əzabı vasitəsilə ayıltmaq, rububiyyət, uluhiyyət, isim və sifətlərində də tövhidə dəvət etmək üçün göndərmişdir. Bunlara dəlil: ***«Ey** (libasına)* ***örtünüb bürünmüş Peyğəmbər! Qalx*** *(qövmünü Allahın əzabı ilə)* ***qorxut! Öz Rəbbini uca tut. Libasını təmizlə. Əzaba səbəb olacaq pis şeylərdən uzaqlaş.*** *(Etdiyin yaxşılığı)* ***çox bilib başa qalxma. Rabbinin rizasını qazanmaq üçün səbr et».*** *(əl-Muddəssir 1-7).* Allahın ***«Qalx və qorxut»*** buyurduğunun mənası, şirkdən qorxudub çəkindirmək və tövhidə dəvət etmək deməkdir. ***«Öz Rəbbini üca tut»*** tövhid ilə onu təzim et. ***«Libasını təmizlə»*** yəni əməllərini şirkdən təmizlə. ***«Pis şeylərdən uzaqlaş»*** yəni bütlərdən uzaq dur. Onlardan uzaq durmaq isə bütləri və bütpərəstləri tərk edib, onlardan uzaq durmaq deməkdir. Bütün bu buyuruqlardan sonra ona risalət verilmiş oldu. O, da qalxıb dəvət etdi və Allahın əmrini yerinə yetirdi.

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* İN VƏFATINI BİLDİRƏN ƏLAMƏTLƏR

Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* in vəfatının yaxınlaşdığına işarə edən bir çox önəmli hadisələr və işarələr görülmüşdür.

1. Ummul Qura olan Məkkənin fəthi mübarək hicrətin **8**-ci ilində tamamlanmış, hicri **9**-cu ildə isə müsəlman olmaq və ya cizyə vermək üçün Mədinə şəhərinə axın-axın heyətlər gəlmişlər. Ərəb yarmadası bütünlüklə İslama boyun əydi. Bütün bunlar Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* in və səhabələrinin **10** il boyunca sürdükləri cihadın bir meyvəsi idi. Artıq bütün bunlar Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* missiyasının sona gəldiyinə işarət edirdi.

2. Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* Muaz - *radıyallahu anhu –* nu Yəmənə göndərdiyi zaman ona bir çox tövsiyələr verdi. Tövsiyələrini bitirdikdən sonra buyurdu: «Ey Muaz! Ola bilər ki, sən bu ildən sonra məni görməyəsən. Sən qayıtdıqda artıq mənim məscidimə və qəbrimə çatacaqsan». Bu sözlər Muaz - *radıyallahu anhu –* nu hönkür-hönkür ağlatdı. Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* üzünü

Mədinəyə tərəf çevirərək: «İnsanlardan mənə ən layiq olanlar kim olursa olsun və harada olursa olsun müttəqilərdir» deyə buyurdu .

3. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – hər il Ramazan ayında on gün etiqafa çəkilərdi. Son ildə isə iyirmi gün etiqaf etmişdi. Cəbrail – *əlehissəlam* – hər il Quranı bir dəfə ona təkrar etdiyi halda son ildə iki dəfə təkrarlatdı.

4. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – hicrətin **10**-cu ilində Həcc etdi və buyurdu: «Həcci necə yerinə yetirəcəyinizi məndən öyrənin. Ola bilir ki, bu ildən sonra bir daha sizinlə görüşməyim. İnsanlarla vidalaşmağa başladı.

5. Ərafada bu ayə endi: ***«Bu gün dininizi kamil etdim və sizə olan nemətimi tamamladım. Bir din kimi sizin üçün İslamı seçdim».*** *(əl-Maidə 3).*

6. İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki: «Ömər - *radıyallahu anhu* – məni Bədrdə iştirak etmiş səhabələrlə birlikdə məclisə apardı. Bəziləri bundan xoşlanmayaraq: «Bunun bizim aramızda nə işi var. Bizim də onun kimi uşaqlarımız vardır» dedilər. Ömər - *radıyallahu anhu* – hansı səbəbdən onu bura gətirməsini izah etmək üçün sual verdi: «***İzə Cə Ənəsrullahi Vəl Fəth*** – haqqında nə bilirsiniz?». Onlardan bəziləri: «Bizə fəth müyəssər olub zəfərə çatdığımızda Allaha həmd edib günahlarımızın bağışlanmasını diləməklə əmr olunduq» dedilər. Digərləri isə heç bir söz də demədilər. Sonra mənə tərəf çönərək: «Ey Abbasın oğlu! Sən də mi belə deyirsən?» deyə soruşdu. Abbas: «Xeyr, bu surə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in əcəlidir. Allah ona əcəlinin çatdığını bildirərək buyurmuşdu: ***«Allahın yardımı və fəthi gəldiyi zaman…».*** *(ən-Nəsr).* Bu sənin əcəlinin yaxınlaşmasına işarədir. Belə ki, Rabbini təsbih edərək ondan məğfirət dilə. Çünki O, tövbələri qəbul edəndir». Ömər: «Mən də bunu sənin kimi anlayır və bilirəm» dedi .

7. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə vəhyin tez-tez gəlməsi. Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki: «Allah vəfatından əvvəl Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə tez-tez vəhy endirirdi. Lakin vəfat etdiyi günlərdə isə vəhy olduqca çoxalmışdır» .

8. Əlamətlərdən biri də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Uhuda getməsi və orada yatan şəhidlər üçün namaz qılmasıdır. Beləcə həm ölülərlə, həm də dirilərlə vidalaşırdı. Sonra minbərə çıxaraq: «Mən sizdən öncə gedəcəyəm və Vallahi bu an hövuzuma baxmaqdayam. Mənə

Əhməd 5/235. «Məcmul Zəvaid» 9/22.
Buxari 10/606,607.
Buxari 8/618, Müslim 18/102.

yer üzünün xəzinələrinin açarları verilmişdir. Vallahi mən, məndən sonra şirk qoşmağınızdan qorxmuram, lakin dünya üçün bir-birinizlə yarışmanızdan qorxuram» .

9. Bu əlamatlərdən biri də bundan məhrum olmadan öncə insanları onu görməyə və məclisində olmağa insanları təşviq etməkdir. Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Məhəmmədin nəfsi əlində olana and olsun ki, sizdən birinizin məni görməyəcəyi bir gün gələcəkdir. Məni görmək onun üçün bütün ailəsi və malından da sevimli olacaqdır» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN VƏFATI

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu şəkildə hicrətdən sonra on il dəvət etdi. Allah onunla dini və möminlər üzərinə nemətini tamamladıqdan sonra, öz yanına və peyğəmbərlərin, siddiqlərin, şəhidlərin, salehlərin yaşadığı ən uca dostlar arasına qatılmaq üçün seçdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Səfər ayının sonları ilə Rəbiul-Əvvəl ayının əvvəlləri xəstələndi. Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Bəqi qəbristanlığını ziyarət etdikdən sonra geri dönür. Məni rahatsız gördü: Çünki başım ağrıyır: «Vay başım, vay başım!» – deyirdim. O: «Ey Aişə! Əslində mən: «Vay başım» deməliyəm . Başını bağlamış halda müsəlmanların yanına, minbərə çıxdı. Şəhadət gətirdikdən sonra Uhudda öldürülən şəhidlərə məğfirət dilədi və buyurdu: «Allah qullarından bir qulunu dünya ilə nəzdində olanlar arasında sərbəst buraxdı, o da Allahın nəzdində olanları seçdi». Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – bu sözlərin nə məna ifadə etdiyini başa düşdüyündən ağlamağa başladı və: «Anam, atam sənə fəda olsun». Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yavaş ol, ey Əbu Bəkr! Şübhəsiz ki, dostluq və mal baxımından insanlar arasında mənə ən yaxın olanı sənsən. Rəbbimdən başqasını dost seçməli olsaydım, şübhəsiz ki, səni seçərdim, lakin İslamın dostluğu və sevgisi (bizi bir-birimizə) bağlamışdır. Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – nu insanlara namaz qıldırmasını əmr etdi. Artıq namazları Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – qıldırırdı ki, bu şəkildə toplam **17** vaxt namaz qıldırmışdır. Ömrünün son günləri və ya son günü Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – qızı Fatimə - *radıyallahu anhə* – ni çağıraraq qulağına bir şeylər pıçıldadı. Aişə - *radıyallahu anhə* – deyir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in bütün zövcələri yanında olduğu an qızı Fatimə - *radıyallahu*

Əbu Davud 3207, Nəsai 4/61,62, əl-Albani «Səhih Nəsai» 1846.
Müslim 15/118.
Darimi 1/37, İbn Məcə 1465, əl-Albani «Səhih ibn Məcə» 1197.

anhə – gəldi. Yerişi Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yerişindən heç bir şey ilə fərqlənmirdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – qızını gördükdə buyurdu: «Xoş gəlmisən qızım. (Mərhəba). Sonra onu sağına yaxutda soluna oturtdu. Qulağına nə isə pıçıldadıqdan sonra qızı ağlamağa başladı. Onun ağladığını görüb qulağına yenə də gizlicə nə isə pıçıldadı. Bu dəfə o güldü. Mən Fatimə - *radıyallahu anhə* – yə dedim: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu qədər zövcələrinin içərsində yalnız sənə sir dedikdən sonra sən hələ də ağlayırsan!». Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – geddikdən sonra mən soruşdum. Peyğəmbər sənə nə buyurdu: «Mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in sirrini ifşa etmərəm». Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dünyasını dəyişdikdən sonra mən Fatimə - *radıyallahu anhə* – dən soruşdum: «Üzərindəki haqqım üçün de görüm Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – sənə nə buyurdu: «Bəli, indi deyə bilərəm. Birinci dəfə o mənim qulağıma pıçıldadıqda buyurdu: «Hər il Cəbrail – *əlehissəlam* – Quranı mənə bir və ya iki dəfə təkrarladırdı. Ancaq bu dəfə o bunu iki dəfə etdi. Bundan da əcəlimin yaxınlaşdığını başa düşdüm. Allahdan qorx və səbr et. Mən sənin üçün necə də gözəl ***Sələfəm*** (keçmişəm). Mən də ağladım. Mənim ağladığımı görüb ikinci dəfə mənim qulağıma pıçıldadı. Ya Fatimə! Mömin qadınların və ya bu ümmətimin qadınlarının seyyidi olmasından razı deyilsənmi (Başqa rəvayətdə: Yaxınlarımdan ilk öncə mənə qovuşan sən olacaqsan)» deyə buyurdu . Fatimə - *radıyallahu anhə* – atasının çəkdiyi izdirabları gördükdə: «Vay atam!» dedi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona: «Atan bu gündən sonra bir daha izdirab çəkməyəcəkdir». Xeybərdə yediyi zəhərin acılarını hələ də hiss edirdi. Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Xeybər fəth edildiyi zaman Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – zəhər qatılmış bir qoyun qızardılması hədiyyə edildi (Zəhəri verən bir Yəhudi qadın idi). Peyğəmbər: «Burada olan Yəhudiləri toplayın» deyə buyurdu. Dərhal onları bir yerə topladılar. Peyğəmbər: «Sizdən bir şey soruşsam doğrumu cavab verəcəksiniz?» deyə buyurdu. Onlar: «Bəli» deyə cavab verdilər. Peyğəmbər: «Atanız kimdir?» deyə buyurdu. Onlar: «Filankəsdir» dedilər. Peyğəmbər: «Yalan söylədiniz. Atanız filankəsdir» deyə buyurdu. Onlar: «Doğru söylədin» dedilər. Peyğəməbər: «Mənə doğru söyləyəcəksinizmi?» deyə buyurdu. Onlar: «Bəli, əgər biz sənə yalan söyləsək sən bunu biləcəksən necə ki,

---

Aişə - *radıyallahu anhə* –, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in zövcəsi həm də möminlərin anası olduğu üçün belə deyir.

Buxari 2623; Müslüm 2450;

atamız kimdir sualını bildiyin kimi» dedilər. Peyğəmbər: «Cəhənnəm əhli kimdir?» deyə buyurdu. Onlar: «Biz orada az qalacağıq. Orada bizə siz xələf olacaqsınız!» dedilər. Peyğəmbər: «Rədd olun! Vallahi biz əbədiyyən sizə Cəhənnəmdə xələf olmayacağıq» deyə buyurdu. Sonra: «Bu qoyuna zəhər qatmışdınız yoxsa yox?». Onlar: «Bəli, qatmışdıq» dedilər. Peyğəmbər: «Nəyə görə belə etdiniz?» deyə buyurdu. Onlar: «Yalançı (bir Peyğəmbər) olub-olmadığını yoxlamaq üçün. Əgər yalançı olsaydın bu zəhər sənə təsir edəcəkdi, yox əgər həqiqi bir Peyğəmbərsənsə bu zəhər əsla sənə zərər verməz» dedilər (Bəzi rəvayətlərdə: Qoyun budu dil açaraq Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə zəhərli olduğunu bildirir. Bəzi rəvayətlərdə isə Cəbrail – *əleyhissəlam* – xəbər verir. Zəhər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə təsir etmədi. Lakin ətdən yeyən Bişr b. Bərra - *radıyallahu anhu* – yedi və öldü. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə bir zərər toxunmadığı üçün qadını buraxır. Lakin şəriətə uyğun olaraq qadını Bişr b. Bərra - *radıyallahu anhu* – nun ailəsinə təslim edir. Onlar da qisas olaraq onu qətl edirlər) .

Ölüm anı yaxınlaşınca Aişə - *radıyallahu anhə* – onu köksünə basırdı. Hicri **11**-ci ilin Rəbiul əvvəl ayının **12**-si ya da **13**-cü günündə ölüm halları onda görünməyə başladıqda, əlini suya salır, üzünə sürtür və buyururdu: «***Lə İləhə İlləllah*** - Şübhəsiz ki, ölümün istirabları çox ağırdır». Daha sonra gözləri səmaya doğru dikildi və: «Allahım o, ***Rafiqul-Ələ*** ən uca dostlar arasında olmaq istəyirəm» dedi. O, gün vəfat etdi. Aişə - *radıyallahu anhə* – deyir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dizləri və köksüm üzərində vəfat etdi. Onun ölüm acısını gördükdən sonra artıq kimsənin ölüm acısı məni üzməz» .

Vəfat xəbəri bir neçə dəqiqədə səhabələr arasında yayıldı. Bu acı xəbər onların dünyalarını qaraltdı. Üzüntüdən şüurlarını itirəcək hala gəlmişdilər. Nə edəcəklərini bilmədən hıçqıra-hıçqıra ağlayırdılar. Ömər - *radıyallahu anhu* – məscidə gələrək: «Allah münafiqləri yox edincəyə qədər Rəsulullah ölməyəcəkdir» deyə qışqırmağa və öldü deyəni öldürəcəyini söyləməyə başladı. İnsanlar nə edəcəklərini bilmədən şaşqınlıq içində sağa-sola hərəkət edirdilər. Aişə - *radıyallahu anhə* – deyir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – vəfat etdikdə Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – Sunhda idi. Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – bu xəbəri eşidincə evindən yola çıxır və məscidin qapısına kimi gəlir. Orada Ömər - *radıyallahu anhu* – xalqa bir şeylər söylədiyini görür. Lakin əhəmiyyət vermədən Aişə - *radıyallahu anhə* – nin evinə üzəri örtülü

Buxari «Cizyə» 7.
Buxari 7/747.

vəziyyətdə olan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına girir. Üzərindəki örtüyü qaldıraraq onu öpür və: «Atam, anam sənə fəda olsun! Sağlığında da səndən gözəl iy gəlirdi, öləndən sonra da səndən gözəl iy gəlir. Nəfsim əlində olan Allaha and olsun ki, Allah ölümü sənə iki dəfə daddırmaz. Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – camaatın yanına çıxır. Allaha həmd səna etdikdən sonra: «Ey insanlar! Kim Muhəmmədə ibadət edirdisə bilsin ki, artıq o, vəfat etmişdir. Kim Allaha ibadət edirdisə bilsin ki, Allah əbədi və ölməzdir: ***«Şübhəsiz ki, sən də öləcəksən, onlar da öləcəklər!».*** *(əz-Zumər 30).* ***«Muhəmməd ancaq bir Peyğəmbərdir. Ondan əvvəl də peyğəmbərlər gəlib getmişlər. Əgər o, ölsə və ya öldürülsə siz gerimi dönəcəksiniz? Halbuki geri dönən şəxs Allaha heç bir zərər yetirməz. Lakin Allah şükr edənlərə mükafat verər».*** *(Ali İmran 144)* . Ömər - *radıyallahu anhu* – deyir ki: «Allaha and olsun ki, Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – bu ayəni oxuyuncaya qədər Peyğəmbər– *sallallahu aleyhi və səlləm* – in vəfatına qane deyildim. Ayəni duyunca dəhşətə gəldim və yerə yıxıldım. Ayaqlarım yerində durmurdu. O, vaxt anladım ki, həqiqətən də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dünyasını dəyişmişdir». Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – 1-ci günü dünyasını dəyişdi (Başqa rəvayətdə: 1-ci günü dünyasını dəyişdi və 2-ci günü isə dəfn edildi)» .

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in cəsədi **2**-ci günü yuyuldu. Aişə - *radıyallahu anhə* – deyir ki: «Onu yumaq istədikdə: «Ölülərimizi soyundurduğumuz kimi onu da soyundurub yuyaq, yoxsa paltarı əynində olduğu haldamı yuyaq» deyə təşviş içində qaldılar. Bu vaxt Allah onlara bir yuxu verdi. Hamımızın çənəsi köksünə düşdü. Evin bir kənarından tanımadıqları biri onlara xitab edərək dedi: «Onu üzərindəki paltarını çıxarmayaraq yuyun». Bundan sonra paltarı üzərindən suyu tökərək yumağa başladılar. Yumaq işinə Əli, Abbas, iki oğlu Fadl, Qasım, Usamə Şarkan su tökür, Əli - *radıyallahu anhu* – isə yuyurdu. Cəsədi üç dəfə yudular. Cəsədi yuduqları suyu Quba məscidində olan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in də o, sudan içdiyi Sad b. Heysəmə quyusundan gətirmişdilər. Üç parça ağ Yəmən bezi ilə kəfənlədilər. Harada dəfn olunacağını müzakirə etdilər. Bəziləri Məkkədə, bəziləri Qütsdə dəfn olunmasını təklif etdilər. Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – isə Peyğəmbərlər öldükləri yerdə dəfn olunurlar dedi və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in otağında qəbr qazıldı. Əbu

---

Buxari 3667.

Tirmizi «Şəmaili Şərif».

Təlhə - *radıyallahu anhu* – qəbrini qazdı. Cənazə namazı qılındı. Otaq darısqal olduğu üçün ilk öncə qohum-əqrabası, sonra mühacirlər, ənsarlar, qadınlar və uşaqlardan başlamaq üzərə insanlar qrup halında gəlib cənazə namazı qılırdılar. Beləcə səhərə yaxın Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in mübarək cəsədi qəbrə endirildi və dəfn edildi. Fatimə - *radıyallahu anhə* – deyirdi: «Ey Ənəs! Allah Rəsulunu torpağa qoyub üzərinə torpaq atmağa könlünüz necə razı oldu» . Ənəs: «Onu torpağa qoyub üzərinə topraq atmaq bizim də qəlbimizi ağrıtmış, lakin biz bunu onun əmrini yerinə yetirmək məcburiyyəti ilə könüllərimiz ağlaya-ağlaya etdik».

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* İN BƏZİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Peyğəmbərimiz Muhəmməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in bir neçə xüsusiyyətləri vardır.

Peyğəmbərlərin Sonuncusudur - «Lakin o, Allahın Rəsulu və Peyğəmbərlərin sonuncusudur». *(əl-Əhzab 40).* Muhəmməd, Peyğəmbərlərin və Rəsulların sonuncusudur. O, Allahın risalətinin təbliği üçün seçdiyi son elçi, ona kitabların ən uca və ən əzəmətlisi endirilmişdi. O, Rəsulların əzəmətlisi, aləmlərin Rəbbinin həbibi və xəlilidir. Ondan sonra kim Peyğəmbərlik iddiasında olarsa kafirdir, onu doğrulayan da kafirdir. Bunda şübhə edən də kafirdir. Mömin ondan sonra Peyğəmbərin olmayacağına iman edər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Dəccal ilə əlaqəli olan hədisdə buyurur: «Mən Xatəmun-Nəbiyyinəm (Peyğəmbərlərin sonuncusuyam) və məndən sonra Peyğəmbər gəlməyəcəkdir» . Başqa rəvayətdə: Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurur: «Məndən sonra Peyğəmbər yoxdur» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Məni əvvəlki Peyğəmbərlərlə müqayisə etdikdə, bu o şeyə bənzəyir ki, bir insan gözəl bir bina tikir, onu bəzəyir və evin bir kərpicini qoymur. Camaat evə baxdıqda deyirlər: «Necə ola bilər ki, o bu kərpici qoymağı unudub?» Mən isə həmin o, sonuncu kərpicəm» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mənim isimlərim var. Mən ***Məhəmmədəm***, mən ***Əhmədəm***, mən ***Məhi*** (məhv edici) Allah mənimlə küfrü məhv edər. Mən ***Həşirəm*** – insanlar mənim ayaqlarımın

---

Buxari 7/753, İbn Məcə 1630, Darimi 1/40.

İmam Əhməd «Musnəd» 3/79.

Əbu Davud 4/98,121, Tirmizi 4/498,499, Musnəd 5/16,41,46.

Buxari, Müslim.

izi ilə həşr olunurlar. Mən ***Akibəm*** - Akib isə məndən sonra Peyğəmbər göndərilməyəndir» .

Allah Onu Ən Yüksək Məqama Yüksəldib - Ən yüksək məqam isə şəfaət məqamıdır. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – orada şəfaət edəcək. ***«Gecənin bir vaxdı durub yalnız sənə xas olan əlavə namaz qıl. Ola bilsin ki, Rəbbin səni bəyənilib təriflənən bir məqama göndərsin».*** *(əl-İsra 79).* Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – buyurdu: «Qiyamət günü insanların seyyidi mənəm, qəbri açılacaq ilk kişi mənəm. İlk şəfaət edən və şəfaəti qəbul olunacaq ilk kişi də mən olacağam» .

Hər Bir Peyğəmbər Öz Qövmünə, O İsə Hamıya Göndərilmiş Peyğəmbərdir - «Ey insanlar! Mən Allahın sizin hamınıza göndərilmiş peyğəmbəriyəm». *(əl-Əraf 158). (Ey Muhəmməd!)* ***Biz səni bütün insanlara müjdə verən, qorxudan bir Peyğəmbər göndərdik. Lakin insanların əksəriyyəti bilməz».*** *(Səba 28).* ***«Biz səni insanlara Peyğəmbər göndərdik. Allahın buna şahid olaması*** *(sənə)* ***kifayət edər».*** *(ən-Nisa 79).* Cabir - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – buyurdu: «Mənə beş şey verilib ki, bundan qabaq heç bir Peyğəmbərə verilməyib… Hər bir Peyğəmbər müəyyən bir qövmə göndərilib mən isə hamıya göndərilmiş Peyğəmbərəm» .

Peyğəmbərimiz Xəlildir - Məhəbbətin ən yüksək dərəcəsi olan Xəlillik dərəcəsinə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – də çatmışdır. Şübhəsiz Allah İbrahimi xəlil etdiyi kimi məni də xəlil etmişdi . Bu hədis Xəlil İbrahimə, məhəbbət isə Muhəmmədə aid bir məqamdır deyənlərin fikirlərini məhv edir. Çünki Məhəbbət digər insanlar haqqında da sabitdir. ***«Allah tövbə edənləri, təmiz və pak olanları sevər».*** *(əl-Bəqərə 222).* ***«Şübhəsiz ki, Allah müttəqiləri sevər».*** *(Ali-İmran 76).* ***«Allah yaxşılıq edənləri sevər».*** *(Ali-İmran 134).* Beləliklə xəlillik İbrahimə, həbiblik Muhəmmədə xas olduğunu söyləyənlərin sözlərinin tutarsız olduğu ortaya çıxdı. Əksinə xəlillik hər iksinə də aiddir, həbiblik isə ümumidir. Ola bilər ki, kimsə sizə belə bir hədis də gətirə bilər. Lakin bilin ki, bu hədis zəifdir. İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – buyurdu: «İbrahim Allahın Xəlilidir. Bunu da bilin ki, mən Allahın həbibiyəm və övünmürəm» .

Qurani Kərim - «De ki: «Şahidlik baxımından nə daha böyükdür? Mənimlə sizin aranızda Allah şahiddir. Bu Quran mənə sizi və ona

---

Buxari, Müslim.
Müslim, Əbu Davud 4673, Musnəd 2/540.
Buxari, Müslim.
Müslim.
Tirmizi 3620 qərib hədis. Sənədi zəif.

(gələcəkdə) ***yetişəcək kimsələri*** *(qiyamətə qədər)* ***xəbərdarlıq edib qorxutmağım üçün vəhy olunub».*** *(əl-Ənam 19).* ***«Aləmləri qorxutmaq üçün haqqı batildən ayıran Quranı öz bəndəsinə*** *(Muhəmmədə)* ***nazil edən Allah nə qədər uca, nə qədər uludur».*** *(əl-Furqan 1).* Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Peyğəmbərlərdən elə bir peyğəmbər yoxdur ki, ona bəşərin məğlub olaraq inandığı (bir möcüzə) verilmiş olmasın. Möcüzə olaraq mənə verilən şey isə Allahın mənə vəhy etdiyi Qurandır» .

Allah Onun Həyatına And İçmişdir **-** Allah şərəfini ucaltmaq və hörmətini artırmaq üçün həyatına and içdiyi tək insan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dir. *«(Ya Rəsulum!)* ***Canına and olsun ki, onlar məstlikləri*** *(küfrləri)* ***içində sərgərdan*** *(şaşqın)* ***vəziyyətdə durub qaldılar.*** *(Lutun nəsihətini qəbul etmədilər)****».*** *(əl-Hicr 72).* İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – deyir ki: «Allah Muhəmməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən daha dəyərli heç kimsəni yaratmamışdır. Allahın ondan başqa bir kimsənin həyatına and içdiyini bilmirəm».

Peyğəmbərin İsminin Zikr Edilməsi **-** Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in İsmi Qurani Kərimdə **4** yerdə zikr edilmişdir: ***«Muhəmməd ancaq bir Peyğəmbərdir. Ondan əvvəl də Peyğəmbərlər gəlib-getmişlər. Əgər o, ölsə və ya öldürülsə, siz gerimi dönəcəksiniz?*** *(Dininizdən dönəcək və ya döyüşdən qaçacaqsınız?)* ***Halbuki geri dönən şəxs Allaha heç bir zərər yetirməz. Lakin Allah şükür edənlərə mükafat verər».*** *(Ali İmran 144).* ***«Muhəmməd aranızdakı kişilərdən heç birinin atası deyildir.*** *(Oğul odur ki, kişinin öz belindən əmələ gələ!)* ***Lakin o, Allahın Rəsulu*** *(elçisi)* ***və Peyğəmbərlərin sonuncusudur. Allah hər şeyi biləndir!».*** *(əl-Əhzab 40).* ***«İman gətirib yaxşı əməllər edənlərin, Rəbbindən Muhəmmədə haqq olaraq nazil edilənə*** *(Qurana)* ***inanların isə günahlarının üstünü örtəcək, onların əhvalını*** *(dünyada və axirətdə)* ***düzəldəcəkdir*** *(yaxşılaşdıracaqdır)****».*** *(Muhəmməd 2).* ***«Muhəmməd*** *(əleyhissəlam)* ***Allahın Peyğəmbəridir. Onunla birlikdə olanlar*** *(möminlər)* ***kafirlərə qarşı sərt, bir-birinə*** *(öz aralarında)* ***isə mərhəmətlidirlər. Sən onları*** *(namaz vaxtı)* ***rüku edən, səcdəyə qapanan, Allahdan riza və lütf diləyən görərsən. Onların əlaməti üzlərində olan səcdə izidir.*** *(Qiyamət günü onlar üzlərindəki möminlik nuru alınlarındakı möhür yeri ilə tanınırlar).* ***Bu onların Tövratdakı vəsfidir. İncildə isə onlar elə bir əkinə bənzədilirlər ki, o artıq cücərtisini üzə çıxarmış, onu bəsləyib cana-qüvvətə gətirmiş, o da*** *(o cücərti də)* ***möhkəmlənib gövdəsi üstünə qalxaraq əkinçiləri heyran qoymuşdur.*** *(Allahın bu təşbihi)*

Müslim.

kafirləri qəzəbləndirmək üçündür. Onlardan iman gətirib yaxşı əməllər edənlərə Allah məğfirət *(günahlardan bağışlanma)* ***və böyük mükafat*** *(Cənnət)* **vəd buyurmuşdur!».** *(əl-Fəth 29).*

Peyğəmbərimizin Meracı **-** Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm* – on il Allahın əmrinə tabe olaraq tövhidə dəvət etdi. On ildən sonra göylərə yüksəldi. Merac – ***Aracə*** sözündən götürülüb. ***Uruc*** - qalxmaq, yüksəlmək deməkdir. İsra – ***Əsra*** sözündən götrülüb. Bəziləri-nin dediyinə görə Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* Merac səfərini yuxuda edib, digərlərinin dediyinə görə o *– sallallahu aleyhi və səlləm –*, Meraca yalnız ruhu ilə gedib. Lakin səhih odur ki, həm ruhu, həm də cəsədi ilə gedib və ömründə bir dəfə olub. Bu hadisə Məkkədə Peyğəmbərlikdən sonra və hicrətdən bir il əvvəl **27** Rəcəb **621-** ci ildə baş verib. Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu –* rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm –* Kəbədə əl-Hicr deyə adlanan yerdə yatarkən biri gəlib boğazından qarnının alt tərəfinə qədər olan hissəni yardı. Qəlbini çıxardıb zəm-zəm suyu ilə yuduqdan sonra onu hikmət və iman ilə doldurdu. Bu da onu irəlidə gözlənilən üçün hazırlıq idi. Sonra qatırdan alçaq, eşşəkdən böyük olan Burak adı verilən ağ bir minik gətirildi. Bu minik addımını gözün son görmə həddinə qoyardı. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm –* ilə birlikdə Cəbrail *– əleyhissəlam –* olduğu halda miniyə mindilər. Beytul Məqdisə gəldik. Onu (məndən əvvəlki) peyğəmbərlərin bağladıqları halqaya bağladım. Sonra məscidə girdik. Peyğəmbərlərə imam olaraq iki rükət namaz qıldıq. Bütün peyğəmbərlər də onun arxasında namaz qıldılar. Beləliklə Peyğəmbər *– sallallahu aleyhi və səlləm –* in fəziləti, şərəfi və ona uyulan bir imam olduğu ortaya çıxmış oldu. Oradan çıxdıqdan sonra Cəbrail *– əleyhissəlam –* mənə bir qab şərab və bir qab da süd gətirdi. Mən südü seçdim. Cəbrail *– əleyhissəlam –* mənə: «Sən fitrəti seçdin, ümmətində fitrət üzərindədir» dedi. Sonra Cəbrail *– əleyhissəlam –* ilə birlikdə dünya səmasına yüksəldik. Birinci səmanın qapılarının açılmasını istədi. «O, kimdir?» deyə soruşdular. «Cəbrail» dedi. «Yanında kim var?» deyə soruşdular. «Muhəmməd» deyə cavab verdi. «Ona risalət verildimi?» deyə soruşdular. «Bəli» dedi. Bu dəfə: «Səfa gəldi, xoş gəldi» deyildi və ona səmanın qapısı açıldı. Birinci səmada Adəm *– əleyhissəlam –* göründü. Cəbrail ona: «Bu sənin baban Adəmdir, ona salam ver» dedi. Peyğəmbər ona salam verdi, o da salamı alıb və «Saleh övladıma saleh Peyğəmbərə salam olsun» dedi. Adəmin sağ tərəfində xoşbəxt kimsələrin ruhları, sol tərəfdə isə bədbəxt kimsələrin ruhları vardır. O, sağ tərəfinə baxanda sevinər və gülərdi, sol tərəfinə baxdıqda isə ağlayardı. Çünki sağ tərəfdə olanlar Cənnət əhli, sol tərəfində

olanlar isə Cəhənnəm əhlindən olan kimsələr idi. Sonra Cəbrail onunla ikinci səmaya çıxdı və səmanın qapısının açılmasını istədi. «O, kimdir?» deyə soruşdular. «Cəbrail» dedi. «Yanında kim var?» deyə soruşdular. «Muhəmməd» deyə cavab verdi. «Ona risalət verildimi?» deyə soruşdular. «Bəli» dedi. Bu dəfə: «Səfa gəldi, xoş gəldi» deyildi və ona səmanın qapısı açıldı. İkinci səmada Yəhya və İsa (hər iksinə Allahın salat və salamı olsun) göründü. Cəbrail dedi ki, bunlar Yəhya və İsadır – *əleyhimussəlam* –, hər iksinə salam ver. O, da onlara salam verdi, onlar da salamını alıb: «Saleh qardaşımıza və saleh Peyğəmbərə salam olsun» dedilər. Sonra Cəbrail onunla üçüncü səmaya çıxdı və səmanın qapısının açılmasını istədi. «O, kimdir?» deyə soruşdular. «Cəbrail» dedi. «Yanında kim var?» deyə soruşdular. «Muhəmməd» deyə cavab verdi. «Ona risalət verildimi?» deyə soruşdular. «Bəli» dedi. Bu dəfə: «Səfa gəldi, xoş gəldi» deyildi və ona səmanın qapısı açıldı. Üçüncü səmada Yusif – *əleyhissəlam* – göründü. Cəbrail dedi ki, bu Yusifdir, ona da salam ver. O, da salam verdi, salamını alıb: «Saleh qardaşımıza və saleh Peyğəmbərə salam olsun» dedi. Sonra Cəbrail onunla dördüncü səmaya çıxdı və səmanın qapısının açılmasını istədi. «O, kimdir?» deyə soruşdular. «Cəbrail» dedi. «Yanında kim var?» deyə soruşdular. «Muhəmməd» deyə cavab verdi. «Ona risalət verildimi?» deyə soruşdular. «Bəli» dedi. Bu dəfə: «Səfa gəldi, xoş gəldi» deyildi və ona səmanın qapısı açıldı. Dördüncü səmada İdris – *əleyhissəlam* – göründü. Cəbrail dedi ki, bu İdrisdir, ona da salam ver. O, da salam verdi, salamını alıb: «Saleh qardaşımıza və saleh Peyğəmbərə salam olsun» deyə dua etdi. Allah buyurur: ***«Biz onu yüksək məqama qaldırdıq».*** *(Məryəm 57).* Sonra Cəbrail – *əleyhissəlam* – onunla beşinci səmaya çıxdı və səmanın qapısının açılmasını istədi. «O, kimdir?» deyə soruşdular. «Cəbrail» dedi. «Yanında kim var?» deyə soruşdular. «Muhəmməd» deyə cavab verdi. «Ona risalət verildimi?» deyə soruşdular. «Bəli» dedi. Bu dəfə: «Səfa gəldi, xoş gəldi» deyildi və ona səmanın qapısı açıldı. Beşinci səmada Musa – *əleyhissəlam* – ın qardaşı İmran oğlu Harun – *əleyhissəlam* – göründü. Cəbrail dedi ki, bu Harundur, ona da salam ver. O, da salam verdi, salamını alıb: «Saleh qardaşımıza və saleh Peyğəmbərə salam olsun» dedi. Sonra Cəbrail onunla altıncı səmaya çıxdı və səmanın qapısının açılmasını istədi. «O, kimdir?» deyə soruşdular. «Cəbrail» dedi. «Yanında kim var?» deyə soruşdular. «Muhəmməd» deyə cavab verdi. «Ona risalət verildimi?» deyə soruşdular. «Bəli» dedi. Bu dəfə: «Səfa gəldi, xoş gəldi» deyildi və ona səmanın qapısı açıldı. Altıncı səmada Musa – *əleyhissəlam* – göründü. Cəbrail dedi ki, bu Musadır, ona da salam ver. O, da salam verdi, salamını alıb: «Saleh qardaşımıza və

saleh Peyğəmbərə salam olsun» dedi. Yanından getdikdə Musa ağladı. «Nəyə ağlıyırsan?» deyildikdə: «Çünki məndən sonra Peyğəmbər olaraq göndərilən bu gəncin ümmətindən Cənnətə girəcək olanlar, mənim ümmətimdən Cənnətə girəcək olanlardan daha çoxdur (Başqa rəvayətdə: Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İsra gecəsində Musanın yanına çatdım. Qırmızı qum təpəsinin yanındakı qəbrində namaz qılırdı «). Sonra Cəbrail onunla yeddinci səmaya çıxdı və səmanın qapısının açılmasını istədi. «O, kimdir?» deyə soruşdular. «Cəbrail» dedi. «Yanında kim var?» deyə soruşdular. «Muhəmməd» deyə cavab verdi. «Ona risalət verildimi?» deyə soruşdular. «Bəli» dedi. Bu dəfə: «Səfa gəldi, xoş gəldi» deyildi və ona səmanın qapısı açıldı. Yeddinci səmada Xalilur-Rahmən İbrahim – *əleyhissəlam* – göründü. Cəbrail dedi ki, bu sənin atan İbrahimdir, ona da salam ver. O, da salam verdi, salamını alıb: «Saleh övlad və saleh Peyğəmbərə salam olsun» dedi.

Cəbrail – *əleyhissəlam* – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i bu Peyğəmbərlərin yanına götürməsi, ona olan bir ikram, onun şərəfini və fəzilətini ortaya çıxarmaq üçün idi. İbrahim – *əleyhissəlam* – belini yeddinci səmadakı Beytul-Məmura söykəmişdi. Bu Beytul-Məmura gündə yetmiş min mələk girər, orada Allaha ibadət edər, namaz qılar, sonra oradan çıxar və bir daha oraya qayıtmazlar. Sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Sidrətul Muntəhaya qədər yüksəldi. Allahın əmri ilə orada olan gözəllikləri gördü. Sonra Allah Muhəmməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə bir gün və bir gecədə əlli vaxt namaz fərz qıldı. Peyğəmbər buna təslimiyyətlə razı oldu. Səmadan enib Musa – *əleyhissəlam* – ın yanından keçəndə ona: «Rəbbin ümmətinə nəyi fərz qıldı?» dedi. «O, bir gündə əlli namaz fərz qıldı». Musa: «Sənin ümmətinin buna gücü çatmaz. Səndən əvvəl mən öz ümmətimə bunu bəyan etmişdim. İsrail oğullarından çox çətinliklərlə qarşılaşdım. Rəbbinə qayıt və ümmətin üçün yükünün yüngülləşdirilməsini dilə». Bundan sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bir neçə dəfə Rəbbinə müraciət etdi və namaz beş vaxt sayına qədər azaldıldı. Bundan sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə Cənnət və Cəhənnəm də göstərildi. Usamə b. Zeyd - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «(Merac gecəsində) Cənnətin qapısında durub içəri baxdım. Oraya girənlərin böyük çoxluğunun miskinlər olduğunu gördüm. Mal sahiblərindən Cəhənnəmlik olanlardan başqaları (haqq-

---

Müslim «Fəzail» 2375.

hesab) üçün həps olunmuşlar. Atəş əhli olan zənginlərin isə Cəhənnəmə atılmaları öncə əmr olunmuşdur. Cəhənnəmin qapısında da durdum. Bir də baxdım ki, Cəhənnəmə girənlərin çoxu qadınlardır (Başqa rəvayətdə: «Biz nəyə görə Cəhənnəm əhlinin çox hissəsi olacağıq)» dedilər. Peyğəmbər: «Çünki çox lənət edir, ərlərnizə qarşı nankorluq edirsiniz. Yaxşılığa qarşı küfr edirsiniz. Onlardan birinə dünya durduqca yaxşılıq etsən və sonra səndən məmnun olmayacaq bir şey görsə – səndən heç bir xeyir görmədim deyər. Ağıl və din naqisliyi də vardır. Sizin qədər ağlı başından alaraq kişiyə üstün gələni görmədim». Qadınlar: «Ağıl və din naqisliyi nədir?» deyə soruşdular. Peyğəmbər: «Ağlı nöqsanlığa gəldikdə – iki qadının şahidliyi bir kişinin şahidliyinə bərabərdir. Dini naqisliyə gəldikdə isə – (heyzli günlərdə) namaz qılmazsınız və Ramazanda da (bir müddət) oruc tutmazsınız» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İsra gecəsində dırnaqları uzun olan bir qövmə çatdım. Onlar üzlərini və (kökslərini) cırmaqlayırdılar». Mən: «Ey Cəbrail! Bunlar kimlərdir?» deyə soruşdum. Cəbrail: «Bunlar insanların ətlərini yeyənlərdir (qeybət edənlər)» deyə buyurdu . Daha sonra Peyğəməbr – *sallallahu aleyhi və səlləm* – səmadan enib Məkkəyə geri döndü» . Cabir - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qureyş məni təqzib etdiyi vaxt Allah Beytul Məqdisi mənə təcəlli etdi. Mən onlara onun əlamətlərini bir-bir xəbər verməyə başladım. Mən Beytul Məqdisə baxır, həm də xəbər verirdim» .

Peyğəmbərimizin Möcüzələri - Allah Peyğəmbərinə nübuvətinin bir dəlili olmaq üçün vermiş olduğu olduqca böyük möcüzələrdən biri də ***İnşiqaqi-Qamər*** (ayın bölünməsi) möcüzəsidir. İbn Məsud - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Ay Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – zamanında iki parçaya bölündü. Peyğəmbər: «Şahid olun!» deyə buyurdu. (Başqa rəvayətdə: «Biz Minada Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə bərabər ikən ay iki parcaya ayrıldı. Bir parçası dağın arxasına, bir parçası isə dağın önündə idi». Bizə: «Şahid olun» deyə buyurdu . Cabir - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və*

Buxari «Rikak» 51, Müslim 79, 2736.

Əbu Davud 4870, 4879.

Buxari, Müslim.

Buxari, Müslim 170.

Möcüzə – insanların gördükləri və ya Peyğəmbər olaraq göndərənin varlığına kəsin bir dəlildir. Onları göndərən isə Allahdır. Çünki bunlar bəşəriyyətin güc və taqətindən kənar olan xüsuslardır. Allah möcüzələri Peyğəmbərlərini dəstəkləmək və onlara kömək etmək üçün meydana gətirir.

Buxari Mənakib 27, Müslim 2800.

səlləm – minbər olmayanda kötüyün üstündə xütbə verərdi. Minbər düzəldikdə isə kötüyü tərk edir. Səhabələr o, kötüyün yanından keçərkən onun inildəməsini, ağlamasını eşidib Peyğəmbərə xəbər verirlər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – gəlib o, kötüyü qucaqlayıb buyurur: «Bilirsiniz o, niyə ağlayır? Allahın ayələri onun üstündə zikr olunmadığına görə darıxır» . Cabir b. Səmura - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mən Məkkədə bir daş tanıyıram ki, mən Peyğəmbər göndərilmədən əvvəl mənə salam verirdi. Heç şübhəsiz ki, mən indi də o, daşı tanıyıram» . İbn Məsud - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə səfərdə idik. Suyumuz azaldı. Peyğəmbər: «Mənə bir az su tapın» deyə buyurdu. İçərisində bir az su olan qab gətirdilər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – əlini qabın içinə saldı. İndi təmiz və mubarək suya gəlin deyə buyurdu. İbn Məsud: «Allaha and olsun ki, su barmaqlarının arasından qaynadığını gördüm» . (Başqa rəvayətdə: «İçiləsi su olmadığından Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə bir qab su gətrilir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – əlini qabın içinə saldı. Allaha and olsun ki, su barmaqlarının arasından qaynadığını gördüm. Hamımız o, sudan içdik». Cabirdən: «Siz o, gün neçə nəfər ididniz deyə soruşdular». Cabir: «Əgər biz yüz min də olsaydıq su bizə çatardı. Lakin biz o, günü **1500** nəfər idik») . Bəra - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, siz fəth dedikdə Məkkənin fəthini nəzərdə tutursunuz. Bəli, Məkkənin fəthi bir fəthdir. Lakin biz sahabələr fəth dedikdə Ridvan beyətini nəzərdə tuturuq. Biz o, vaxtı Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanında min dörd yüz nəfər idik. Hudeybiyyə isə bir quyunun adıdır. Biz o. quyunun suyunu tam olaraq aldıq. Bir damla da belə buraxmadıq. Bu xəbər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – çatdı. Dərhal quyunun yanına gələrək kənarında oturub bir qab su istədi. Əlini yaxaladı, ağzına su alıb quyunun (içinə püskürtdü) və dua etdi. Sonra suyu quyuya tökdü. Sonra: «Quyunu bir müddət tərk edin» deyə buyurdu. Quyunu tərk edib bir az uzaqlaşdıq. (Bir müddətdən sonra) Quyu bizə və miniklərimizə yetəcək qədər su saldı . Ənəs b. Məlik – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir gün bir Bədəvi ərəb cümə günü Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – xütbə verərkən məscidə girib deyir: «Ey Allahın Rəsulu! Mallarımız tələf oldu, uşaqlarımız ac

---

Buxari.

Müslim.

Buxari «Mənakib» 25, «Vudu» 32, Müslim 2279, Tirmizi 3637.

Buxari, Müslim 1856, 2279.

Buxari «Ənbiya» 25, «Məğazi»35.

qaldı. Bizim üçün Allaha dua et». Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – əllərini qaldıraraq dua etdi. Buludlar dağlar kimi ortaya yığıldılar. Minbərdən enməmiş yağış dənələri saqqalından süzülməyə başladı. İkinci cümə yenə o, bədəvi ərəb qalxıb dedi: «Ey Allahın Rəsulu! Evlərimiz dağıldı, mallarımızı sular yuyub apardı. Bizim üçün Allaha dua et» Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – əllərini qaldıraraq dua etdi: «Allahım üztümüzə, ətrafımıza yox!» Əli ilə işarə etdiyi tərəfə yağış yağmağa başladı» . Bədr döyüşündə Qatadə - *radıyallahu anhu* – nun gözü çıxmış və yanağına düşmüşdür. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gəldi. Peyğəmbər: «***Bismilləh***» deyərək gözü yerinə qoydu. Göz olduğundan daha gözəl bir şəkildə yerində durdu. Digər gözündın daha sağlam görməyə başladı. Qatadənin övladları atalarının başına gələn bu mçcüzə ilə daima iftixar edərdilər. Qatadənin oğlu xəlifələrdən birinin yanına girərkən Xəlifə kimliyini soruşdu. Qatadənin oğludur – dedilər. Qatadənin oğlu: «Mən gözü ynağşna düşmüş Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yerinə qoyduğu kişinin oğluyam». əl-Həkəm b. Əbil Asim adlı bir nəfər Peyğəmbər ələ salaraq onun yolda yerişini təqlid edirdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onun üçün bəd dua etdi vı: «Sən el də qal!» dedi. Adam şikəst oldu və ölənə qədər titrəyərdi». Ağacın onunla danışması. Bir bədəvi Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına yaxınlaşdıqda Peyğəmbər: «Hara getmək istəyirsən?» deyə soruşdu. Bədəvi: «Ailəmin yanına» dedi. Peyğəmbər: «Sənə xeyirli bir xəbər deyimmi?». Bədəvi: «Nədir o?» dedi. Peyğəmbər: «Tək və ortağı olmayan Allahdan başqa ibadətə layiq İlah olmadığına və Muhəmmədin Onun qulu və Rəsulu olduğuna şəhadət gətirərsən». Bədəvi: «Sənin bu dediyinə şəhadət edəcək bir dəlilin varmı?» dedi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – vadinin kənarında olan ağacı göstərərək: «Bu ağac» dedi. Ağac həmən yeri eşərək gəldi və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in qarşısında durdu. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ondan üç dəfə şəhadət gətirməsini istədi. Ağac da onun dediyi kimi (üç dəfə) şəhadət gətirdi» .

Bundan başqa yeməyin çoxalması, Ovcunda daşların təsbih etməsi, daşların ona salam verməsi və s. kimi möcüzələri vardır. Alimlər xırdalı böyüklü Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in möcüzələrini üç minə qədər çatdırırlar .

Buxari.

[148] Sünən Darimi 16 səhih, İbn Hibban 6505 Şeyx Şueyb Arnavut səhih.

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – m möcüzələri haqqında geniş məlumata Buxari, Müslim, Əbu Davud, Tirmizi və s. kimi alimlərin hədis kitablarında baxa bilərsiniz.

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* İN ƏXLAQI VƏ CİZGİLƏRİ (ÜZ VƏ BƏDƏN)

Günümüzdə insanların bir çoxu həddi aşaraq Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – haqqında o, qədər şişirtmiş ki, ona dua etmək, ondan imdad və kömək diləmək kimi hallarla həddi aşaraq şirkə düşmüşlər. Kimiləri də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yolunu və sünnətini izləməkdən qafil qalmışlar.

Hər şeyi bilən və yaradan Allah, Peyğəmbər Muhəmməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i təzkiyyə (doğrultdu) etdi. Onun istiqamətini təzkiyyə etdi. ***«Sizin yoldaşınız** (Muhəmməd) **nə haqq yoldan sapmış, nə də azmışdır!».** (ən-Nəcm 2).* Danışmasını təzkiyyə etdi: ***«O, kefi istəyəni** (havadan) **danışmır».** (ən-Nəcm 3).* Elmini təzkiyə etdi: ***«Onu** (Muhəmməd) **çox qüvvətli olan** (Cəbrail) **öyrətdi».** (ən-Nəcm 5).* Qəlbini təzkiyə etdi: ***«Qəlb** (Peyğəmbərin qəlbi) **gördüyünü yalan saymadı.** (Muhəmməd əleyhissəlam gözü ilə gördüyünün Cəbrail olduğuna qəlbdən inandı)**».** (ən-Nəcm 11).* Gözünü təzkiyə etdi: ***«Göz nə** (sağa-sola) **yayındı, nə də uzağa getdi** (hər şeyi olduğu kimi gördü)**».** (ən-Nəcm 17). **«Köksünü və şanını təzkiyə etdi: Sənin ad-sanını** (şan-şöhrətini) **ucaltmadıqmı?!** (Yerdə, göydə səndən söhbət gedər; xütbələrdə adın çəkilər!)**».** (İnşirah 14).* Əxlaqın təzkiyə etdi: ***«Şübhəsiz ki, sən böyük bir əxlaq üzərindəsən!».** (Qələm 4).* Onun hər şeyini təzkiyə etdi: ***«Səni də** (Ya Rəsulum!) **aləmlərə** (bütün insanlara və cinlərə) **ancaq bir rəhmət olaraq göndərdik.** (Sən təkcə insanlara deyil, eyni zamanda cinlərə də Peyğəmbər göndərilmisən. Bütün aləmlər əhli, o cümlədən göydəki mələklər, yerdəki insanlar və cinlər sənin vücudunla şərəfə nail olurlar. Sənin sayəndə günahkarlara möhlət verilmiş, hətta səni inkar edənlərin belə cəzası Qiyamətə qədər təxirə salınmışdır. Möminlər isə sənə iman gətirməklə dünyada böyük savab qazanıb axirətdə yüksək dərəcələrə, əbədi səadətə nail olacaqlar)**».** (əl-Ənbiya 107).* Allah Muhəmməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i qullarına böyük bir nemət olaraq göndərdi: ***«Allah möminlərə lütf etdi. Çünki onların öz içərisindən özlərinə** (Allahın) **ayələrini oxuyan, onları** (pis əməllərdən) **təmizləyən, onlara Kitabı** (Quranı) **və hikməti öyrədən bir peyğəmbər göndərdi. Halbuki bundan əvvəl onlar açıq-aydın zəlalət içərisində idilər».** (Ali İmran 164).* Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə itaəti Özünə itaətlə birləşdirdi: ***«Peyğəmbərə itaət edən kimsə, şübhəsiz ki, Allaha itaət etmiş olur. Kim üz döndərsə** (qoy döndərsin)**! Biz ki səni onların üzərində gözətçi olaraq göndərməmişik».** (ən-Nisa 80).*

Amr b. As - *radıyallahu anhu* – deyir ki: «Heç kimsə mənə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən daha sevimli deyildir. Heç kimsə mənim gözümdə ondan daha dəyərli deyildir. Onu ucaltmaq üçün gözümün qarşısına onu gətirməyə gücüm olmaz. Məndən onun təsvir etməyimi istəsəydilər buna gücüm çatmazdı. Çünkü gözümün qarşısında onu təsəvvür etmək üçün gücüm olmazdı». Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – insanların avamından deyil qövmünün tanınmışlarından və onların ən köklüsü idi. Zinadan deyil nigahlı bir evlilikdən dünyaya gəlmişdir. Nəsəbinin təmizliyi və şərəfi, üstün vəsfləri və mükəmməl kişiliyinin əlamətlərindəndir. Dili açıq, danışması şirin və dəlili qüvvətlidir. Ona az kəlimə ilı çox mənaları ifadə etmək gücü verilmişdir. Bir neçə kəlimə ilə sözünü çatdıra bilirdi. Qəlbləri birləşdirmə qabiliyyəti vardır. O, qövmünün batil və günahlarına şərik olmadı. Əsla bütə ibadət etmədi, səcdə etmədi. Bütlər üçün kəsilən şeylərdən yemədi. Əsla şərab içmədi. Qumar oynamadı, cahiliyyə dönəmində olduğu kimi musiqi və s. haram olan şeylərdən uzaq oldu. Allah bunların hər birindən onu nifrət etdirdi. Peyğəmbər olmadan öncə də çox iffətli idi. Şəhvətlərə doğru heç bir meyili olmadı. Evlilik xaric qadınlarla heç bir əlaqəsi olmadı. Bu kimi şeylər cahiliyyədə Ərəblərin adəti idi. Lakin o, özünə qadınları haram edən Rahib də deyildi.

Onun həyatı ümmətin həyatıdır. O, üstün bir əxlaq, gözəl bir nümunədir. ***«Doğurdan da sən böyük bir əxlaq sahibisən!».*** *(Nun 4).* Əhli Sünnə vəl Cəmaat Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i Allahın vəsf etdiyindən artıq yüksəltməzlər. O, Allahın qulu, Rəsulu, dostu və seçdiyidir. Onlar Peyğəmbərini öz övladlarından, atalarından hətta öz canlarından daha çox sevərlər. Onun haqqında həddi aşmazlar, onu ilahlaşdırmazlar. O, Allahın qulu olmaqdan şərəf duyardı. Bizlər də əmr etdiyi şəkildə onu sevər, verdiyi əmrlərdə ona itaət edər və onun qadağan etdiklərindən də çəkinərik.

Keçmiş əsirlərə bir ziyarət edəcəyik və arxada qoyduğumuz səhifələri çevirəcəyik. O, səhifələri oxuyacaq və sətirləri üzərində düşünəcəyik. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i ziyarət edəcək, onun evinə girəcəyik, həyatını, yaşayışını, cizgilərini və əxlaqını öyrənəcək və hədisini dinləyəcəyik. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in evində sadəcə bir gün yaşayacağıq. Bu bir günlük ziyarətdən dərslər, ibrətlər çıxaracaq, sözləri və əməlləri ilə faydalanacağıq. Onun həyatını görəcək və görüb öyrəndiklərimizi ciddi olaraq həyata keçirəcəyik. Bəlkə bu yolla nəfslərimiz düzəlir və bunları evimizdə həyata keçiririk.

Müsəlman qardaş və bacılarım! Bizlər gözlərimizlə görmədiyimiz xüsuslarla yaxşı vaxt keçirək və sadəcə bizdən əvvəl keçib gedənlərin halını görüm deyə keçmiş illərə və əsirlərə geri dönmürük. Bizlər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in həyatını oxumaq, sünnətinə uymaq, onun izlədiyi yolu izləməklə Allaha ibadət etmiş oluruq. Beləliklə Uca Rəbbimizin o, şərəfli Rəsulunu sevməyimizi fərz etdiyi əmrini yerinə yetirmiş olacağıq. Onu sevməyimizin ən mühüm əlamətlərindən biri də verdiyi əmrlərdə ona itaət etmək, qadağalarından və yaxınlaşmağımızı istəmədiyi şeylərdən qaçmaqdır (uzaqlaşmaqdır). ***«De ki: Əgər Allahı sevirsinizsə mənim ardımca gəlin ki, Allah da sizi sevsin və günahlarınızı bağışlasın. Allah bağışlayan və mərhəmətlidir».*** *(Ali İmran 31).* ***«Həqiqətən Allahın Rəsulu Allaha, Qiyamət gününə ümüd bəsləyənlər və Allahı çox zikr edənlər üçün gözəl nümunədir».*** *(əl-Əhzab 21).* Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yolunu getmədən ona uymadan qulların səadətə çatmalarına və axirətdə qurtuluşa çatmalarına imkan yoxdur. Uca Allah Rəsuluna itaət edib onun yolu ilə getməyi Qurani Kərimdə **40** yerdə zikr etmişdir . ***«Bunlar Allahın sərhədləridir. Hər kəs Allaha və Peyğəmbərinə itaət edərsə, Allah onu ağacları altından çaylar axan Cənnətlərə əbədi olaraq daxil edər ki, bu da böyük uğur və qurtuluşdur. Hər kəs Allaha və Peyğəmbərinə itaət etməyib onun sərhədlərini aşarsa, Allah da onu həmişəlik Cəhənəmə daxil edər. Onu rüsvayedici əzab gözləyir».*** *(ən-Nisa 13-14).* Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onu sevməyi imanın dadını dadmağın səbəbləri arasında saymışdır. Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Üç şey var ki, sizlərdən kimdə olarsa o, imanın şirinliyini dadar. Allah və Rəsulunu hər şeydən çox sevmək, Allah rizası üçün bir-birinizi sevmək (sevdiyini yalnız Allah üçün sevən), Allahın küfrdən xilas etdiyi və sonra küfrə qayıtmaqdan oda atılmış kimi qorxan (şəxs)» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizdən hər hansı bir kimsə məni uşaqlarından, valideyinlərindən və cəmi insanlardan çox sevmədikcə iman etmiş olmaz. Bu hədisi eşidən Ömər – *radıyallahu anhu* – dedi: «Ya Rəsulallah! Sən mənə nəfsimdən başqa hər şeydən sevimlisən!». Peyğəmbər: «***Və Min Nəfsikə Yə Umaru*** – Ey Ömər! Nəfsindən də sevimli olmalıyam» deyə buyurdu. Ömər: «***Və Min Nəfsi*** – Nəfsimdən də!» deyincə Peyğəmbər:

İbn Teymiyyə «Məcmuu Fətava» 1/4.
Buxari, Müslim.

«Ey Ömər! İndi tamam oldu» deyə buyurdu. ***«Peyğəmbər möminlərə öz nəfslərindən də yaxındır».*** *(əl-Əhzab 6)»* .

Biz bu dünyada hər nə qədər də o, sevgili Peyğəmbəri görməsəkdə aramızda çox uzun illər keçsə də Uca Allahın o, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – haqqında söylədiyi kimsələrdən olmaq üçün dua edirik. Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – qəbristanlığa girdikdə buyurdu: «Salam olsun sizə ey müsəlmanlardan ibarət olan qəbir əhli! İnşəallah biz də sizə qovuşacağıq. Qardaşlarımı görməyi çox arzu edirəm». Səhabələr: «Ey Allahın Rəsulu! Biz sənin qardaşların deyilikmi?» deyə soruşdular. Peyğəmbər: «Siz mənim səhabələrimsiz, qardaşlarım isə hələ (bu dünyaya) gəlməmişlər» deyə buyurdu. Səhabələr: «Ey Allahın Rəsulu! Ümmətindən hələ gəlməmiş olanları necə tanıyacaqsan» deyə soruşdular. Peyğəmbər: «Bir kimsənin alnı və ayaqları ağ olan atı olarsa və bu atı qara rəngli atlar arasına buraxarlarsa o, kimsə öz atını tanımazmı?» deyə buyurdu. Səhabələr: «Tanıyar, ey Allahın Rəsulu» dedilər. Peyğəmbər: «Onlar dəstəmaz aldıqlarından ötrü üzləri, qolları və ayaqları nur saçaraq gələcəklər və mən Hovuza onlardan öncə gəlmiş olacağam» deyə buyurdu .

Uca Allahdan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in: «Mənim qardaşlarım» – dediyi kimsələrdən olmağı Allahdan diliyirəm. Uca Allahdan onun izni ilə gedənlərdən, onun yaşayışına uyan, sünnətini addım-addım izləyən kimsələrdən olmağı diləyirəm. Eyni zamanda onunla birlikdə o, mübarək Hovuzun suyundan içənlərdən və Firdous Cənnətində olmağı Allahdan diliyirəm. Amin Ya Rəbbim! Amin!

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN ÜZ VƏ BƏDƏN CİZGİLƏRİ

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in vücudu qırmızıya çalan açıq bəyaz rəngdə idi. Geniş alınlı, gözlərinin qaraları zil qara və iri idi. Göz qapaqlarının kiprikləri isə qara, dişəlri xəfifcə seyrək, saqqalı sıx və köksünü doldururdu. Geniş çiyinli, topuqları və ayaq dabanları enli idi. Saçları xəfif dalğalı idi. Saçlarını qulaq yumşaqlıqlarına və bir az da aşağı çiyinlərinə kimi uzadardı. Danışdığı zaman adətən ön dişlərinin arasından bir nur çıxır kimi olurdu. Başı və ətraf yerləri iri, üzü yumuru, köksündən göbəyinə qədər bir cizgi halında uzanan tüklər vardı. Yeridiyi zaman adətən yuxarıdan aşağıya enir kimi iri addımlarla yeriyirdi. Üzü on

Buxari, Müslim, Musnəd 3/207,275,278.
Müslim.

dördüncü gündəki ay kimi parıldayırdı. Gözəl səsli idi. Yanaqları düzgün və yumşaq idi. Ağzı böyük, sinəsi və qarnı eyni idi (qarnı irəli deyildir). Çiyinləri, qollarının dirsəkləri ilə biləyi arası və sinəsinin yuxarları tüklü idi. Biləkləri uzun, topuqları ətli deyildir. Əlinin içi geniş idi. İki kürək sümüyü arasında çadır düyməsi və ya göyərçin yumurtası kimi Peyğəmbərlik möhürü vardır. Yeridiyi zaman adətən yer onun üçün bükülürdü. Ona çatmaq üçün bir az tez-tez yeriyərdilər. Lakin özünün də yorulmadığı görünürdü. Əvvəllər saçını düz bir şəkildə darayardı, lakin sonra isə ortadan ayrımağa başlayır. Saçlarını və saqqalını darayardı. Hər gecə yatarkən hər bir gözünə üç kərə sürmə daşının tozu ilə sürmə çəkərdi. İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İsmid ilə sürmə çəkməyə davam edin. İsmid gözə xeyir (işıq) verir və kiprikləri bitirir (uzadır). Həmçinin o, deyir ki: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in balaca sürmə qabısı vardı. Hər gecə yatmazdan əvvəl ondan hər gözünə üç kərə İsmid sürtərdi (Başqa rəvayətdə: Ən yaxşı sürmə növü – İsmiddir)» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – insanlar arasında ən gözəl üzlü, ən gözəl yaradılışlı birisi idi. Nə çox uzun, nə də çox qısa idi» . Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – nə hündür boy, nə də qısa boy idi. Dərisi nə ağ (bəyaz), nə də qara dərili idi. (İkisi arasında idi). Saçları nə düz, nə də qıvrım idi. Allah onu 40 yaşında ikən Peyğəmbər seçdi. O, **10** il Məkkədə, **10** il də Mədinədə yaşadı. **60** yaşında Allah onun canını aldı. Saçında və saqqalında **20**-dən artıq ağ tükü olmazdı» . Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – orta bədən qurluşuna sahib idi. Nə uzun, nə də qısa boylu idi. Vücudu gözəl, saçları nə qıvrım, nə də düz idi. Yüngülcə dalğalı (əsmər) idi. Yeridiyi zaman bir az önə əyilərək yeriyərdi» . Bəra b. Azim - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – orta boylu idi. İki çiyni arası geniş, sıx (qalın) saçları qulaq yumşaqlıqlarına qədər uzanardı. Əynində qırmızı bir əba var idi. Ondan daha gözəlini görməmişdim (Başqa rəvayətdə: «Mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən başqa uzun saçlı və gözəl bir qırmızı geyimdə kimsəni əsla görmədim. Onun saçları çiyinlərinə qədər idi. Çiyinləri isə enli, o isə nə

Tirmizi «Şəmaili Şərif».

Daha geniş məlumat üçün bax: Qurtubi «İlam Bimə Fi Dinin nasara Min fəsadin və Əvham» 291,292, Tirmizi «Şəmailul Muhəmmədiyyə» təhqiqi əl-Albani 13-29.

Buxari, Müslim.

Tirmizi «Şəmaili Şərif».

Tirmizi «Şəmaili Şərif».

uzun, nə də qısa idi»)» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in vücudu (bədəni) ağ idi. Sanki gümüş ilə örtülmüş idi. Saçları isə bir az qıvrım idi» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – nə uzun, nə də qısa boylu idi. İki çiyni arası geniş idi. Saqqalı sıx, rəngi qırmızıya çalardı. Saçları qulaq yumşaqlıqlarına qədər uzanardı (Başqa rəvayətdə: Çiyinlərinə çatmazdı, lakin qulaq yumşaqlıqlarını keçmişdi. Saçları nə tam qıvrım, nə tam düz idi. İkisi arasında bir şey idi). Onu qırmızı bir paltar geyinərkən gördüm. Ondan daha gözəlini görməmişdim» . Əli - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – nə çox uzun, nə çox qısa idi (Orta boylu idi. Mübarək əlləri və ayaqları böyük idi). Mübarək çiyini, diz və biləkləri sümüklü (enli) idi. Başı böyük idi. Mübarək sinəsi çox tüklü olmayıb sinəsindən aşağı, göbəyinə qədər bir incə (nazik) tüklər uzanarıdı. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – yeridiyi zaman yüksək yerdən aşağı enir kimi irəli əyilərək yeriyirdi. Ondan öncə və Ondan sonra Ona bənzər heç kimsəni əsla görmədim» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in başı, əlləri, ayaqları iri idi. Üzü gözəl idi. Nə ondan sonra, nə də ondan əvvəl onun kimisini görmədim» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – yumurusifət idi» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – sevindimi üzü ay parçası kimi olurdu. Biz bunu hiss edərdik» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – gülməzdi, yalnız təbəssüm edərdi. Ona baxdığın vaxt gözlərinə sürmə çəkməmiş olduğu halda gözlərinə sürmə çəkmişdir deyərdin» . Cabir b. Səmura - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i 14 gecəlik ayın çıxdığı bir gecədə qırmızı (uzun üst geyim) ilə gördüm. Bir Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə baxdım, bir də aya. Mənə görə o, aydan daha gözəl idi» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ağzı böyük idi. Gözlərinin bəyazlığı bir az qırmızıya çalırdı. Topuqları ətli deyildir» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – kitab əhlinə müxalif olaraq saçlarını ortadan ayırmağa

---

Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Buxari, Müslim.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Buxari.
Müslim.
Buxari, Müslim.
Tirmizi.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Müslim, Tirmizi.

başladı» . Bəra - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – insanların ən gözəli idi. Yaradılış etibarı ilə də ən gözəli idi. O, nə çox uzun, nə də qısa boylu idi» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in saçları nə qısa, nə də qıvrım idi. Nə qulağına qədər, nə də boynuna qədər uzatmış deyildir. Bu ikisi arasında idi» . Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in saçları qulaqlarının yarısına qədər idi» . Bəra b. Azim - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – orta boylu, enli kürəkli idi. Saçları qulaq yumşaqlıqlarına qədər idi» . Qatadə deyir ki, Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – dan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in saçları barəsində soruşdum». O: «Saçları nə qıvrım, nə də düz idi. Saçları qulaq yumşaqlıqlarına qədər çatardı» . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, biz Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə eyni qabdan yuyunurduq. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in saçları çiyinlərinə çatmaz, lakin qulaq yumşaqlıqlarını keçmişdi» . Ummu Hani - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i (Məkkədə) başında dörd hörüklə gördüm (Başqa rəvayətdə: Başına xına (boya) qoyduğunu gördüm)» . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in saçlarını heyizli olduğum halda da darayırdım» . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bütün işlərində dəstəmaz aldıqda, saçını daradıqda, ayaqqabı geyinməsində, yeməkdə, içməkdə. Paltar geyindikdə sağdan başlamağı xoşlayardı. Sol əlini də ayaq yolunda və xoş olmayan işlər üçün istifadə edərdi» . Abdullah b. Muğəffəl - *radıyallahu anhu* – dan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – hərdən istisna olmaqla saçları (saqqalı) tez-tez daramağı qadağan etdi (Başqa rəvayətdə: Saçlarını vaxaşırı darayardı)» . Şöbə deyir ki, mən Şimakdan o, da Səmura b. Cundub - *radıyallahu anhu* – dan: «Peyğəmbər –

Buxari, Müslim.
Müslim 2337.
Müslim 2338.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Buxari 168, Müslim 268, Əbu Davud 32.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».

sallallahu aleyhi və səlləm – ***Dalilul Fəm, Əşkəlul Ayn, Mənhusul Akibeyn*** - idi. Mən Şimaka: «Dalilul Fəm nə deməkdir?» deyə soruşdum. Şimak: «Ağzı böyük deməkdir» dedi. Mən: «Əşkəlul Ayn nə deməkdir?» dedim. O: «Göz yarığı uzun deməkdir» dedi. Mən: «Mənhusul Akib nə deməkdir?» dedim. O: «Ayaq topuqlarının az ətli olmasıdır» dedi . Səid əl-Cureyri rəvayət edir ki, Əbu Tufeyl - *radıyallahu anhu* – dedi: «Mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i gördüm. İndi yer üzündə məndən başqa onu görən heç bir kimsə yoxdur» dedi. Cureyri: «Onu mənə vəsf et?» deyə soruşdu. O: «O, bir az qırmızıya çalan bəyaz (dərili) idi. Orta boylu idi» . İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ön dişləri seyrək (bir-birinə yaxın deyildir) və bir az enli idi. Danışdığı zaman dişlərinin arasından bir nurun çıxdığını görmək mümkün idi» . İbn Sirin – *rahmətullahi aleyhi* – dedi: «Ənəs - *radıyallahu anhu* – dan: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – saç (və saqqalını) boyadımı?» deyə soruldu. Onun saçları boyama dərəcəsinə qədər ağarmamışdı. Gicgahı tərəfdə bir neçə bəyaz tük var idi. Lakin Əbu Bəkr və Ömər - *radıyallahu anhum* – xına və kətəm ilə saçlarını boyamışdılar» dedi (Başqa rəvayətdə: Bəyazlıq onun ancaq alt dodağı ilə çənəsi arasında, iki gözü ilə qulağı arasında (gicgah) və bir neçə dənə də başında var idi. İnsanın başından və saqqalından bəyaz saçı çıxarması məkruhdur) . Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in başında və saqqalında **14**-dən artıq ağ tük saymadım» . Cabir b. Səmura - *radıyallahu anhu* – ya Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ağ saçları barəsində sual soruşdular. O: «Başına yağ sürtdüyü zaman bəyazlıqdan heç bir şey görülməzdi. Yağ sürtmədiyi zaman nə isə görsənərdi (Başqa rəvayətdə: Başının ortasında bir neçə bəyaz tük var idi)» dedi . İbn Ömər - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in **20**-yə yaxın ağ saçı var idi» . Əbu Cuhayfə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ağarmış bəyaz saçını gördüm. Əlinin oğlu Həsən - *radıyallahu anhum* - Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə

Müslim 2339, Tirmizi «Şəmaili Şərif».

Müslim 2340, Tirmizi «Şəmaili Şərif». Əbu Tufeyl - *radıyallahu anhu* – hicrətin **100**-cü ilində vəfat etmişdir. O, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in səhabələri içərisində ən son ölən kimsə idi.

Tirmizi «Şəmaili Şərif».

Müslim 2341, Tirmizi «Şəmaili Şərif».

Tirmizi «Şəmaili Şərif».

Tirmizi «Şəmaili Şərif».

Tirmizi «Şəmaili Şərif».

bənzəyirdi» . Əbu Cuhayfə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, insanlar: «Ya Rəsulullah! Biz səndə qocalığın əlamətlərini görürük» dedilər. Peyğəmbər: «Hud və bənzəri surələr məni qocaltdı» deyə buyurdu . Ukbə b. Həris - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, (Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in vəfatından sonra) Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – zöhr namazını qıldı. Sonra Əli - *radıyallahu anhu* – ilə çıxıb getdilər. Yolda Həsən b. Əli - *radıyallahu anhu* – nu gördülər. Həsən - *radıyallahu anhu* – uşaqlarla oynayırdı. Əbu Bəkr - *radıyallahu anhu* – həmən onu tutub qucaqlayaraq: «Peyğəmbərə bənzəyən, Əliyə bənzəyən bala. Atan sənə fəda olsun!» dedi. Əli - *radıyallahu anhu* – isə gülürdü . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Hər kimin uzun saçı varsa ona qulluq etsin». Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «On şey (beş şey) fitrətdəndir. Bığları qısaltmaq, saqqalı uzatmaq, misvaqdan istifadə etmək, suyu buruna çəkmək (istinşaq), dırnaqları kəsmək, barmaq aralarını yumaq, qoltuq altını yolmaq, sünnət olunmaq, məzməzə (ağızı yaxalamaq), balağı qısaltmaq» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN VƏSFİ

Həsən b. Əli - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, dayım Hind b. Əbi Halə - *radıyallahu anhu* – dan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in vəsfindən soruşdum. O, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in vəsfini gözəl bilirdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in bəzi vəsflərini mənə vəsf etməsini istədim ki, mən onu öyrənərək onunla əxlaqlanmağa çalışım. Dayım: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – çox yüksək dəyərə və sifətlərə sahib idi. İnsanlar ona hörmət edib sevərdilər. Üzü ay kimi nur saçardı. O, orta boy kimsədən hündür, hündür boy kimsədən isə alçaq idi. Başı böyük, saçları azca qıvrım idi. Saçları ikiyə ayrılardısa (пробор) elə də buraxardı. Saç ayrımı etmək üçün artıq səy göstərməzdi. Üzü bəyaz və alnı enli idi. Qaşları uzun, son dərəcə gözəl, qalın və sıx idi. Lakin qaşları (iki qaş arası) birləşmirdi. Mübarək qaşları arasından balaca bir damar vardı. Qəzəbləndiyi zaman damar qabarardı. Burnu irəli çıxmış və parıltılı idi. Ona ilk baxan kimsəyə burnunun yekə olduğu anlaşılırdı. Lakin bir az diqqət edənlər belə olmadığına hökm edərdilər. Saqqalı gur və sıx, gözləri isə qara idi. Yanaqları hamar (dəri) və dolu idi. Ağzı böyük, dişləri incə və açıq rəngdə

Müslim 2343.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Buxari 5/26.
Buxari, Müslim.

idi. Mübarək ön dişləri seyrək idi. Sinəsindən göbəyinə kimi nazik bir xətt üzrə tüklər uzanırdı. Boynu pardaxlanmış heykəl kimi nazik və gözəl idi. Gümüş kimi parlayardı. Bütün əzaları bir-birinə uyğun və dolu idi. Oynaqları iri, sinəsi və qarnı düz, sinəsi isə enli idi. Çiyinlər arasında məsafə enli idi. Oynaqların iri olması güclü olmasının əlaməti idi. Əbasını soyunduğu zaman vücudu nur saçardı. Sinəsi ilə göbəyi (nazik bir xətt üzərə tüklər yerləşdiyi) arasında bir parıltı var idi. Bu tüklərdən başqa bədənin qalan yerlərində (nə sinəsində, nə də qarın nahiyəsində) heç bir tük yox idi. Lakin hər iki çiynində və sinəsinin üst tərəfində tüklər vardı. Dirsəklə pəncə arası uzun, əlinin içi isə geniş idi. Əllərinin içi və iki pəncəsi dolu idi. Əl və ayaq barmaqları uzun, ayağının altı isə dərin və hamar idi. Pəncəsi düz və hamar olduğu üçün su ondan tez bir zamanda axıb gedərdi. Yeridiyi zaman addımlarını yerdən qüvvətli qaldırır, bir az önə əyilər və ayaqlarını xəfifcə yerə qoyardı. Addımlarını geniş atar və sürətli yeriyərdi. Addımlarını balaca atmazdı. Yeridiyi zaman sanki enişdən düşür kimi sürətlə yeriyərdi. Bir şeyə baxdığı zaman bütün vücudu ilə ona tərəf dönərdi. (Yeridiyi zaman) yerə baxar (ora-bura) səmaya baxmazdı. Halal olan şeylərə baxardı. Yeridiyi zaman səhabələrinə irəlidə getməyi xahiş edərdi, özü isə arxalarından gələr, yolda qarşılaşdığı hər bir kəslə salamlaşardı» . Əli b. Əbu Talib - *radıyallahu anhu* – nun nəvələrindən biri İbrahim b. Muhəmməd rəvayət edir ki, Əli - *radıyallahu anhu* – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in məbarək sifətlərini vəsf edərkən dedi: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – nə hüdür boy, nə də qısa boy idi. Orta boylu birisi idi. Saçları nə qıvrım, nə də düz, xəfifcə dalğalı idi. Sifəti nə uzunsov, nə də yumurusifət idi, (xəfifcə) dəyirmi (girdə) sifət idi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in üzü qırmızıya çalan ağ (dərili), gözləri qapqara, kiprikləri isə uzun idi. Ayaq oynaqları, çiyinləri böyük, özü isə enli çiyin idi. Kürəyi ətli, bədənində olan tüklər isə çox deyildi. Sinəsindən göbəyinə kimi nazik tüklər uzanırdı. Ayaqları və əlləri ətli, lakin kök deyildi. Yeridiyi zaman ciddi bir şəkildə, sanki enişdən düşür kimi yeriyirdi. Bir kimsəyə müraciət etdiyi zaman (danışdığı zaman) bütün bədəni ilə ona tərəf dönərdi. Peyğəmbərlik möhürü iki çiyni arasında idi. O, Peyğəmbərlərin sonuncusu, mərhəmətli və adil bir kimsə idi. O, ən xeyirxah və tanınmış bir ailədən idi. Onu görən bir kimsə ona dərin hörmətlə (ehtiramla) yanaşar, onunla yaxından ünsiyyətdə olan kimsəni dərhal sevinc və fərəh hisləri bürüyərdi. Hər kim onun mübarək görnüşünü vəsf edərdisə ona yalnız: «Mən onun kimisini nə ondan əvvəl,

---

Tirmizi «Şəmaili Şərif».

nə də ondan sonra görmədim» demək qalardı . Ummu Məbəd, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in sifətlərini vəsf edərkən: «Görkəmindən təmizkar bir kimsəyə oxşayırdı. Nurlu sifəti var idi. Nə arıq idi, nə də həddən artıq kök. Olduqca gözəl, gözləri qapqara, kiprikləri uzun, qaşları sıx, qalın və bir-birinə yaxın idi. Boynu uzun, saqqalı isə sıx idi. Səsində gözəl bir xırıltı var idi. Susduğu zaman onda ləyaqət görsənirdi, danışdığı zaman isə daha da gözəlləşərdi. Uzaqdan gözəl bir insan olduğu görsənirdi, yaxından isə göz qamaşdırıcı gözəlliyə sahib idi. Bəlağətli danışar, danışması isə qısa və aydın idi. Sözləri bir-birinin ardıyca boyunbağıdan tökülən mirvari dənələri kimi idi. Orta boylu idi. Nə gözə girəcək qədər uzun, nə də gözü narahat edəcək dərəcədə qısa idi. Öz yoldaşlarının əhatəsində ən yaxşısı idi. Onların üçündən ən gözəli və hörmətlisi idi. Danışdığı zaman yoldaşları onu dinləyər, əmr verdiyi zaman dərhal onu yerinə yetirərdilər. Nə qaşqabaqlı, nə də boşboğaz idi» . Həsən b. Əli - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, qardaşım Huseyn - *radıyallahu anhu* – atamdan (Əli - *radıyallahu anhu* – dan) Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in məclislərdə olan davranışından soruşdum: O: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – həmişə xoşbəxt və sərbəst danışığa sahib idi. Üzündə həmişə təbəssüm və sevinc olardı. Yumuşaq və başqalarına qarşı sərt davranmayan birisi idi. Sərt, bağırıb qışqıran bir kimsə olmadığı kimi, nə tənə edər, nə də üzə vurardı. Nə kobud, nə də daş qəlbli idi. İnsanların səhflərini axtarmaz, bir kimsəni həddən artıq təhrif etməz, zarafatlarında çərçivəni keçməz və simic də deyildi. O, xoşagəlməz sözlər danışmaz, bir kimsənin ruhdan düşməsinə (məyus olmasına) imkan verməz və insanlara bir şeyi söz verməzdi. Öz nəfsi üçün üç şeyi tərk etmişdi: Mübahisələri, təkəbbürlüyü, mənasız (boş-boş) sözləri. İnsanlara da bunu qadağan edərdi. O, kimsəni pisləməz, kimsəni ayıblamaz və qüsurunu araşdırmazdı. Danışdığı zaman yalnız savab əldə olunası şeylər barəsində danışardı. O, danışdığı zaman onunla birlikdə oturanlar sanki başlarının üzərində quş varmış kimi hərəkətsiz durar, başlarını aşağı salardılar. O, susduğu zaman onlar danışardılar. Onun yanında kimsə mübahisə etməz, (Biri digərinin sözünü kəsməzdi). Kimsə onunla danışdığı zaman digərləri o, söhbətini bitirənə qədər dinləyərdilər. Hər bir kəsin söhbətinə hörmətlə yanaşardı. (İki nəfər danışmağa başlasaydı hər ikisini də dinləyərdi). Güldükləri şeylərə o, da gülər, heyrat etdikləri şeyə o, da heyrət edərdi. Gəlmələrin suallarına, kobudluqlarına qarşı səbirli idi. O, bir ehtiyac sahibinin bir şeyi istədiyini

Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Həkim.

görəcək olurdusa siz də ona kömək edin – deyərdi. Kimsə onu tərif edərdisə susardı. Kimsənin sözünü həddi aşmadıqca kəsməzdi, bir kimsə danışsaydı onun sözünü kəsərək özü danışmazdı. Əgər həddi aşardısa sözünü kəsməsini söyləyər, ya da durub getməklə sözünü kəsərdi» . Həsən - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in mübarək vəsflərini bilən dayım Hind b. Əbi Hələ - *radıyallahu anhu* – dan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in danışdığı zaman necə danışdığını mənə vəsf etsin deyə ondan xahiş etdim. O: « Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – daima öz Rəbbini zikr edər və ümməti haqqında düşünərdi. Buna görə də heç vaxt istirahət etməzdi. Çox zaman sükut edərdi (danışmazdı) əgər buna ehtiyac hiss edilmirdisə. Susması danışmasından daha çox idi. Sözünün başlanğıcında və sonunda Allahın İsmini zikr edər, Az sözlərlə geniş mənaları ifadə edər və aydın kəlimələrlə danışardı ***Cəvamiul Kəlim***. Sözləri nə uzun-uzadı, insanı yorucu və (boşboğaz) deyildi, nə də həddən artıq qısa və (mənasız) deyildi. Sözlərində məqsəddən başqa nöqsan bir söz tapmazdın. Heç kimsəyə əziyyət verməz və kimsəni təhqir etməzdi. Hər nə qədər ləzzətsiz olurdusa da neməti verənə hörmət və təzim üçün o, nemətə hörmət göstərərdi, əsla pisləməzdi. Yeyilən və içilən ləzzətsiz olduğu üçün pisləməz və yaxşı olduğu üçün də həddən artıq tərif etməzdi. Dünya və dünyanın mülkü onu sıxmazdı. Əgər kimsə dini (məsələlərdə) həddi aşardşsa heç kəs onun nə qəzəbini, nə də bu işə qarşı çıxmasının qarşısını ala bilərdi. Özünə görə qəzəb etməmiş və buna görə də intiqam almamışdır. Bir şeyə işarə etdiyi zaman əli ilə işarə edər, bir şeyə təəccüb etdiyi zaman (ovcu səmaya doğrudursa) aşağı çevirər və ya əksini edərdi. Hərdən sol əlin baş barmağı ilə sağ əlinin ovcuna vurardı. Bir kimsəyə qəzəb etdiyi zaman ondan (danışmadan) üz döndərər və ya onu bağışlayardı. Sevindikdə, xoş anlarda (təvəzökarlıqdan) sanki gözlərini bağlayardı. Gülməsi təbəssüm edərdi. Təbəssüm etdikdə də inci (dolu) kimi ön dişləri görünürdü» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN DANIŞMASI

Peyğəmbər necə danışardı? Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Allahın yaratdıqlarının ən gözəl danışanı, sözü ən şirin olanı idi. Danışması qəlblərin məhəbbətini qazanır, ruhları əsir edərdi. Çox açıq və aydın, hər bir kəsin başa düşəcəyi tərzdə danışardı. Qarışıq və tələsik tərzdə danışmazdı. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Abdullah b.

Tirmizî «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».

Amr - *radıyallahu anhu* – ya dedi ki: «(Ağzımdan çıxan hər bir şeyi) yazmağa davam et. Nəfsim əlində olana and içirəm ki, bu ağızdan haqdan başqa bir şey çıxmaz» . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – sizin bu şəkildə danışdığınız kimi tələsə-tələsə danışmazdı. O, yanında oturanın əzbərləyə biləcəyi şəkildə açıq və dənə-dənə danışardı» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – danışdıqda kəlimələrini saymaq istəyən saya biləcəyi şəkildə danışardı» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in susması danışmasından daha çox idi» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in sözlərini yaxşı başa düşsünlər deyə üç dəfə təkrar edərdi» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – xütbə verdiyi zaman gözləri qızarar, səsi yüksələr, qəzəbi artardı. Sanki o, düşməniniz sabah və ya axşam sizə basqın edəcəkdir deyən bir ordu başçısı kimi idi» . Zeyd b. Sabit - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir qrup insanlar mənim yanıma Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in vəsfi haqqında danışmağı xahiş etdilər. O: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – haqqında sizlərə nə danışa bilərəm. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – vəhy nazil olduğu zaman mənim ardımca birini göndərib çağırardı. Mən də gələrək nazil olan vəhyi yazardım. Bir mövzunu müzakirə etdiyimiz zaman o, da bizimlə müzakirə edərdi. Dünya işlərini müzakirə etdiyimiz zaman o, da bizimlə bərabər müzakirə edərdi. Axirət barədə danışdığımızda bizimlə bərabər Axirətdən danışardı. Yemək barəsində danışdığımızda o, dabizimlə bərabər danışardı. Bütün bunlar Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – barəsindədir» .

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – yumşaq, həlim bir kimsə idi. Sözlərinin başa düşülməsini istəyərdi. Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in sözü aydın idi. Onu dinləyən hər bir kəs onun sözünü başa düşərdü» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – başa düşülsün deyə sözlərini bir neçə dəfə təkrar edərdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – insanlarla lətif, təvəzökar və yumşaq birisi idi. Çünki bəziləri qorxuya və heybətə qapana bilərdilər. İbn Məsud - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir nəfər

---

Ebu Davud.
Müslim.
Buxari, Müslim.
Əhməd.
Buxari.
Müslim.
Tirmizî «Şəmaili şərif».
Əbu Davud.

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gəldi və onunla danışdı. Adam titrəməyə başladı. Peyğəmbər: «Yavaş ol! Mən bir padşah deyiləm. Mən qurudulmuş ət yeyən bir qadının oğluyam» deyə buyurdu .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN ÜZÜYÜ VƏ MÖHÜRÜ

Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in möhürü gümüşdən düzəldilmişdir. Üzüyün qaşı isə Həbəşistana aid bir daş idi. Yəni Yəmən Əqiqi idi. (Başqa rəvayətdə: Üzüyün daşı da gümüşdən idi. Onunla məktublara möhür vurardı. Möhürü barmağına taxmazdı. Üç sətir yazı yazılmışdır. 1 – ***Muhəmməd***. 2 – ***Rəsul***. 3 – ***Allah***. ***Muhəmmədur Rəsulullah***. Başqa rəvayətdə: ***Lə İləhə İlləllah – Muhəmmədur Rəsulullah***. Başqa rəvayətdə: ***Bismilləh, Muhəmmədur Rəsulullah*** kəlimələri yazılmışdır)» . İbn Ömər - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – gümüşdən üzük düzəltdirmiş və mübarək barmaqlarına taxmışdır. Sonra Əbu Bəkr və Ömər - *radıyallahu anhum* – da barmaqlarına taxmışlar. Daha sonra Əris quyusuna düşənə qədər Osman - *radıyallahu anhu* – nun barmağında idi. Üzüyün üzərində ***Muhəmmədur Rəsulullah*** kəlimələri oyulmuşdu (Başqa rəvayətdə: Sağ əlinin barmaqlarına taxardı. Şəhadət barmağı ilə orta barmağa taxmağı qadağan etmişdi)» . Əli b. Əbu Talib, İbn Abbas - *radıyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – üzüyü sağ əlinə taxardı (Başqa rəvayətdə: Həsən və Huseyn - *radıyallahu anhu* – da üzüyü sağ əlinə taxardı)». Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ayaq yoluna girdiyi zaman üzüyü çıxardardı» . Saiba b. Yəzid - *radıyallahu anhu* – deyir ki, xalam məni Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gətirərək: «Ya Rəsulallah! Bacım oğlu xəstədir». Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – mənim başıma sığal çəkərək Allahdan mənim üçün şəfa istədi. Sonra dəstəmaz aldı. Qalan suyu isə mən içdim. Mən onun arxa tərəfində dayanmışdım və onun Peyğəmbərlik möhürünü kürəkcikdə gördüm. O, ***Zirril Həcələt*** kimi idi» . Cabir b Səmura - *radıyallahu anhu* – rəvayət

---

İbn Məcə.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Göyərçin yumurtasına bənzər.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».

edir ki: «Mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in iki çiyni arasındakı Peyğəmbərlik möhürünü gördüm. Göyərçin yumurtası kimi qırmızıya çalan şiş (xal) idı (Başqa rəvayətdə: Sol kürək sümüyünün üstündə idi)» . Rumeysi - *radıyallahu anhu* – deyir ki, mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Sad b. Muaz - *radıyallahu anhu* – nun ölüm günü belə buyurduğunu (o, an mən ona o, qədər yaxın idim ki, istəsəydim Peyğəmbərlik möhürünü öpərdim) dinlədim: «Rəhmanın Ərşi (Sadın) ölümünə görə titrədi» . İbrahim b. Muhəmməd rəvayət edir ki, Əli - *radıyallahu anhu* – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i ətraflı şəkildə vəsf etdi və dedi ki, Peyğəmbərlik möhürü iki çiyni arasında idi və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ***Xatəmun Nəbiyyin*** idi» . Əhməra əl-Yəşkuri deyir ki, Əbu Zeyd Amr b. Əxtabə əl-Ansari - *radıyallahu anhu* – mənə dedi: «Bir gün Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – məndən onun kürəyini ovxalamağı istədi. Mən də onun kürəyini ovxaladığım zaman barmaqlarım Peyğəmbərlik möhürünə toxundu». Mən: «Peyğəmbərlik möhürü nəyə oxşayırdı?» deyə soruşdum. O: «Tük dəstəsinə» deyə cavab verdi . Əbu Nad əl-Avaki deyir ki, mən Əbu Səid əl-Xudri - *radıyallahu anhu* – dan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Peyğəmbərlik möhürü haqda soruşdum». O: «Kürəyində seçilən bir ət parçası idi» deyə cavab verdi .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN DÜNYAYA OLAN ZAHİDLİYİ

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – insanlar arasında dünyaya qarşı ən zahid bir kimsə idi. O, dünyadan mümkün olduğu qədər az şeylər alırdı. Dünyanın ləzzətlərinə və mallarına göz dikməzdi. «Əksinə o, gözünün yaşını namazda qoymuşdu» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in gecə ikən üzərində yatdığı döşəkçəsi xurma lifi ilə doldurulmuş, üzü dəri bir döşək idi» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in aclıqdan qıvrıldığını, adi xurma da olsa belə qarnını doyuracaq bir şey tapmadığını görmüşdüm» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – gecələr boyunca özü də, xanımları da ac yatar, axşam yeməyi

---

Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Əhməd, Nəsəi, Həkim
Müslim, Əhməd.
Müslim.

tapmazdılar. Çox vaxt yedikləri də arpa çörəyi olmuşdur» . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, biz Muhəmmədin xanımları bəzən bir ay keçər (yemək bişirmək üçün) bir atəş yandırmazdıq. Yeyəcəyimiz, içəcəyimiz yalnız xurma və sudan ibarət olardı» . Bir gecə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – evindən çölə çıxdı. Əbu Bəkr, Ömər - *radıyallahu anhum* – ilə birlikdə evlərinin ağzında oturduqlarını gördü. Peyğəmbər: «Bu saatda evlərinizdən çölə çıxmağınıza səbəb nədir?» deyə buyurdu. Onlar: «Aclıq ey Allahın Rəsulu!» dedilər. Peyğəmbər: «Nəfsim əlində olana and olsun ki, sizi çölə çıxardan səbəb nədirsə, məni də çölə çıxartdı» deyə buyurdu . Malik b. Dinar - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in (bəzi anlar müstəsna olmaqla) ət və çörək ilə qarnını doydurduğu əsla olmamışdır. Mən yerli kimsələrdən soruşdum: «Bu nə vaxt olurdu». O: «Yalnız insanlarla yediyi zaman» .

Dünyaya həris olmaqdan uzaq olmuş, ən kasıb insandan da kasıb yaşamış, ən əziyyət çəkən insandan da çox əziyyət çəkmişdir. Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Uhud dağı qədər qızılım olsaydı borcum qədəri çıxmaq şərtilə qalanlarını üç gün belə yanımda saxlamaq istəməzdim» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sənin malın yeyib tükətdiyin, geyib köhnəltdiyin və ya sədəqə verərək axirətə göndərdiyindən ibarətdir» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allahım! Məni yoxsul olaraq yaşat, yoxsul olaraq canımı al, Qiyamət günündə də yoxsulların içində həşr et» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «(Adəm oğlu qocalar, lakin onda olan iki şey gəncləşər) İxtiyar (yaşlı) bir kimsənin qəlbi iki şeyi sevməkdə daima gəncdir. Yaşamaq (uzun həyat) sevgisi və bir də mal sevgisi» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Adəm oğlunun iki vadi dolu malı olsa, üçüncü vadini də istəyər. Adəm oğlunun içini (qarnını və ya ağzını) torpaqdan başqa bir şey doldurmaz. Tövbə edən kimsənin tövbəsini Allah qəbul edər» . Əbu

---

Əhməd.
Buxari.
Müslim.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Buxari 6490, Müslim 2963.
Muslim 2958.
Tirmizi 2352, İbn Məcə 4126, Həkim 7911.
Müslim 1046.
Müslim 1048.

Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Zənginlik mal çoxluğu ilə deyildir, fəqət həqiqi zənginlik qəlb və nəfs zənginliyidir» . Möminlərin anası Hərisin qızı Cuveyiyyənin qardaşı Amr b. əl-Haris - *radıyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – vəfat etdiyi vaxt özündən sonra nə qızıl, nə gümüş, nə kölə, nə cariyə, nə də heç bir şey buraxmamışdır. Sadəcə minməkdə olduğu ağ bir qatır ilə, silahı və müsafirlərə sədəqə olaraq vəkf etdiyi bir ərazi buraxmışdır» . Aişə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dünyadan axirətə köçənə qədər iki gün ard-arda arpa çörəyindən doyunca yeməmişdir» . Ömər - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir gün Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına daxil oldum. O, həsirin üzərində uzanmışdır. Sonra o, qalxıb oturdu, onun əynində izardan başqa bir şey yox idi. Həsirin izi onun çiynində və böyründə qalmışdı. Mən onun eyvanına nəzər salıb gördüm ki, orada təqribən bir saa arpa, bir o, qədər akasiyə ağacının qabığı və bir də aşılanmış dəridən başqa heç bir şey yoxdur. Bu halı gördükdə mənim gözlərim yaşla doldu. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ey Xəttabın oğlu, səni ağladan nədir?». Mən: «Ey Allahın Rəsulu! Nə üçün ağlamayımda. Mən görürəm ki, həsir sənin bədənini bu hala salıb, eyvanda da gördüklərimdən başqa bir şey yoxdur. Qeysər (Rum imperatoru) və Xosrov (Fars imperatoru) cah-cəlal içərisində yaşayırlar. Sən isə Allahın Rəsulu və sevimlisi olduğun halda bu da sənin eyvanın!» dedim. Peyğəmbər: «Ey Xəttabın oğlu! Məgər istəmirsən ki, onlar üçün dünya, bizim üçün isə axirət olsun? (Başqa rəvayətdə: Dünya ilə mənim işim nə! Mənim və dünyanın misalı ancaq bir ağacın kölgəsində bir müddət oturan, sonra da oradan durub gedən bir süvariyə bənzər)» deyə buyurdu .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN GÜLMƏSİ VƏ AĞLAMASI

Peyğəmbərimizin gülməsi də, ağlaması da bənzər idi. Qəhqəhə ilə gülmədiyi kimi, yüksək səslə bağıraraq da ağlamazdı. Gözləri yaşarar ta ki, göz yaşları tökülərdi. Köksündə inilti hiss edilərdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – gülməzdi, yalnız təbəssüm edərdi (Başqa rəvayətdə: Əbu Zərr, İbn Məsud - *radıyallahu anhum* – deyir ki, mən

---

Müslim 1051.
Buxari 2739.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi.
Müslim10/82.

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ön dişləri görününcəyə qədər güldüyünü gördüm)» . Abdullah b. əl-Həris - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən daha çox təbəssüm edən bir kimsəni görmədim» . Cərir b. Abdullah - *radıyallahu anhu* – deyir ki, müsəlman olduğum vaxtdan bəri Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – məni onun məclislərini ziyatət etməkdən qadağa etmədi. Məni hər zaman təbəssüm ilə qarşılayardı» . Əbu İshaq deyir ki, bir nəfər Bəra b. Azim - *radıyallahu anhu* – dan: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in üzü qılınc kimi işıq saçardı?» deyə soruşdu. O: «Xeyr, onun üzü ay kimi nurlu idi» dedi . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ağzının içi görününcəyə qədər (qəhqəhə ilə) gülərkən görmüş deyiləm. Onun gülməsi sadəcə təbəssüm etməkdən ibarətdir» . Səmmak b. Hərb rəvayət edir ki, Cabir b. Səmura - *radıyallahu anhu* – dan: «Sən heç Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə oturdunmu?» deyə soruşduq. O: «Bəli, sübh namazını qıldığı yerdən günəş doğana qədər qalxmazdı. Günəş doğduqda yerindən qalxardı. Bu vaxt insanlar öz aralarında cahiliyyə dönəmindəki hallarından danışarlar və gülərdilər, o isə təbəssüm edərdi» . İbn Ömər - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Sad b. Ubadə - *radıyallahu anhu* – xəstəliyi ağırlaşmışdır. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə bərabər AbdurRahman b. Auf, Sad b. Əbu Vaqqas və İbn Məsud - *radıyallahu anhum* – olduğu halda onu ziyarətə gəldilər. Yanına girdikdə o, bayılmışdır. Peyğəmbər: «Öldümü?» deyə soruşdu. Ordakılardan: «Xeyr, Ya Rəsulullah!» dedilər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ağladı. Səhabələr Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ağladığını gördükdə onlar da ağladılar. Peyğəmbər: «Yaxşı dinləyin! Allah göz yaşı və könül hüznüylə insanlara əzab etməz. Fəqət (dilinə işarə edərək) bunun üzündən əzab və ya rəhmət edər» deyə buyurdu . Usamə b. Zeyd - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, biz Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanında olduğumuz zaman qızlarında biri (Zeynəb) Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i çağırmaq üçün bir xəbərçi göndərdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə öğlunun ölüm üzərə olduğunu xəbər verdi. Peyğəmbər –

Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi.
Tirmizi, Əhməd.
Tirmizi «Şəmaili Şərif», Əhməd.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Buxari.
Muslim.
Buxari 1304, Müslim 924.

sallallahu aleyhi və səlləm – qızının göndərdiyi elçiyə: «Onun (Zeynəbin) yanına qayıt və xəbər ver ki, Allahın aldığı, verdiyi hər bir şey də Allaha aiddir. Hər şey Allah qatında müəyyən bir qədər ilədir. Səbr etsin və savabını Allahdan umsun. Elçi geri qayıdaraq xəbəri çatdırdı. Bu dəfə (Zeynəb) Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə xəbər göndərərək yenidən gəlməsini təmənna etdi. Bu xəbərdən sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – qalxdı və onunla birlikdə Sad b. Ubadə, Muaz b. Cəbəl - *radıyallahu anhum* – da qalxdılar. (Zeynəbin) evinə gəldilər. Uşaq Peyğəmbərə verildi. Körpə artıq can verirdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in gözü yaşla doldu. Sad b. Ubdə: «Ya Rəsulullah! Bu (ağlamaq) nədir?» deyə soruşdu. Peyğəmbər: «Bu göz yaşı Allahın qullarının qəlblərində qoyduğu bir rəhmətdir. Allah qullarından ancaq mərhəmətli olanlara mərhəmət edər» deyə buyurdu .

Bu gülər üzlü və mərhəmətli bir insan olmasına baxmayaraq Allahın haqları tapdanıldığı zaman Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in üzü dəyişərdi. Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki: «Mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in döyüşə çıxdığını gördüm. O, vaxtı mən kənarları saçaqlı bir yataq örtüyü almış və onu qapı üzərinə asmışdım (Başqa rəvayətdə: Qanadlı at şəkili olan bir örtük). Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – qayıtdıqda bu pərdəni gördü. Mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in bunu xoşlamadığını üzündən hiss etdim. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – pərdəni çəkdikdə onu cırdı hətta yerindən qopardı və: «Şübhəsiz ki, Allah bizlərə divarın daşını və torpağını belə surətlə olan pərdə ilə örtməyimizi əmr etmədi» deyə buyurdu (Başqa rəvayətdə: Ya Aişə! Qiyamət günündə Allah qatında insanların ən şiddətli əzaba düçar olanı Allahın yaratdığına bənzər şeylər yaratmağa çalışanlardır) .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN GECƏ İBADƏTİ VƏ AĞLAMASI

Gecə qaranlığı hər tərəfi bürümüşkən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – hər tərəfi namaz ilə işıqlandırırdı. O, Allahı zikr edir, gecəni təhəccüdlə keçirir, göylərin və yerin Rəbbini səsləyir, bütün işlərin açarı əlində olana dua edir. ***«Ey (libasına) bürünmüş Peyğəmbər. Gecə az bir hissəsi istisna olmaqla qalxıb namaz qıl! Gecənin yarısına qədər, yaxud bir qədər ondan az və ya bir qədər ondan çox! Həm də aramla, ağır-ağır***

Müslim 923.
Müslim 2108.
Müslim 2107.

Quran oxu!». *(əl-Muzəmmil 1-4).* Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ayaqları şişənə qədər namaz qılar. Ona: «Ey Allahın Rəsulu! Allah sənin keçmiş və gələcək günahlarını bağışladığı halda nə üçün bu qədər ibadət edirsən?». O: «Mən Allaha şükr edən bir qul olmayımmı?» deyə buyurdu .

İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bütün sünnətləri və nafilələri, xüsusilə də gecə ibadələrini evində qılardı. Onun bu sünnəti məsciddə qıldığı heç bir şəkildə nəql edilmiş deyildir. Evdə nafilə ibadətlərinin qılınmasının bir çox faydaları vardır: Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in sünnətinə tabe olmaq, ev əhlinə namazın necə qılındığını öyrətmək, zikr və Quran oxumaq səbəilyə şeytanların qovulması, ixlaslı olmağı və riyakarlıqdan uzaq edir».

O, Allaha çox ibadət edənlərin ağlyışı idi. O, namaz qılarkən, Quran oxuyarkən, Quranı dinləyərkən, Rəbbinə dua edərkən ağlayardı. Bunun isə qəlb incəliyindən, qəlb təmizliyindən Uca Allahın əzəmətini bilməkdən, Ondan qorxmaqdan başqa bir səbəbi yoxdur. Mutarrif b. Abdullah b. əş-Şihhir - *radıyallahu anhum* – deyir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına daxil oldum. Namaz qılırdı. Ağlamaqdan köksündən uğultu kimi səs gəlirdi» . İbn Məsud - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – mənə: «Mənə Quran oxu!» deyə buyurdu. Mən: «Ey Allahın Rəsulu! Quran sənə nazil olmuşkən sənə Quranmı oxuyum» dedim. Peyğəmbər: «Mən onu başqasından dinləməyi sevirəm» deyə buyurdu. Mən ən-Nisa surəsini oxumağa başladım. Nəhayət: ***«Hər ümmətdən bir şahid gətirəcəyimiz və səni də onlara şahid təyin edəcəyimiz zaman nə cür olacaq».*** *(ən-Nisa 41)* ayəyə qədər oxudum. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – baxdıqda gördüm ki, gözündən yaşlar axır» .

Ağ saçları haqqında soruşaq. Onun şərəfli dilindən bu ağ saçların nə üçün ağardığını öyrənək. Əbu Bəkr - *radıyallahu anhum* – rəvayət edir ki: «Ey Allahın Rəsulu! Saçlarına ağ düşüb» dedim. Peyğəmbər: «Hud, Vaqiə, Mursələt, Ammə Yətəsə Alun, İzəş Şəmsu Kuvvirat surələri saçlarımı ağartdı» deyə buyurdu .

İbn Məcə.
Əbu Davud.
Buxari.
Tirmizi.

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN ZARAFATLAŞMASI

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ümmətinin işləriylə, əskərləriylə, ailə üzvüləriylə məşğul olurdu. Hər haqq sahibinin haqqını verirdi. Bir kimsənin haqqını kiməsə görə tapdalamazdı. Yüklərinin və işlərinin çox olmasına baxmayaraq kiçiklərə də qəlbində bir yer ayırmışdı. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – böyüklərlə zarafat etdiyi kimi kiçiklərlə oynayır, zarafatlaşır, onlarla ünsiyyətdə olurdu. Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* - Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə: «Ey Allahın Rəsulu! Sən bizimlə zarafatlaşırsan» dedim. O: «Mən ancaq doğru olanı söyləyirəm» deyə buyurdu . Ənəs b. Malik - *radıyallahu anhu* - rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona: «Ey iki qulaqlı!» deyərək zarafat etmişdi . Ənəs - *radıyallahu anhu* - rəvayət edir ki, bədəvi ərəblərdən Zahir b. Haram adında çirkin bir kimsə var idi. Lakin Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – o, kimsəni sevərdi. Bir gün Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onun yanına getdi. O, da özünə aid olan malları satırdı. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onu arxadan qucaqladı. O, da: «Məni burax, kimdir bu» dedi. Arxaya baxdıqda Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – görüb tanıdı. Onu tanıdıqda belini Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in sinəsinə sürtməkdən çəkmədi. Peyğəmbər: «Bu köləni kim ala bilər» deyə səsləməyə başladı. O, da: «Ey Allahın Rəsulu! Allaha and olsun ki, məni alacaq bir kimsə tapa bilməzsən» dedi. Peyğəmbər: «Sən Allahın yanında dəyəri yüksək olan bir kimsəsən» deyə buyurdu . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına bir qadın gələrək dedi: «Mənim üçün dua et ki, Allah məni Cənnətə salsın». Peyğəmbər: «Allah yaşlı qadınları Cənnətə salmaz» deyə buyurdu. Qadın ağlayaraq geri döndü. Peyğəmbər: «Ona xəbər verin ki, yaşlı qadınlar ixtiyar olaraq Cənnətə girməzlər, gənc olaraq girərlər. Allah buyurdu: ***«Bu onların haqq-hesab günündəki ziyafətidir»*** *(əl-Vaqiə 56)* deyə buyurdu . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Haqlı olduğu halda mübahisəni tərk edən kimsə üçün Cənnətin aşağısında bir ev, zarafatla da olsa belə yalanı tərk edən kimsəyə Cənnətin ortasında bir ev, əxlaqı gözəl olan kimsəyə də Cənnətin ən üstündə bir ev vardır» . Ənəs b. Malik -

---

Tirmizi.

Əbu Davud, Tirmizi.

İmam Əhməd.

Tirmizi «Şəmaili Şərif».

Əbu Davud.

radıyallahu anhu - rəvayət edir ki, bir nəfər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən minmək üçün bir minik istədi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona: «Səni dəvənin balasına mindirimmi?» deyə buyurdu. Adam: «Ey Allahın Rəsulu! Mən dəvənin balası ilə nə edim?» dedikdə Peyğəmbər: «Bütün dəvələr dəvədən doğmadımı?» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Vay o kəsin halına ki, insanları güldürmək üçün yalan danışır. Vay onun halına!» . İmam Nəvəvi – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Zarafat bütün həddləri aşaraq, daimi gülüşə səbəb olub qəlbi Allahı zikr etməkdən uzaqlaşdırsa və qəddarlaşdrırsa, haram olur. Daimi zarafatlar, zarafat edən kəsi insanlar arasında hörmətdən və etibardan salır. Lakin əgər zarafat (müəyyən hədd çərçivəsindədirsə) və günah formada deyilsə, onda burda heç bir haram yoxdur. Belə ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – də bəzən zarafat edərdi».

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN ÖVLADLARI İLƏ MÜNASİBƏTİ

Qızı Fatimə - *radıyallahu anhə* - nin yanına daxil olduğu vaxt onun üçün ayağa qalxar, əlini tutar, onu öpər və oturduğu yerə oturardı. O, da öz növbəsində onun üçün ayağa durar və əlini tutardı . Qızları Ruqiyyə və Ummu Gülsüm - *radıyallahu anhə* - Əbu Ləhəbin oğlanları Utbə və Uteybənin zövcələri idi. Allah Əbu Ləhəd haqqında: ***«Əbu Ləhəbin iki əli qurusun»*** surəsini nazil etdikdə onlar da xanımlarını boşadılar. Səbri və Allaha şükr etməsiylə bizlər üçün nümunədir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – həyatda ikən qızı Fatimə - *radıyallahu anhə* - dən başqa bütün oğulları və qızları vəfat etmişdir. Həyatda ikən altı övladını itirən bir ata üçün bundan daha ağır bir imtahan ola bilməz. Bununla bərabər kədərini üzünə vurmadı, paltarını cırmadı, saçlarını yonmadı, mərsiyə məclisləri qurmadı. Allahın bu imtahanına səbr edərək razı qaldı. Əksinə kədərli olanlara bir çox nəsihətlər və tövsiyələr vermişdir. Oğlu İbrahim vəfat etdiyi zaman ağladı. Sonra: «Göz ağlar, qəlb üzülər. Səndən ayrılmaq bizi üzmüşdür ey İbrahim!». Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurur: «Heç şübhəsiz ki, biz Allaha aidik və Onun da hüzuruna qayıdacağıq. Allahım bu müsibətə səbr etdiyimə görə mənə əcrimi ver. Onun yerinə mənə ondan da xeyirlisini ver. Deyəcək olursa mütləq Allaha

---

Əbu Davud, Tirmizi.
Əbu Davud.
Əbu Davud, Tirmizi, Nəsəi.

ona ondan da xeyirlisini verər» . ***«Səbr edənlərin də əcri heç şübhəsiz ki, hesabsız veriləcəkdir»*** *(əz-Zumər 10).*

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Salləm* – İN ZÖVCƏLƏRİ İLƏ MÜNASİBƏTİ

Bir ər olaraq Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in şəxsiyyətinə gəlincə orada da sevgi, şəfqət, qadına qarşı nəzakət və onların təbiətini və duyğularını dərin bir şəkildə başa düşmək vardır. O, gözəl keçimli və daima insanı bir müamiləyə sahibdir. Ailəsi ilə zarafat edər və incə davranardı. Zövcələri ilə birlikdə gülər, yatmazdan öncə onlarla bir az söhbət edərdi. Bununla onlara qarşı sevgisini göstərərdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – zövcələri ilə gözəl əxlaqına nümunə olaraq onun möminlərin anası Aişə - *radıyallahu anhə* - nin İsminin son hərfini tələffüz etməyərək səsləməsidir: «Ey Aiş! Cəbrail sənə salam verir» deyə buyurdu . Sad b. Əbu Vaqqas - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sən Allah rizası üçün xərclədiyin hər bir şey üçün mütləq savab qazanırsan. Hətta yoldaşının ağzına qoyduğun bir loxmaya görə də» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ən fəzilətli dinar kişinin ailəsinə xərclədiyi dinardı» .

Bu ümmətin Peyğəmbəri! Əxlaq etibarı ilə hər bir kəsə nümunə olan kəs! Öz zövcələrini sevindirmək və onların sevgisini qazanmaq üçün nə edərdi? Aişə - *radıyallahu anhə* - rəvayət edir ki, mən heyzlikən qabdan su içər və qabı Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – verərdim. O, da ağzını mənim ağzımı qoyduğum yerə qoyar və qabdan içərdi. Sümüyün üzərində olan əti sıyırırdım. O, da sümüyü mənim əlimdən alır və ağzını mənim ağzımı qoyduğum yerə qoyar (beləcə əti sıyırardı) . O, ər və arvad arasında olan münasibətlərin ən gözəl yollarını bizə öyrətdi. Günümüzdəkilər müasir ailə, avropa standartlarına uyğun ailə qurmaq istəyirlər. Subhənəllah! Onlara demək lazımdır ki, ən ali ailəni qurmağı Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bizə öyrətmişdir. Aişə - *radıyallahu anhə* - rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – zövcələrini öpər sonra da dəstəmaz almadan namaza gedərdi» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bir çox hallarda qadının nə

Müslim.
Buxari, Müslim.
Buxari, Muslim.
Muslm.
Müslim.
Əbu Davud, Tirmizi.

qədər yüksək bir məqama sahib olmasını bildirmişdir. Amr b. əl-Ass - *radıyallahu anhu* - rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən ən sevdiyin insanın kim olduğu barəsində soruşdum?». O: «Aişə» deyə buyurdu. Həyatda evlilik səadətinə çatmaq istəyən bir kimsə möminlərin anası Aişə - *radıyallahu anhə* - nin rəvayət etdiyi hədis barəsində düşünsün: «Mən və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – eyni qabdan yaxalanardıq» dedi . Bu ümmətin Peyğəmbəri zövcəsini sevindirmək və onu mübah olan hər bir yolla sevgisini qazanmaq üçün heç bir fürsəti qaçırmazdı. Aişə - *radıyallahu anhə* - rəvayət edir ki, səfərlərin birində Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə çıxmışdım. O, zaman mən hələ gənc və cavan idim. Çox kök də deyildim. O, insanlara: «Siz irəli gedin» deyə buyurdu. Sonra mənə: «Gəl yarışaq» deyə buyurdu. Mən də onunla yarışdım və onu keçdim. Növbəti səfərlərin birində isə artıq mən kökəlmişdim. Bu səfər o, insanlara: «Siz irəli gedin» deyə buyurdu. Sonra mənə: «Gəl yarışaq» deyə buyurdu. Bu səfər o, məni keçdi və gülməyə başladı: «Bu əvvəlkinin əvəzidir» deyə buyurdu .

İncəlik, şəfqət və nəzakət dolu bu qissəyə baxın: Aişə - *radıyallahu anhə* - rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – mənə: «Məndən razı qaldığın anı da bilirəm, mənə qəzəb etdiyin anı da bilirəm». Aişə: «Bunu haradan bilirsən?» dedim. O: «razı olduğun zaman sən: «Xeyr, Muhəmmədin Rəbbinə and olsun deyirsən». Lakin qəzəb etdiyin zaman: «Xeyr, İbrahimin Rəbbinə and olsun» deyirsən. Aişə: «Bəli, Vallahi ey Allahın Rəsulu! Mən ancaq sənin İsmini tərk edə bilirəm» dedim .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN ZÖVCƏLƏRİNƏ HÖRMƏT VƏ EHTİRAM GÖSTƏRMƏSİ

Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, mən heç bir qadın haqqında Xədicəyə qarşı qısqandığım dərəcədə qısqanc olmadım. Halbuki o, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in mənimlə evlənməsindən **3** il əvvəl vəfat etmişdir və mən onu əsla görməmişdir. Ona qarşı olan qısqanclığımın səbəbi Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in onun adını tez-tez zikr etməsinə, Allah ona Cənnətdə qamışdan bir ev ilə müjdələməsidir. Bir qoyun kəsdiyi zaman ondan bir parçanı onun dostlarına göndərərdi. (Başqa rəvayətdə: «Allah onun yerinə sənə ondan

---

Buxari.
İmam Əhməd.
Buxari.

da xeyirlisini verdi. O: «Allah mənə ondan xeyirlisini vermədi. İnsanlar məni inkar etdikləri zaman o, mənə iman gətirdi, insanlar məni yalan saydıqları zaman o, məni təsdiq etdi, insanlar məni məhrum buraxdıqları zaman o, malını mənimlə paylaşdırdı, Allah heç bir qadından mənə övlad vermədiyi zaman onun vasitəsiylə mənə övlad nəsib etdi)» . Ənəs - *radıyallahu anhu* - rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bir hədiyyə gətirildiyi zaman buyurardı: «Bunu filan qadına götürün. Çünkü o, Xədicənin yoldaşı idi» .

Bu qədər çətinliklərə, sınaqlara, əziyyətlərə baxmayaraq öz əhli ilə necə də gözəl rəftar edirdi. Buna heyrət etməmək olmur! Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in **11** xanımla evləndi. Bunlar - *Möminlərin anaları* - adını aldılar. Vəfat etdikdə **9** xanımı həyatda idi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – yaşlı, dul, gücsüz qadınlarla evləndi. Aişə - *radıyallahu anhə* - rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – səfərə çıxmaq istədiyi zaman xanımları arasında püşk atardı. Püşk hansımıza düşərdisə onunla səfərə çıxardı. O, xanımlarının hər birini bir gün və bir gecə ayırardı» . O, xanımlarını ibadətə sövq edər və bu xüsusda onlara yardım edərdi. ***«Əhlinə namaz qılmağı əmr et, özün də ona səbrlə davam et. Biz səndən ruzi istəmirik,*** *(əksinə)* ***sənə ruzi verən bizik».*** *(Ta ha 132).*

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – gecə ibadətlərini etməyə və bu xüsusda bir-birilərinə yardımçı olmaqlarına çox təşviq etmişdi. O, qədər ki, xanım öz ərinin, ər də öz xanımının üzünə su səpəcək qədər: Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* - rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allah rəhm etsin o, kimsəyə ki, gecələr namaz qılmaq üçün durar və öz xanımını da oyadar. Əgər xanımı durmazsa onun üzünə su çiləyər. Allah rəhm etsin o, qadına ki, gecələr namaz qılmaq üçün ayağa durar və ərini də oyadar. Əgər əri durmazsa üzünə su çiləyər» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN QOHUM ƏQRABASI İLƏ MÜNASİBƏTİ

Əqrabalıq bağını ən gözəl şəkildə qoruyan insanların ən mükəmməli idi. O, qədər ki, Qureyş müşrikləri də onu Peyğəmbərlikdən əvvəl əmin, sadiq deyə çağırırdılar. Onu bu cür tərif edərdilər. Xədicə - *radıyallahu*

İmam Əhməd.
Müslim 2432.
Təbərani.
Tirmizi.
Əbu Davud.

anhə - deyir ki: «Sən əqrabalıq bağını qoruyur və doğru danışansan» deyə onu vəsf etmişdi . O, haqların ən böyüyünü və vaciblərini, ən üstününü yerinə yetirirdi. Uşaq ikən itirmiş anasının qəbrini ziyarət edər: Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* - rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Anasının qəbrini ziyarət etdi. Ağladı, ətrafdakılar da ağladılar. Sonra: «Anam üçün istiğfar diləməkdən ötrü Rəbbimdən izn istədim. Mənə izn vermədi. Qəbrini ziyarət etmək üçün Rəbbimdən izn istədim. Mənə izn verdi. Siz də qəbirləri ziyarət edin. Çünki qəbir ziyarəti ölümü xatırladır» .

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yaxın əqrabaları üçün nə qədər çalışdığını, onların Cəhənnəmdən qurtulmaları üçüm dua etməsini, bunun üçün nə qədər istəkli olduğunu görürük. Əbu Hureyrə – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki: ***«Və ən yaxın qohumlarını qorxut!»*** *(əş-Şuəra 214)*-cü ayəsi nazil olduqda Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ayağa qalxıb buyurdu: «Ey Kəb b. Luey oğullar! Özünüzü oddan xilas edin. Ey Abdi Mənaf oğulları! Özünüzü oddan xilas edin. Ey Həşim oğulları! Özünüzü oddan xilas edin. Ey AbdulMuttalib oğulları! Özünüzü oddan xilas edin. Ey Muhəmmədin qızı Fatimə! Özünü oddan xilas et. Çünki mən səni Allahın əzabından qorumağa qadir deyiləm. Yalnız sizinlə qohumluq əlaqələrim olduğu üçün sizə yaxşılıq edirəm (siz əməl edin. Mən sizə Qiyamət günü fayda verə bilmərəm. Öz qızına deyir ki: Sən məndən nə istəyirsənsə mən sənə verərəm. Lakin Allah qatında əməlin olmasa sənə heç bir fayda verə bilmərəm)» .

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – heç nədən çəkinmədən əmisini dəvət etdi. Həris olaraq onu durmadan dinə dəvət etdi. Nəhayət ölüm döşəyində ikən onun yanına gəldi. Səid b. Musəyyibin atası deyir ki, Əbu Talib ölüm anında ikən Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – onun yanına gəldi. Onun yanında Əbu Cəhl ilə Abdullah b. Əbu Umeyyə b. Muğirə də var idi. Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu:

Buxari.

Müslim 976.

Buxari «Ədəbul Mufrad» 48. İbn Abbas –*radiyallahu anhu*– rəvayət edir ki: ***«Yaxıb qohumlarını qorxud»*** *(əş-Şuara 214)* ayəsi nazil olduqda Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Səfa təpəsinə çıxdı və Qureyşə xitab edərək: «Ey Fihr oğulları və Ey Adiy oğulları!». Bu səsi eşitdikdə hər kəs gedib orada yer tutdu. Əbu Ləhəb və Qureyş gəldi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Əgər sizə desəm ki, vadinin o, tərəfində düşmən sizə hücum etmək istəyir, bunu desəm mənə inanarsınız?». Bəli, bu günə qədər sənin heç yalan danışdığını eşitmədik və görmədik» dedilər. Peyğəmbər: «Mən sizi gözləyəcək şiddətli bir əzaba qarşı xəbərdarlıq edirəm» dedikdə Əbu Ləhəb: «Bu gün bizi elə bunamı görə topladın?». Bundan sonra ayələr nazil oldu: ***«Əbu Ləhəbin əlləri qurusun, qurudu da!*** *(Və ya: Əbu Ləhəbin əlləri qurusun, o ölsün!)*. *(Qiyamət günü)* ***ona nə mal-dövləti fayda verəcək, nə də qazandığı*** *(və ya: oğul-uşağı)***»**. *(Əbu-Ləhəb 1-2)*.

«Ey əmi! ***Lə İləhə İlləllah*** – kəlməsini de ki, bununla Allah yanında sənin lehinə şəhadət edim». Əbu Cəhl və Abdullah b. Əbu Umeyyə b. Muğirə də: «Ya Əbu Talib! AbdulMuttalibin millətini tərkmi edirsən?» dedilər. Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – sözünü əmisinə deməkdə davam edirdi. Onlar da öz sözlərini deməkdə davam edirdilər. Nəhayət Əbu Talibin onlara söylədiyi son söz: «AbulMuttalibin milləti üzərindəyəm!» oldu və: «***Lə İləhə İlləllah***» deməkdən çəkindi. Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yaxşı bil ki, Allaha and olsun ki, qadağan olunanadək sənin üçün Allahdan bağışlanma diləyəcəyəm». Bundan sonra Allah ayə nazil etdi: ***«Müşriklərin Cəhənnəmlik olduqları*** *(müsəlmanlara)* ***bəlli olduqdan sonra, onlarla qohum olsalar belə, Peyğəmbərə və iman gətirənlərə onlar üçün bağışlanma diləmək yaraşmaz».*** *(ət-Tövbə 113).* ***«****(Ya Muhəmməd!)* ***Şübhəsiz ki, sən istədiyini doğru yola yönəldə bilməzsən. Amma Allah dilədiyini doğru yola salar. Doğru yolda olacaq kəsləri*** *(öz əzəli elmi ilə)* ***daha yaxşı o bilir».*** *(əl-Qəsəs 56).* Başqa rəvayətdə Peyğəmbər - *səllallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ey əmi! ***Lə İləhə İlləllah –*** kəlməsini de ki, bununla Allah yanında sənin lehinə şəhadət edim». Əbu Talib: «Qureyşin məni ayıblaması və haqqımda: «Əbu Talib bunu ancaq qorxudan dedi!» deməleri olmasaydı, onu deyib səni məmnun edərdim» . Yalnız ayə nazil olduqdan sonra Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – əmri dinləyib itaət etdi və müşrik əqrabalarına dua etməyi tərk etdi.

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN XİDMƏTÇİLƏRİ İLƏ MÜNASİBƏTİ

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – öz xidmətçiləri ilə gözəl rəftar edər və buyurardı: Cabir b. Abdullah - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – kölələrlə yaxşı rəftar etməyi tövsiyə edərək buyurdu: «Yediyinizdən onlara yedirdin, geyindiyinizdən onlara geyindirin, qüdrətli və əzəmətli Allahın yaratdıqlarına əzab verməyin (Başqa rəvayətdə: Həqiqətən köləleriniz sizin qardaşlarınızdır! Allah onları sizin tabeçiliyinizə vermişdir. Onları gücləri çatmadığı bir işlə yükləməyin. Hərgah onları gücləri çatmadığı bir işlə yükləsəniz, onda onlara kömək edin)» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizdən birinizə köləsi yemək gətirdikdə onu da yeməyə dəvət etsin.

Müslim.

Buxari «Ədəbul Mufrad» 188,189.

Dəvəti qəbul etməsə ona öz əlindən yemək versin» . Miqdam b. Mədi - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Özün nə yesən sənin üçün sədəqədir. Övladına, zövcənə və xidmətçinə nə yedirtsən o, da (sənin üçün) sədəqədir» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə on il xidmət etdim. Bir dəfə də olsun mənə uf demədi, üstümə qışqırmadı. Etdiyim bir işdən ötrü nə üçün onu etdin, etmədiyim bir işdən ötrü də nə üçün bu işi etmədin deyə demədi (Başqa rəvayətdə: Əgər xanımlarından biri məni qınamış olsaydı ona: Onu buraxın. Çünkü nə təqdir edilmişsə o, da olur)» . Bununla bərabər onu cəzalandırmadı, üstünə qışqırmadı əksinə onun üçün dua edər, kölnünü alar, onun və ailəsinin ehtiyaclarını qarşılayardı. Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayə edir ki, anam: «Ey Allahın Rəsulu! Bu sənin xidmətçindir. Onun üçün dua et» dedi. Peyğəmbər: «Allahım ona çox mal və övlad ver və verdiklərini də ona üçün bərəkətli et» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – əlinin altında olan zövcələrini və xidmətçilərinə qarşı əsla sərt davranmamış və onları vurmamışdır. Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – lazımsız bir şey söyləməz və etməzdi. Bazarda kimsə ilə münaqişə etməzdi, ona pislik edənə pisliklə qarşılıq verməz, bağışlayar və intiqam almazdı. Mübarək əli ilə heç kəsi döyməmişdi. Cihad istisna olmaqla, heç bir xidmətçisini və zövcəsini döyməmişdir (Başqa rəvayətdə: Yolundan azmış din mənsublarını Allahdan başqa haqq ilah yoxdur dedələri ilə doğrultmadıqca, onun vasitəsilə kor gözləri, kar qulaqları və qapalı qəlbləri açmadıqca Allah onun ruhunu almayacaqdır)» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN QONŞULARI İLƏ MÜNASİBƏTİ

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in qonşuluğu nə qədər də gözəl idi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əbu Zərr - *radıyallahu anhu* – tövsiyəsində buyurur: «Ey Əbu Zərr, sən sulu yemək bişirəcək olsan suyunu çox et və qonşuna da ver» deyə buyurdu . Əbu Şureh - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi*

Buxari «Ədəbul Mufrad» 200.
Buxari «Ədəbul Mufrad» 195.
Beyhəqi.
Müslim.
Buxari.
Buxari.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Müslim.

və sələm – buyurdu: «Allaha and olsun ki, iman gətirməz! Allaha and olsun ki, iman gətirməz! Allaha and olsun ki, iman gətirməz!». Səhabələr: «Kim Ey Allahın Rəsulu!» deyə soruşdular. Peyğəmbər: «Qonşusu şərindən əmin olmayan kimsə» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qonşusu şərindən əmin olmayan kimsə Cənnətə girməz» .

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* İN UŞAQLARA OLAN MƏRHƏMƏTİ

Uşaqlara qarşı çox mərhəmətli və şəfqətli idi. Onları öpər, qucaqlayar və sığallayardı. Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – oğlu İbrahimi aldı, öpdü və qucaqladı» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – kiçik uşaqların yanından keçdikdə onlara salam verib salamlayardı» . Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən daha çox uşaqlara mərhəmətli olan bir kimsə görmədim» . Kiçik uşaqlara qızmaz, onlarla sərt davranmaz, onları azarlamazdı. Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – kiçik uşaqlar gətirilir, onlara dua edərdi. Ona kiçik bir uşaq gətrildi. Paltarı üzərinə sidik ifraz etdi. Su gətrilməsini əmr etdi, onun üzərinə sərpti və paltarını yumadı» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əli - *radıyallahu anhu* – nun oğlu Həsən - *radıyallahu anhu* – ya dilini göstərir, Uşaq da onun dilinin qırmızı rənginə gülər və oynayardı» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Ummu Sələmənin qızı Zeynəb ilə oynayar və ona: «Ey Zeynəbçik, ey Zeynəbçik! deyə dəfələrlə səsləyərdi» . Bir bədəvi Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gələrək: «Siz uşaqlarınızı öpürsünüz? Biz isə onları öpmürük» dedi. Peyğəmbər: «Əgər Allah sənin qəlbindən rəhməti almışsa mən sənə nə edə bilərəm» deyə buyurdu . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – insanların ən gözəl əxlaqlısı idi. Mənim Əbu Umeyr adlı bir qardaşım vardı. Süddən

---

Fəthul Bəri 10/443.
Buxari «Ədəbul Mufrad» 121.
Buxari.
Buxari, Müslim.
Müslim
Buxari.
Səhih Silsilə 70.
Səhih Silsilə 2141, Səhih cəmi 5025.
Buxari, Müslim.

kəsilmişdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – gəldiyi zaman onu görmüş və: «Ey Əbu Umeyr! Nuğeyrə nə etdin? (balaca quşdur)» deyə buyurdu. Ənəs: «Qardaşım onunla oynayırdı» dedi . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Ənsarı ziyarət edər, uşaqlarına salam verir və başlarına sığal çəkərdi» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – insanların ən gözəl əxlaqlısı idi. Bir gün məni bir ehtiyacdan dolayı bir yerə göndərdi. Vallahi getmərəm – dedim. Lakin içimdə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in əmr etdiyi yerə getməyi niyyət etmişdim. Çölə çıxdım və çöldə oynayan uşaqlara qoşuldum. (Əmr etdiyi yerə getməyi unutdum) Bir də gördüm ki, arxadan başımı kimsə tutdu. Baxdım ki, gülür və mənə: «Ey Ənəscik! Söylədiyim yerə getdinmi?». Mən: «Bu dəqiqə gedirəm ya Rəsulallah!» dedim .

Böyük bir ibadəti yerinə yetirərkən də uşaqlarla oynayardı. O, qızı Zeynəb - *radıyallahu anhə* – nin qızı Umameyi qucağına götürərək namaz qılardı. Qiyamda durduqda qızı götürər, səcdə etdikdə isə yerə qoyardı» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN ƏTİRLƏNMƏSİ VƏ MİSVAQLANMASI

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – qəlbi təmiz, bədəni təmiz, qoxusu xoş bir kimsə idi. Ətirlənməyi sevər və heç vaxt gözəl ətirdən imtina etməzdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in gəlişi xoş qoxusundan bilinərdi» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona ikram edilən xoş ətirdən heç vaxt imtina etməzdi» . İbn Ömər - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Üç şeyi rədd etməyin: Yasdıq, ətir və süd (Başqa rəvayətdə: Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ətirdən heç vaxt imtina etməzdi»)» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kişilərin ətirinin qoxusu açıq, rəngi isə görünməyən olmalıdır. Qadının ətri isə rəngi bəlli olub, qoxusu isə gizli olan olmalıdır» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu:

Buxari, Muslim.
Nəsəi.
Muslim.
Buxari, Müslim.
əl-Albani «SəhihulCəmi».
Buxari.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».

«Hər kimə reyhan ikram edilərsə onu geri çevirməsin. Çəkidə yünkül olsada, qoxusu xoşdur (Başqa rəvayətdə: «Çünkü o,Cənnətdən çıxandı»)» . Misvaqlanmağı da sevərdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Əgər ümmətimə çətin olmasaydı hər namazdan qabaq onlara misvaqlanmağı əmr edərdim» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Misvaq ağzın təmizləyicisi, Rəbbin rizasını da qazanmağa səbəbdir» . Aişə - *radıyallahu anhə* - dən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – evinə girdikdə ilk öncə nə edərdi?» deyə soruşulduqda o: «Misvaqdan istifadə edərdi» dedi. Soğan, Sarmısaq yeyərək insanlara əziyyət verməyi qadağan edərdi. Cabir - *radıyallahu anhu* - rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sarmısaq və soğan yeyən bizdən ayrı dursun (Başqa rəvayətdə: Çünki mələklər Adəm övladının narahat olduğu (əziyyət çəkdiyi) şeylərdən narahat olurlar» . Evinə daxil olduqa: «Allahın adı ilə daxil olduq, Allahın adı ilə çıxdıq. Rəbbimizə təvəkkül etdik» deyər sonra da ailə üzvülərinə salam verərdi . Təmiz bir şəkildə girmək və salam verməklə ailəni sevindir.

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN HƏDİYYƏ VERMƏSİ VƏ MÜSAFİRƏ OLAN İKRAMI

Hədiyə verər və alardı. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – hədiyyə qəbul edər və ona qarşılıq verərdi» . Müsafira ikram edərdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kim Allaha və Axirət gününə iman edirsə qonağına ehtiram etsin…» . Müsafir də öz növbəsində ev sahibinə çox qalmaqla əziyyət verməməlidir: Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kim Allaha və Axirət gününə iman edirsə qonağının bəxşişini versin». Səhabələr: «Ey Allahın Rəsulu! Qonağın bəxşişi nədir?» deyə soruşdular. Peyğəmbər: «Bir gecə və bir gündüz (evində qonaq saxlamaq) Qonaq saxlamağın müddəti üç gündür. Bundan artıq isə ev sahibi üçün sədəqədir. Lakin qonaq ev sahibinə əziyyət verənə qədər onun yanında qalmamalıdır» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mən bir loxmaya dəvət edilmiş

Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Müslim 2253.
İmam Əhməd.
Nəsai.
Fəthul Bəri 2/339, Müslim 1/395.
Müslim.
Buxari.
Buxari «Ədəbul Mufrad» 102.
Buxari «Ədəbul Mufrad» 741.

olsaydım qəbul edərdim, mənə bir hədiyyə verilmiş olsaydı qəbul edərdim» .

Heç vaxt bir şeyə yoxdu deməzdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən bir şey istənilib də onun xeyr (yox) dediyi əsla olmamışdır» . Allaha and olsun ki, dağlar, çöllər, ərəb yarmadası, bütün dünya Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən daha əxlaqlı, daha uca sifətli bir kimsə görməmişdir. Onun böyük bir əxlaq sahibi olduğunu görmək üçün özünü hazırla. Səhl b. Sad - *radıyallahu anhu* - rəvayət edir ki, bir qadın öz əlləri ilə toxuduğu bir paltarı Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə gətirdi. Sən geyinəsən deyə onu öz əllərimlə toxudum. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona ehtiyacı olduğu üçün aldı. Yanımıza onunla beldən aşağı hissəsini örtərək çıxdı. Bir nəfər: «Nə qədər gözəldir, bunu mənə verərsən» dedi. Peyğəmbər: «Olur» deyə buyurdu. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – o, paltarı ona göndərdi. Orada olanlar o, kişiyə: «Heç yaxşı iş görmədin. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ona ehtiyacı olduğu üçün geyinmişdi, sən də ondan bir şey istəyənin istədiyini boş qaytarmadığını bildiyin halda ondan bunu istədin» dedilər. O: «Allaha and olsun ki, mən onu geyinmək üçün ondan istəmədim. Onu kəfənim olsun deyə ondan istədim». Səhl deyir ki: «Həqiqətən də o, paltar o, kimsənin kəfəni oldu» . Həkim b. Hizam - *radıyallahu anhu* - deyir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən bir şeylər istədim mənə verdi, sonra yenə də ondan bir şeylər istədim mənə verdi, sonra yenə də ondan bir şeylər istədim yenə də mənə verdi və buyurdu: «Ey Həkim! Heç şübhəsiz ki, bu mal yaşıldır, şirindir. Kim bunu könül xoşluğu ilə alarsa bu malda ona bərəkət ehsan edilər. Kim də verənin gözü qaldığı halda alarsa bu malda ona bərəkət ehsan edilməz. Yeyib və doymayan kimsəyə bənzər. Yuxarı əl aşağı əldən xeyirlidir» .

Yanında olduğu hər kəsə gülər üz olmağı, sevinclə qarşılamağı sevərdi. Cərir b. Abdullah - *radıyallahu anhu* - rəvayət edir ki, Müsəlman olduğum vaxtdan bəri hər dəfəsində Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – məni gördükdə və ayrıldıqda mütləq gülümsəyərdi» . Abdullah b. Həris - *radıyallahu anhu* - rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən daha çox təbəssüm edən bir kimsə görmədim» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sənin qardaşının

---

Buxari 2568,5178.
Müslim 2311.
Buxari.
Buxari.
Buxari.
Tirmizi.

üzünə gülümsəmən də bir sədəqədir» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – insanlar arasında ən yumşaq kimsə idi. Birisi ondan bir şey istədimi ona qulaq verir, dinləyərdi. Ondan bir şeylər istəyən kimsə ondan ayrılmadıqca, ayrılan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – olmazdı. Bir kimsə onun əlini tutmaq istədikdə mütləq ona əlini verərdi. Onun əlini tutmaq istəyən kimsə əlini çəkmədikcə o, əlini çəkməzdi» .

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* EVİNDƏ

Bu ev təməli təqva və iman üzərində olan bir evdir. Onun divarlarında günümüzdə bir çix kimsələrin asdığı kimi canlı surətlər yoxdur. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İçində köpək və surət olan evə (rəhmət) mələkləri girməz» .

İnsanın gözəl əxlaqını, mükəmməl ədəbini, xoş keçimini ortaya qoyan evidir. Çünki evində divarların arxasından onu heç kəs görməz. Bununla belə o, bu evin əmiri, əmir edəni və qadağa qoyanıdır. Bu ümmətin Rəsulu, lideri və müəllimi bu cür mövqeyə sahib olmaqla bərabər evində necə idi? Aişə - *radıyallahu anhə* – dən soruşuldu: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – evində nə edərdi?». O: «O, insanlardan bir insan idi. Paltarını tikər (ayaqqabılarını təmir edər), qoyununu əli ilə sağar, öz işini özü görərdi» . İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – yerdə oturar, yerdə yemək yeyər, qoyunu tutar, kölələrin arpa çörəyinə dəvəti qəbul edərdi» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i Allaha itaətdən və ibadət etməkdən yayındıra biləcək bir şey yox idi. O, müəzzinin ***Həyyə Aləs Saləh*** - ***Həyyə Aləl Fələh*** nidasını eşidən kimi həmən o, çağrışa cavab verib dünyanı arxasında buraxardı. əl-Əsəd b. Yəzid - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Aişə - *radıyallahu anhə* – dən soruşdum: «Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – evində nə edərdi?». O: «O, ailə haqlarının işlərini edər. Azanı eşidən kimi çıxıb gedərdi» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in fərz namazlarını evində qılması barədə bir şey varid olmayıb. Yalnız xəstəliyi ağırlaşdığı və çölə çıxmağı çətinləşdiyi zaman evində qılardı. O, ümmətinə qarşı olduqca mərhəmətli və şəfqətli olmaqla bərabər camaat namazına gəlməyənlər barəsində sərt sözlər də buyurmuşdu: «İçimdən elə bir şeylər keçir ki,

---

Tirmizi.
Əbu Nuaym «Dəlilun-Nübuvvə»
Müslim 2106.
Əhməd, Tirmizi.
Təbətani, əl-Albani səhih.
Müslim.

əmir verim odun toplansın. Sonra namaz üçün iqamə verilsin və bir kimsəyə cəmaata namaz qıldırmaq üçün əmir verim. Sonra cəmaat namazına gəlməyənlərin evinə gedərək evlərini yandırım» . İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kim azanı eşidib və cavab verməzsə səbəb olmadan onun namazı qəbul olunmaz». Səhabələr: «Ya Rəsulullah! Səbəb nədir?» deyə soruşdular. O: «Qorxu və xəstəlik» deyə buyurdu .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN YUMŞAQLIĞI VƏ SƏBRİ

Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bir kimsənin üzünə qarşı onu üzəcək şeyi söyləməz və heç kəsin də ayıbını üzünə vurmazdı (Başqa rəvayətdə: Əgər Allahın haram etdiyi bir şeylər edilsəydi o, zaman insanların ən qəzəblisi olardı. Öz nəfsi üçün deyil, Allah rizası üçün intiqam alardı)» . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – lazımsız bir şey söyləməz və etməzdi. Bazarda kimsə ilə münaqişə etməzdi, ona pislik edənə pisliklə qarşılıq verməz, bağışlayar və intiqam almazdı. Mübarək əli ilə heç kəsi döyməmişdi. Cihad istisna olmaqla, heç bir xidmətçisini və zövcəsini döyməmişdir» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – dedi ki: «Ey Allahın Rəsulu! Müşriklərə bəd dua et» dedim. O: «Mən lənət edən birisi olaraq göndərilmədim. Mən ancaq rəhmət olaraq göndərildim» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Aişə - *radıyallahu anhə* – yə buyurdu: «Sərt davranmaqdan çəkin. Şübhəsiz ki, yumşaqlıq hər nədə olursa mütləq o, işi gözəlləşdirər. Hər nədən alınarsa onu qüsurlu edər» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yumşaqlıqdan məhrum edilən bütün xeyirdən məhrum edilmiş olar» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mən rəhmət ilə göndərildim» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İnsanlara rəhm etməyənə Allah rəhm etməz» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Rəhmət ancaq bədbəxt olan

---

Buxari Müslim.
Əbu Davud, İbn Məcə, əl-Albani «Səhih Cəmi» 6176.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Müslim.
Müslim.
Müslim.
Müslim.
Buxari, Müslim.

birisindən sökülüb alınır» . Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə idim. Əynidə kobud bir parçadan olan Nəcran toxunması olan paltar var idi. Bədəvi bir ərəb ona yaxınlaşaraq paltarından tutdu və sərt şəkildə özünə tərəf çəkdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in çiyninə baxdım. Paltar boynunda iz salmışdı. Ey Muhəmməd! Yanında olan Allahın malından mənə bir şeylər ver - dedi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona baxdı və güldü. Sonra ona bir şeylər verilməsini əmr etdi» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, biz məsciddə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə bərabər oturmuşduq. Bir bədəvi gəldi və məsciddə bövl etməyə başladı. Həmən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in səhabələr onun üstünə qışqıraraq: «Nə edirsən? Nə edirsən?» (Başqa rəvayətdə: Səhabələr onun üzərinə hücum çəkmək üçün yerlərindən durdular)» dedilər. Peyğəmbər: «Toxunmayın ona, qoy işinə davam etsin» deyə buyurdu. Sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – o, kimsəni çağıraraq: «Bu məscidlər bövl etmək və s. (çirkin) işlər etmək üçün yaradılmamışdır. Allahı zikr etmək, namaz qılmaq, Quran oxumaq üçün yaradılmışdır» deyə buyurdu. Sonra camaatdan bir nəfərə bir qab su gətirib (bövl edilən) yerə tökməsini əmr etdi. Adam suyu gətirdi və o, yerə tökdü (Başqa rəvayətdə: Həmən Bədəvi dua edərək: «Allahım mənə və Muhəmmədə mərhəmət et, başqa heç kimə mərhəmət etmə. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sən geniş olan bir şeyi daraltdın) « .

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in dəvət yolunda göstərdiyi səbr ona uymağı, onun yolu ilə getməyi, nəfsi istəklərə görə intiqam almamağı lazım bilir. Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən soruşdum: «Sənin üçün Uhuddan da ağır bir gün olubmu?». O: «Sənin qövmündən çox şeylər çəkdim. Onlardan çəkdiyim ən böyük sıxıntı Əqabə günü etdikləridir… Allah istədiyini əmr etməyin üçün dağlar mələyini sənin yanına göndərdi. Dağlar mələyi məni səslədi, mənə salam verdi və: «Ey Muhəmməd! Allah qövmünün sənə söylədikləri sözləri eşitmişdir. Mən dağlar mələyiyəm. Rəbbim məni sənə dilədiyini əmr etməyin üçün göndərdi. Əgər istəsən Məkkənin iki tərəfindəki dağları onların üzərinə salım. Peyğəmbər: «Xeyr, mən Allahın onların bellərindən Allaha heç bir şeyi şərik

---

Tirmizi.

Buxari, Müslim.

Buxari 6010.

Buxari, Muslim.

qoşmadan ibadət edən kimsələrin gələcəyini ümüd edirəm» deyə buyurdu . Əsil bağışlamaqda budur. Onlardan intiqam almağa qadir olduğun halda bağışlayırsan. İbn Məsud - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Peyğəmbərlərdən bir Peyğəmbəri xatırlayaraq sanki gözlərimin önündədir. Qövmü o, Peyğəmbəri vurmuş, yaralayıb qanını axıtmışlar. O, isə üzündən axan qanı silərək: «Allahım qövmümə məğfirət et. Çünkü onlar bilmirlər» .

Bir gün Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – səhabələri ilə birlikdə bir cənazədə idi. Bu vaxt Zeyd b. Sunə adında bir yəhudi gəlip, ondan borcunu istədi. Peygamber – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in əbasından tutaraq sərt şəkildə onunla davrandı və ona baxaraq: «Ey Muhamməd! Mənim hakkımı ödəməyəcəksənmi?» ağır sözlər də söylədi. Ömər b. əl-Hattab - *radıyallahu anhu* – qəzəbləndi, (qaşları) və gözləri qəzəbli şəkildə ona baxdı və: «Ey Allahın düşməni! Səndən eşitdiyim bu sözləri Rəsûlullahamı söylədin, bu gördüklərimi onamı etdin? Onu haqq ilə göndərənə and olsun ki, əğər onun qınamasından çəkinməsəydim bu qılıncımla başına vurardım. Peygamber – *sallallahu aleyhi və səlləm* – isə Ömərə sükutla baxırdı. Sonra: «Ey Ömər! Mənim də, onun da bu etdiyimizdən başka bir şeyə ehtiyacımız vardır. Sən mənə borcumu gözəl ödəməyi tövsiyə etsəydin, ona da borcunu gözəl bir şəkildə istəməsini əmir etsəydin? Ya Ömər! Bunu al, get və ona haqqını ver! Əlavə ona 20 sa xurma da ver (artıq). Yəhudi Zeyd deyir: «Ömərin 20 sa xurma artıq verdiyini gördükdə: «Bu nə üçündür ey Ömər!» dedim. Ömər: «Rəsûlullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – mənə səninlə bu pis davranışımın yerinə hakkından artığını verməmi əmr etdi». Zeyd: «Məni tanıyırsan?» dedim. Ömər: «Xeyr, sən kimsənki» dedi. Yəhudi: «Mən Zeyd b. Sunəyim» dedi. Ömər: «O rahib (Yəhudilərdə din adamı) olanmı» dedi. Yəhudi: «Bəli, o rahib olan» dedim. Ömər: «Yaxşı, onda səni Rəsûlullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə qarşı bu cür hərəkət və söz söyləməyinə vadar edən nə idi» dedi. Zeyd dedi ki: «Ey Ömər! Peygəmbərlik əlamətlərinin Rəsûlullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in üzünə baxdıqda gördüm. Onun mülayimliyi, cahilcə hərəkət edəcəkmi, yoxsa ona qarşı cahillik edənlərə qarşı cahil olacaqmı. Bunları da onda görmədim. Artıq səni şahid tuturam ey Ömər. Mən Rəbb olaraq Allahı, din olaraq İslamı, Peygambər olaraq Muhamməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i qəbul etdim. Səni şahid tuturam ki, malımın yarısı Muhamməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ümmətinə sədəqə olsun. Ömər: «Onların

---

Buxari «Tövhid» 9, Müslim 1795.
Buxari, Müslim.

bir qismi üçün olsun de. Çünkü sən hamısına çatdıra bilməzsən». Zeyd: «Bəli, bir qiminə olsun» dedi. Yahudi Rəsûlullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gələrək: «***Əşhədu Ənlə İləhə İlləllah Və Əşhədu Ənnə Muhəmmədər Rəsulullah*** **–** deyərək ona iman edib təsdiq etdi» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN ÜMMƏTİNƏ OLAN ŞƏFQƏTİ VƏ MƏRHƏMƏTİ

«(Ey ümmətim!) ***Sizə özünüzdən bir peyğəmbər gəldi ki, sizin əziyyətə*** *(məşəqqətə)* ***düşməyiniz ona ağır gəlir, o sizdən*** *(sizin iman gətirməyinizdən)* ***ötrü təşnədir, möminlərlə şəfqətli, mərhəmətlidir!».*** *(ət-Tövbə 128).* ***«Sən bağışlama yolunu tut, yaxşı işlər görməyi əmr et və cahillərdən üz döndər!».*** *(əl-Əraf 199). «(Ya Rəsulum!)* ***Allahın mərhəməti səbəbinə sən onlarla*** *(döyüşdən qaçıb sonra yanına qayıdanlarla)* ***yumşaq rəftar etdin. Əgər qaba, sərt ürəkli olsaydın, əlbəttə, onlar sənin ətrafından dağılıb gedərdilər. Artıq sən onları əfv et, onlar üçün*** *(Allahdan)* ***bağışlanmaq dilə, işdə onlarla məsləhətləş, qəti qərara gəldikdə isə Allaha təvəkkül et! Həqiqətən Allah*** *(Ona)* ***təvəkkül edənləri sevər!».*** *(Ali İmran 159).* Abdullah b. Amr əl-As - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – İbrahim surəsindəki: ***«Rəbbim! Onlar insanlardan bir çoxunun sapmasına səbəb oldular. İndi kim mənə uyarsa o, məndəndir…»*** ayəsini oxudu və Maidə surəsindəki İsa – *əleyhissəllam* – ın: ***«Əgər onlara əzab versən şübhəsiz ki, onlar sənin qullarındır. Əgər onları bağışlasan şübhəsiz ki, sən İzzzət və Hikmət sahibisən»*** ayəsini oxudu və əllərini qaldıraraq: «Allahım! Ümmətimi bağışla, ümmətimi bağışla» deyə dua etdi və ağladı. Allah Cəbrail – *əleyhissəllam* –: «Ey Cəbrail! Sənin Rəbbin ən gözəl bir şəkildə bildiyi halda sən Muhəmmədin yanına get və nə üçün ağladığını soruş. Cəbrail – *əleyhissəllam* – gəldi və soruşdu. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – nə üçün ağladığını ona xəbər verdi. Halbuki Allah bunu ən gözəl şəkildə bilirdi. Allah: «Ey Cəbrail! Muhəmməd - *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına get və ona de ki: Rəbbin ümmətinlə bağlı səni sevindirəcək və səni üzməyəcəkdir» . Əbu Hureyrə – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Hər bir Peyğəmbərin qəbul edilmiş duası vardır. Hər bir Peyğəmbər də bu duasını etmişdir. Lakin mən duamı Qiyamət günündə ümmətimə şəfaət

---

Həkim «Mustədrək».

Buxari.

etmək üçün saxladım. Artıq ümmətimdən Allaha heç bir şeyi şərik qoşmamış olan kimsələr inşəallah bu şəfaətə nail olacaqlar» .

Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – yaşlıların, zəiflərin, qadınların qayğısına qalır və daima onları düşünərdi: Cabir - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – yolda gedərkən arxada qalmazdı, zəiflərə kömək edərdi, miniyinə mindirər və onlara dua edərdi» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Namazı uzun qılmaq üçün girirəm, lakin bir körpənin ağladığını eşitdikdə anasının onun ağlamasına dayana bilməyəcəyindən qorxduğum üçün namazı qısa edərəm» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ey insanlar! Sizin içinizdə nifrət etdiricilər vardır. Kim insanlara imam olursa namazı xəfif qıldırsın. Çünki onların içində yaşlısı, uşağı, xəstəsi və ehtiyac sahibi olanı vardır» . Muaz insanlara namazı uzun qıldırdığı üçün Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ona: «Sən fitnəkarsan ey Muaz!» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN YEMƏYİ

Bu ümmətin Peyğəmbərinin halını düşün: Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – vəfat edənə qədər masa (süfrə) üzərində yemək yeməmişdi, yenə vəfat edənə qədər buğda çörəyi yeməmişdi» . Məsruq deyir ki, Aişə - *radıyallahu anhə* – nin yanına gəldim mənə yemək gətirməyi xahiş etdi və: «(Mən də ona yemək gətirdim) Doyunca yemək yedikdən sonra gözləri yaşarır və ağlayırdı». Məsruq: «Nə üçün ağlayırsan?» dedi. Aişə: «Dünyadan Axirətə köçdüyü zaman olan halını xatırlayıb ağlayıram. Vallahi! Bir gündə iki dəfə çörək və ət yemədi» . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – iki gün ard-arda arpa çörəyi yeməmişdir» . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onun yanına gələr və buyurardı: «Yeməyə bir şeylər varmı?». Aişə: «Xeyr» dedikdə o: «O, halda mən bu gün orucam» deyə buyurardı . Buna görə də Peyğəmbər –

Buxari, Müslim.
Əbu Davud, əl-Albani səhih.
Buxari, Müslim.
Buxar 703, Müslim 467.
Buxari 705, 6106, Müslim 465.
Buxari.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Buxari, Müslim.

sallallahu aleyhi və səlləm – heç bir yeməyi pisləməz, yemək bişirən heç bir kimsəni qınamaz, mövcud olanı geri çevirməz, olmayanı istəməzdi, yeməyə görə Allaha həmd edərdi. O, bu ümmətin Peyğəmbəri idi. Onun dərdi qarnı və yeməyi deyildi.

Daha sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in gündəlik həyatında istifadə etdiyi əşyalarına baxaq. Saxsıdan düzəldilmiş kasası. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu kasa ilə su, süd və bal içərdi. Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – heç bir zaman heç bir yeməyi pisləməzdi. Ürəyi istədikdə yeyərdi, istəmədikdə yeməzdi» . Əbu Cuhayfə Vəhb b. Abdullah - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: « O, ki qaldı mənə (mən) dirsəkləndiyim (yaslanaraq) halda yemək yemirəm « . İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Biriniz yemək yediyi zaman barmaqlarını yalamadıqca onları silməsin» . Cabir - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Birinizin loxması düşdüyü zaman dərhal onu qaldırsın. Ona yapışan (toz və s.) silsin və loxmanı yesin. Onu şeytana buraxmasın. Barmaqlarını yalamadıqca da əlini dəsmalla silməsin. Çünki bərəkətin yeməyin hansı hissəsində olduğunu bilməz (Başqa rəvayətdə: Yemək qabını sünnətləməyi əmr etdi)» . İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Dəvə içdiyi kimi bir nəfəsə içməyin. İki, üç nəfəsə için. İçdiyiniz zaman ***Bismilləh*** deyin. Qurtardığınız zaman ***Əlhəmdulilləh*** deyin (Başqa rəvayətdə: İçərkən üç dəvə nəfəs alardı, verərdi)» . Əbu Qatadə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Suya doğru nəfəs almağı qadağan etmişdir» . İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – qabın içinə nəfəs verməyi və ya (yeyiləsi və içiləsi bir şeyin içinə) üfləməyi qadağan etmişdir» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – qızardılmış qoyun ətinin bud hissəsini çox sevərdi» .

Buxari 5409, Müslim 2064.
Buxari 5398.
Buxari 5456, Müslim 2031.
Müslim 2033.
Buxari 5631, Müslim 2028, Tirmizi 1886.
Buxari 5630, Müslim 267.
Tirmizi 1888,1889.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu qədər mallara və qənimətlərə rəğmən, Uca Allahın ona müyəssər etdiyi fəthlərə baxmayaraq miras olaraq nə bir dinar, nə də bir dirhəm buraxdı. O, sadəcə elmi miras olaraq buraxdı. O, da Peyğəmbərlik mirasıdır. Hər kim bu mirasdan bir şey almaq istəyirsə məharətlə irəli keçsin və belə bir mirasdan götürsün. Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – miras olaraq nə bir dinar, nə bir dirhəm, nə bir dəvə buraxmadı. heç bir şey də vəsiyyət etmədi» . Çünki onun dərdi dünya, mal, mülk, cah-cəlal və s. deyildi. Dərdi Allahın razılığı və rəhmətini qazanmaq idi. Utbə b. Həris - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bizə əsr namazını qıldırdı. Namazdan sonra dərhal qalxaraq evinə tələsdi və sonra evindən çıxdı. Mən ondan bunun səbəbini soruşdum. O: «Evdə zəkat malından bir miqdar qızıl var idi. Evimdə qalması məni narahat etdi. Ona görə də paylaşdırdım» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – müsəlman olmaq istəyənə istədiyini verirdi. Bir nəfər onun yanına gəldi və iki dağ arasında olan qoyunları ona verdi. O, kimsə qövmünə dönərək dedi: «Qövmüm müsəlman olun! Muhəmməd kasıblıqdan qorxmayan bir kimsənin (mal payladığı kimi) mal verir» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN YEMƏYİ VƏ İÇMƏYİ

Kəb b. Məlik - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – üç barmağı ilə yeyər və onları (yeməkdən sonra) yalayardı» . İbrahim b. Amra b. Safina öz atasından rəvayət edir ki, Safina Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə Dovdaq (quş) əti yediyini bildirdi» . Əbu Asid, Ömər - *radıyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yeməklərinizdə zeytun yağından istifadə edin. Həmçinin (bədənlərinizə) də sürtün. Həqiqətən o, mübarək bir ağacdır» . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ən gözəl ədviyyat – Sirkədir» . Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* –

Müslim.
Müslim.
Müslim.
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».

balqabaqı sevərdi. Bir gün ona balqabaqla hazırlanmış bir yemək gətirdilər. (Başqa rəvayətdə: Mən gördüm ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – balqabağın dənələrini (yemək üçün) çıxardardı. O, gündən mən də balqabaqı sevməyə başladım)» . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – şirini və balı sevərdi» . Ummu Sələmə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə qızardılmış ət verdim. (Əti) yedikdən sonra dəstəmaz almadan namaz qıldı (Başqa rəvayətdə: Abdullah b. Həris - *radıyallahu anhu* – deyir ki, mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə məsciddə qızardılmış ət yedim»)» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə ət yeməyi göndərildi. ***Zira*** (qoyunun) ön ayağı (budu) Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə verildi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Ziranı çox sevərdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ondan yeməyə başladı» . İbn Məsud - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Ziranı sevirdi. Bir gün onun Zirasına zəhər qatmışdılar. Mənə elə gəlir ki, bunu Yəhudilər etmişdilər» . Əbu Ubeydə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – üçün bir qab yemək hazırladım. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Ziranı sevdiyi üçün mən də ona bu hissəsni verdim. Sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – məndən yenə də Zira istədi, mən də ona verdim. Bundan sonra o, yenə də məndən Zira istədi. Mən: «Ya Rəsulullah! Keçinin iki Zirası vardır» dedim. Peyğəmbər: «Nəfsim əlində olana and olsun ki, əgər sən susub (mənə heç bir söz deməsəydin) mən səndən istədikcə sən də mənə Zira verərdin» deyə buyurdu . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə Ziranı sevirdi. Dadına görə yox, ona görə ki, həm süfrəyə tez gəlir, həm də tez hazırlanırdı və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – də öz işlərinə tez dönə bilirdi» . Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Səfiyyə ilə

Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
İmam Şafii deyir ki: «Ət yeməyi ağlı artırır, eşitməyi isə qüvvətləndirir». Əli - *radıyallahu anhu* – deyir ki: «Ət yeməyi vücudun rəngini saf və insanın ağlını gözəl edər. Bir kimsə **40** gün ət yeməsə əxlaqı pisləşməyə baçlar».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».

olan toyunda qonaqlıq xurma və saviqdən ibarət idi» . Yusif b. Abdullah b. Salam - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir gün Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i izləyirdim. O, çörək götürdü, üstünə xurma qoyaraq: «Bu xurma (çörək) üçün ədviyyatdır» deyib yedi . Salman - *radıyallahu anhu* – deyir ki, mən yeməkdən sonra əl yumağın bərəkətə səbəb olduğunu Tövratda oxuduğumu Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə xəbər verdim. O: «Yeməyin bərəkətinə səbəb yeməkdən öncə və sonra əlləri yumaqdır» . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Qarpız ilə təzə xurmanı (xiyar ilə təzə xurmanı) yeyirdi» . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ən çox sevdiyi soyuq və şirin olan sərinləşdirici içkilər idi (Başqa rəvayətdə: Sərin südü də sevərdi və: Süddən başqa yemək və içməyin yerini verən bir şey bilmirəm»)» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – (suyu) üç nəfəsə (üç qurtuma) içərdi və deyərdi (Başqa rəvayətdə: İki qurtuma): «Bu cür (içmək) həm susuzluğu yatırır, həm də faydalıdır» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN OTURMASI VƏ UZANMASI

Əbu Səid əl-Xudri - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – məsciddə oturduğu an dizlərini bükər və onları əlləri ilə tutardı» . Suffə əhlindən olan Tixfə əl-Gifari - *radıyallahu anhu* – deyir ki, mən gecənin axır vaxtında məsciddə üzüqoylu yatdığım zaman bir nəfər gəlib ayağı ilə məni silkələyib buyurdu: «Qalx! Bu elə bir uzanmaqdır ki, Allah ona nifrət edir». Mən başımı qaldırıb gördüm ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – başımın üstündə dayanıb» . Əbu Umamə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – məsciddə üzüqoylu uzanmış bir kişinin yanından keçdikdə ayağı ilə onu vurub buyurdu: «Qalx! Bu Cəhənnəm yatışıdır» . Abdullah b. Zubeyr - *radıyallahu anhu*

Saviq – əzilmiş buğda və arpadan düzəldilmiş sıyıqdır.
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Buxari «Ədəbul Mufrad» 1187.
Buxari «Ədəbul Mufrad» 1188, əl-Albani zəif hədis.

– rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i məsciddə ayağını ayağının üstünə atmış olduğu halda beli üstə yattığını görmüşdür» . Cabir b. Samura - *radıyallahu anhu* – deyir ki, mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i oturmuş halda döşəkçəyə söykəndiyini (dirsəkləndiyini) gördüm. Döşəkçə ondan solda yerləşirdi (Başqa rəvayətdə: Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «O, ki qaldı mənə (mən) dirsəkləndiyim (yaslanaraq) halda yemək yemirəm»)» . Muhəmməd b. Bəkir - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir nəfər Aişə - *radıyallahu anhə* – dən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yatağı döşəkçəsi barəsində soruşdu: O: «Dəri ilə örtülmüş, içi xurma lifi ilə doldurulmuş döşək idi» deyə cavab verdi. Həfsə - *radıyallahu anhə* – dən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in döşəkçəsi barəsində soruşdular: O: «İki qat bükülmüş qalın kətan parçadan düzəldilmiş döşəkçə idi. Bir gecə mən düşündüm ki, onu dörd qat büksəm Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – üçün daha yumşaq olar. Düşündüyüm kimi də etdim. Səhəri Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Dünən gecə sən mənim üçün nə sərmişdin?». O: «Həmən döşəkçədir. Sadəcə mən onu dörd qat etdim ki, sənin üçün yumşaq olsun» dedim. O: «Əvvəlki halına burax. Onun yumşaqlığı məni (gecə) namazlarından qoydu» deyə buyurdu .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN GEYİMİ

Ummu Sələmə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ən çox sevdiyi geyim ***Qamis*** köynək idi (Başqa rəvayətdə: Yəmən xalatı)» . Əsmə b. Yəzid - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in köynəyinin qolları biləklərinə qədər uzanardı» . Bəra b. Azim - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i əynində qırmızı bir libas ilə gördüm. Ondan daha gözəlini görməmişdim. Saçları çiyinlərinə qədər uzanırdı» . Əbu Rimsi - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i iki yaşıl ***Burda*** xalatda gördüm» . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i səhər vaxtı qara yun parçadan olan izar ilə

Buxari 5969, Müslim 2100, Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».

evdən çıxdığını gördüm» . İbn Abbas *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizlər ağ rəngdə libasa üstünlük verin, həyatda olanlarınız da ağ geyinsinlər və ölənlərinizi də ağ (parça) ilə kəfənləyin. Çünki ağ libas geyimlərin ən xeyirlisi (və təmizidir)» . Muğirə b. Şöbə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i qolları qısa olan Rum ***Cübbəsi*** (qolsuz uzun üst geyim) geyinmiş halda gördüm» . Ənəs - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – kişilərin zəfərandan istifadə etmələrini qadağan etmişdir» . Abdullah b. Amr b. əl-As - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – zəfəranla boyadılmış iki paltarı əynimdə gördükdə: «Bunu geyinməyi ananmı sənə tövsiyə etdi?» deyə buyurdu. Mən: «Onları silimmi?» dedim. Peyğəmbər: «Xeyir, onları yandır (Başqa rəvayətdə: «Bunlar kafirlərin paltarlarındandır. Onları geyinmə)» deyə buyurdu . Bureydə - *radiyallahu anhu* – öz atasından rəvayət edir ki, Nəcəşi Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə iki qara Xuf (dəridən corab) bağışladı. O, onları geyinər, dəstəmaz aldığı zaman isə məsh edərdi» . Muğirə b. Şöbə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Dihyə b. Kəlbi - *radiyallahu anhu* – Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə dəridən iki Xuf hədiyyə göndərdi. Başqa rəvayətdə: Xufnan bərabər Cübbə də göndərmişdi. Lakin biz öyrənmədik ki, bu Xuflar ölmüş heyvan dərisindəndir, yoxsa yox» . Qatadə deyir ki, Ənəs b. Məlik - *radiyallahu anhu* – dan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ayaqqabılarını vəsf etməyi xahiş etdim». O: «***Nalinləri*** (səndəli) iki kəmərli idi (Başqa rəvayətdə: Nalinlər dəridən idi, lakin yun deyildi. Dəridən kəmərləri var idi. Kəmərləri iki qat idi. İbn Ömər - *radıyallahu anhu* – da yundan olmayan Nalinləri geyinməyi sevərdi)» dedi . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ayaqqabıları üzərində iki kəmər vardı. Həmçinin Əbu Bəkr, Ömər - *radıyallahu anhum* – nun da ayaqqabıları iki kəmərli idi. Osman - *radıyallahu anhu* – ilk bir kəmərli ayaqqabı geyinən kimsə idi» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu*

Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Buxari 5846, Müslim 2110.
Müslim 2077.
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».
Tirmizi «Şəmaili Şərif».

aleyhi və səlləm – buyurdu: «Sizdən biriniz tək saylı ayaqqabı ilə yeriməsin. Ya ikisini də geyinsin, ya da ikisini də çıxartsın» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizdən birinizin ayaqqabısı (cırılarsa) biri ilə yeriməsin digərini təmir edənə qədər» . Cabir - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bir kimsənin ayaq üstə ayaqqabı geyinməsini qadağan etmişdir» . Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Biriniz ayaqqabısını geyindikdə sağdan başlasın. Çıxardığı zaman da soldan başlasın. Beləliklədə sağ ayaq ilk geyindirilən və son çıxardıln olsun» . Cabir b. Abdullah - *radıyallahu anhu* –rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bizi ziyarətə gəldi. Saçı dağınıq və (paltarı) kirlənmiş kimsələri gördü. Peyğəmbər: «Bu kimsə saçını düzəldəcək bir şey tapmadımı?». Digərinə isə: «Bu kimsə paltarlarını yumağa su tapmadımı?» deyə buyurdu .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN YERİŞİ

Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – deyir ki, mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – daha gözəl bir kimsə görmədim. Sanki günəş onun üzündən saçırdı. Ondan daha sürətli yeriyən bir kimsə də görmədim. Sanki yer üzü onun ayaqlarının altında bükülürdü. Bir anlığa burda idi, bir də baxırdıq ki, artıq başqa yerdədir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə çatmaq üçün biz özümüzə zəhmət verirdik. Lakin o, heç bir əziyyət çəkmədən rahat yeriyirdi» . Əli b. Əbu Talib - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – yeridiyi zaman özünü irəli verərək sanki enişdən düşən bir kimsə idi» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN DUASI VƏ ZİKRİ

O, uca Allahı zikr etməyi, Ona həmd etməyi, Ondan məğfirət diləməyi, Ona dönməyi bir an belə buraxmazdı. Onun keçmiş və gələcək günahları bağışlanmaqla bərabər o, çox şükr edən, çox həmd edən bir Peyğəmbər idi. Rəbbini haqqı ilə tanımış, Ona həmd etmiş, Ona dua etmiş, Ona yönəlmişdir. Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki,

---

Buxari 5855, Müslim 2097.
Müslim 2098.
Əbu Davud 4135.
Buxari 5856, Müslim 2097.
İmam Əhməd.
Tirmizi «Şəmaili şərif».
Tirmizi «Şəmaili şərif».

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Rəbbini hər bir an zikr edərdi» . Möminlərin anası ummu Sələmə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ən çox etdiyi dua: «Ey qəlbləri çevirən Allahım, qəlbimi dinin üzərində sabit et!» . Peyğəmbər– *sallallahu aleyhi və səlləm* - buyurdu: «Ey insanlar! Allaha tövbə edin. Mən gündə **70** (Başqa rəvayətdə: **100**) dəfə Allahdan bağışlanma diləyirəm» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* - rahatlıqda da, çətinlikdə də Rəbbinə dua edərdi. Özü, ailəsi, dostları və bütün müsəlmanlar üçün dua edərdi.

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* İN BAŞQALARININ ŞƏRƏF VƏ LƏYAQƏTİNİ QORUMASI

Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – xəta edənin xətasını düzəldir, biliksizə öyrədir, qəflətdə olanı ayıldır, məclislərdə də xeyirdən başqa heç bir şeyi qəbul etməzdi. Əgər kiməsə qeybət edərdisə qeybət etməkdən çəkindirər, nəmmamlıq etməyə icazə verməz, hər hansı bir iftiraya razı olmazdı. Başqalarının da şərəf və namusunu qoruyardı. Məlik b. Rabi əl-Ənsari - *radıyallahu anhu* – xəbər verir ki, Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – in səhablərindən və Bədr öyüşündə iştirak edən İtban b. Məlik – *radıyallahu anhu* – deyir ki, namazlarımın çoxunu Bəni Sələmə qəbiləsi ilə keçirirdim. Onlarla mənim aramda bir dərə vardı. Yağmur vaxtı dərə su ilə dolduqda oranı keçib onların məscidinə getmək mənim üçün çox çətin idi. Buna görə də Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gələrək: «Ya Rəsulullah! Qocalmışam, gözlərim də zəif görür. Yağmur vaxtı qömümlə mənim aramda olan dərə su ilə dolub daşır və mənim üçün ora keçilməz olur. Könlüm istəyir ki, evimə qonaq gəlib namaz qıldırasan və sənin namaz qıldığın yeri namazgah edim». Peyğəmbər: «Mən mütləq gələcəyəm» deyə buyurdu. Səhəri Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əbu Bəkr – *radıyallahu anhu* – ilə birlikdə evimə qonaq gəldilər. Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – evə daxil olmaq üçün icazə istədi. Evə daxil olduqdan sonra oturmazdan əvvəl mənə dedi: «Evin hansı hissəsində namaz qılmağımı istəyirsən» deyə soruşdu. Mən də namaz üçün seçdiyim yeri ona göstərdim». Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – namaza durub təkbir aldı. Biz də onun arxa tərəfində səff düzəldərək təkbir gəirdik. İki rükət namaz qılıb təslim ilə

Müslim.
Tirmizi.
Buxari, Müslim.

namazını bitirdi. Biz salam verərək namazımızı bitirdik. Namazdan sonra Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – Xaziri (qıyma və unda bişrilən yeməyin adıdır) yeməyinə dəvət etdim. Namaz qıldıqdan sonra Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – in gəldiyini eşidən insnlar bizə axışmağa başlaılar. Onlrdan biri Malik b. Duhşam haradadır? onu heç görmürəm» deyə soruşdu. (Cəmaatda) onlardan biri: «O, münafiq. Hansı ki, Allah və Rəsulunu sevmir». Bunu eşidən Peyğəmbər: «Belə demə! Məgər o, sənin yanında Allaha tərəf yönələrək ***Lə İləhə İlləllah*** deməyib və bunu da Allah rizası üçün söyləyir». O kimsə: «Allah və Rəsulu bu haqda daha yaxşı bilir, lakin Allaha and olsun ki, o yalnız münafiqlərlə oturub-durur və onları da sevir». Peyğəmbər: «Allah rizasını diləyərək ***Lə İləhə İlləllah*** deyən kimsəyə Allah Cəhənnəm odunu haram etmişdir» .

Yalan şhidlikdən və başqalarının haqlarını tapdalamaqdan çəkindirərdi. Möminlərin anası Aişə - *radıyallahu anhə* – olan sevgisinə baxmayaraq onun qeybət etməsini pis qarşılamış və qeybətin nə qədər böyük günah olduğunu açıqlamışdır. Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə: «Səfiyyənin qısa boylu olduğunu söyləyərək sənə bəs edər» dedim. Peyğəmbər: «Vallahi elə bir söz söylədin ki, əgər o dəniz suyuna qarışdırılsaydı onu ifsad edib korlayardı» . Aişə - *radıyallahu anhə* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ona bir kimsə barəsində xoş olmayan bir xəbər gəldikdə onun adını verərək: «Filan kimsəyə nə olub ki» deməzdi. Lakin: «Bir qrup insanlara nə olub ki, belə-belə deyirlər» deyərdi . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – qardaşlarının şərəf və namusunu qoruyan kimsələrə müjdə verərək buyurmuşdu: Əbu Darda - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kim müsəlman qardaşının şərəf və namusunu qoruyarsa Allah da Qiyamət günü onun üzünü Cəhənnəm atəşindən qoruyar» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN QOXUSU VƏ TƏRİ

Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in iyindən daha gözəl qoxan nə bir misk, nə bir ənbər, nə də hər hansı bir qoxu qoxulamadım. Mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in əlindən daha yumşaq olan nə bir dibaca,

---

Buxari salət 1/425, Müslim.
Əbu Davud 4875, Tirmizi 2504,2505.
Əbu Davud.
Tirmizi 1932.

nə də bir ipəyə toxunmadım» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – in qulağına bir şeylər söyləmək üçün əyilən heç kimsədən o, kimsə danışmasını bitirib başını geri çəkmədikcə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – in başını çəkdiyini görmədim. Əlini tutan heç kimsənin əlini o, kimsə (kişi) buraxmadıqca buraxdığını görmədim (Başqa rəvayətdə: Bir kişi üzünü çevirmədikcə üzünü ondan çevirməzdi. Bərabər oturduğu bir kimsənin önünə ayaqlarını uzatdığını görmədim, Bütün qoxuları qoxuladım lakin onun ağzının qoxusundan daha xoş başqa qoxu qoxulamadım, səhabələrindən biri onunla qarşılaşdığı zaman onunla bərabər qalxar və o, ayrılmadıqca ondan ayrılmazdı)» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – in gündüz vaxtı bizim yanımıza gəlib yatdı və tərlədi. Ummu Suleym - *radıyallahu anhə* – bir bez parça götürərək Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – in tərini silərək qaba sıxmağa başladı. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – yuxudan ayılaraq: «Ya Ummu Suleym! Bu nədir edirsən?» deyə buyurdu. Ummu Suleym: «Bu sənin tərindir. Biz onu ətrimizə qatırıq. Çünki o, ən gözəl qoxudur» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Salləm* – İN ƏLİ AÇIQLIĞI

Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – dən İslam naminə nə istənilmişdisə onu mətləq vermişdi. Onun yanına bir nəfər gələrək ona iki dağın arasındakı qoyun sürüsünü vermişdi. Adam öz qövmünə gedərək: «Ey qövmüm! Müsəlman olun! Muhəmməd fəqirliyə düşmək qorxusu olmadan paylayır» . Əbu Səid Sad b. Məlik b. Sinanəl-Xudri - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Əhsarlardan bir qrup Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – dən bir şeylər istədilər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – onların istədiyini onlara verdi. Bir müddətdən sonra onlar yenə də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – dən bir şeylər istədilər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – onların istədiyi şeyi onlara verdi. (Üçüncü dəfə) yenə də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və salləm* – dən bir şeylər istədilər. O, da onların istədiyini onlara verdi. Nəhayət yanında olan hər bir şeyi onlara verdikdən sonra buyurdu: «Nə ki, mənə (qənimət) olaraq çatarsa heç vaxt onları sizlərdən gizlətməyib (sizlərə verərəm). Lakin kim

---

Müslim 2330.
Buxari, Muslim.
Tirmizi.
Müslim 2331.
Muslim.

ki, özünü saxlayarsa (insanlardan bir şey istəməyib Allahın ona verdiyi ilə kifayətlənərsə) Allah da onu (insanlardan) istəməkdən saxlayar. Hər kim çalışarsa ki, öz gücü ilə (çörək pulu) qazansın Allah da onun (insanlardan istəməkdən) qoruyar. Hər kim də səbr edərsə Allah da onu səbirli edər. Heç kəsə də səbr kimi xeyirli və bərəkətli bir mükafat verilməmişdir» . Huneyn döyüşündən sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Səffan b. Umeyyə **300** qoyun verdikdə: «Mənə o, qədər çox verdi ki, daha əvvəl ən çox qəzəbləndiyim kimsə çox keçmədiki ən sevdiyim insan oldu» . Cubeyr b. Mutim - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – insanlarla birlikdə Huneyn döyüşündən qayıdarkən bir qrup insanlar qənimət istəmək üçün ətrafına toplandılar. Hətta Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i Səmura deyilən tikanlı bir ağacın altına girməyə məcbur etdilər. Tikanlar libasına bataraq cırdılar. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bir an dayanıb sonra mənə ridamı verin deyib: «Bu ağacın tikanları qədər qənimət heyvanım (dəvəm) olsaydı onların hamısını aranızda bölərdim. Sonra da siz məni nə paxıl, nə yalançı, nə də qorxaq deyə ittiham etməzdiniz» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu aleyhi və Səlləm* – İN QƏHRAMANLIĞI VƏ ŞÜCAYƏTİ

O, ordular hazırlayar, döyüş planları cızar, səhabələri ilə məşvərət edər, onların kəşfiyatlarından faydalanardı. Bununla bərabər yalnız son halda döyüşə baş vurardı. Necə deyəllər son əlac döyüş olardısa döyüşərdi. Döyüş əsnasında qadın, uşaq, qoca, əsirlərə əl vurulmazdı. Evlər xaraba edilməz və ağaclar kəsilməzidi. Cabir - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Xəndək günü xəndəyi qazarkən bir ara sərt bir qayaya rast gəldik. Səhabələr Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gələrək: «Ya Rəsulullah! Xəndək qazarkən sərt bir qayaya rast gəlmişik» dedilər. Peyğəmbər: «Xəndəyə düşüm baxım» deyə buyurdu. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – qarnına aclıqdan daş bağlanmış olaraq durdu. Çünki biz üç gün heç bir şey yemirdik. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – iti çəkici əlinə alaraq qayaya vurdu. O, qaya zərbənin gücündən qum kimi ovuldu» . Bəra - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Vallahi biz döyüş qızışdığı zaman özümüzü onunla qoruyurduq. Bizim ən cəsurumuz belə döyüşdə onun bərabərində dayanırdı» . Bir nəfər Bəra -

Buxari, Müslim.
Müslim.
Buxari 3148, Müslim.
Buxari.
Müslim.

radıyallahu anhu – dan: «Siz Huneyn günü Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i qoyub qaçdınızmı?...». Bəra: Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in qaçmadığına şahidlik edirəm…» dedi . Əli - *radıyallahu anhu* – deyir ki: «Vallahi döyüş qızışdığı zaman biz Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə qorunurduq. Bizim içimizdən düşmənə ondan daha yaxın kimsə yox idi» . Cabir b. Abdullah - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə Nəcd tərəfdən bir döyüşə getmişdik. Biz Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə ağaclıq olan bir vadidə çatdıq. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bir ağacın altında (uzanaraq) dincəlirdi. Qılıncını da ağacın budaqlarından birinə asdı. İnsanlar da dincəlmək üçün vadiyə səpələndilər. Peyğəmbər: «Mən yatarkən biri gəlib qılıncımı götürdü. Bu an mən oyandım. Adam başımın üstüdə dayanaraq qılıncımı çəkdi və: «İndi səni mənim əlimdən kim qurtara bilər?» dedi. Peyğəmbər: «Allah» deyə buyurdu. (Qılınc onun əlindən düşdü) və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onu qınına qoydu… O, kimsəni cəzalandırmayıb qövmünə buraxdı» . Cundub - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ayaq barmağı daşa deyərək yarıldı və o: «Sən Allah yolunda yaralanmış bir barmaqsan səni mükafat gözləyir (Qarşılaşdığın kədər və üzüntü Allah yolundadır, boş deyildir)» deyə buyurdu .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN HAQLARI ÖDƏMƏSİ

Hər bir kəsin haqqını verərdi: İnsanın üzərinə düşən haqlar çoxdur. Allahın haqqı, ailənin haqqı, qulların haqqı, bədəninin haqqı vardır və s. Lakin Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – hamısını tam şəkildə paylaşdırardı. Ənəs – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər - *səllallahu aleyhi və səlləm* – in səhabələrindən bir qrup kimsələr gəldilər və Peyğəmbər - *səllallahu aleyhi və səlləm* – in zövcələrindən onun ailə həyatı, xüsusi həyatı haqqında soruşdular. Onlardan biri: «Mən qadınlarla evlənməyəcəyəm» dedi. Digəri: «Mən daima oruc tutacağam» dedi. Digəri: «Mən gecələri yatmayacağam» dedi. Peyğəmbər - *səllallahu aleyhi və səlləm* – bu sözləri eşitdikdə buyurdu: «Bir qrup kimsələrə nə olub ki, filan-filan sözləri syləyirlər. (Başqa rəvayətdə: Allaha and olsun ki, aranızda Allahdan ən çox qorxan, aranızda ona qarşı ən təqvalı olan

---

Buxari, Müslim.
İmam Əhməd.
Buxari, Müslim.
Tirmizi «Şəmaili şərif».

kimsəyəm. Ancaq mən (gecənin bir hissəsini) namaz da qılıram, (bir hissəsini) yatıramda, Oruc tutub, iftar da edirəm və qadınlarla nigahlanıramda. Kim mənim sünnəmdən üz çevirsə məndən deyildir» . ***«Ey iman ğətirənlər! Əhdlərə sadiq olun».*** *(əl-Maidə 1).* Əbu Hureyrə – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir nəfər alacağı bir dəvəsini istəmək üçün Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gəldi və kobudluq göstərdi. Səhabələr bu adamı başa salmaq istədikdə Peyğəmbər: «Bu adamdan əl çəkin. Hər bir haqq sahibinin haqqını istəyərkən söz söyləmək haqqı vardır» deyə buyurdu. Sonra da: «Ona eyni yaşda bir dəvə verin» deyə əmr etdi. Səhabələr: «Ya Rəsulallah! Eyni yaşda dəvə tapa bilmirik. Lakin onun dəvəsindən daha dəyərli bir yaşda olan dəvə vardır (Başqa rəvayətdə: **6-7** yaşında daha qiymətli dəvələr vardır)» dedilər. Peyğəmbər: «Onu verin! Çünki sizin ən xeyirliniz borcunu ən gözəl şəkildə ödəyəninizdir» . Abdullah b. Əbi Rafii atasından, o da öz atasından rəvayət edir ki, Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* – Huneyn döyüşünə gedərkən ondan 40 min (dinar və ya dirhəm) borc aldı. Sonra ona mal verilincə borcu ödədi və: «Allah sənin ailənə və malına bərəkət versin. Şübhəsiz ki, borcun qarşılığı onu ödəmək və təşəkkür etməkdir» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN YATMASI

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yatağına girdiyin zaman namaz üçün dəstəmaz aldığın şəkildə dəstəmaz al və sağ tərəfi üstə yat» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – hər gecə yatağına girəcəyi vaxt əllərinin içini açar onlara üfürərək İxlas, Fələq və Nəs surələrini oxuyar. Sonra isə bədəninin bütün hissəsinə sürtərdi. Bu işi üç dəfə təkrar edərdi» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in gecə ikən üzərində yatdığı döşəkçəsi xurma lifi ilə doldurulmuş, üzü dəri bir döşək idi» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in gözləri yatsa da, lakin qəlbi yatmazdı (Başqa rəvayətdə: Yatdığı zaman sağ tərəfi üstə yatar və sağ əlini yanağına qoyaraq yatardı)» .

Fəthul Bəri 9/104.
Buxari, Müslim.
Nəsəi.
Buxari, Müslim.
Buxari.
Müslim, Əhməd.
Buxari.

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* BİR MÜƏLLİM KİMİ

İbn Ömər - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir gün Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yarpağını tökməyən bir ağac vardır. Bu ağac müsəlmana çox bənzəyir. Mənə söyləyə bilərsiniz bu hansı ağacdır?». İnsanlar həmən çöldəki ağacları düşünməyə başladılar. İbn Ömər: «Mənim ağlıma Xurma ağac gəldi. Lakin söyləməyə utandım» dedi. Sonra insanlar bu ağacın hansı olduğu barədə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən soruşdular. O: «Xurma ağacı» deyə buyurdu . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – hər bir kəsə öz fikrini söyləmək üçün fürsət verdi. Lakin heç biri doğru cavab vermədiyi üçün Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onlara doğru cavabı söylədi. O, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – böyüyə də, kiçiyə də bir müəllim idi. Əbul-Abbas Abdullah b. Abbas - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir gün (minikdə) Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in arxasında idim. O, buyurdu: «Ey oğul! Mən sənə bir neçə kəlimə öyrədəcəm. Allahı qoru ki, Allah da səni qorusun. Allahı qoru ki, onu öz qarşında tapasan. Bir şey dilədikdə, Allahdan dilə. Kömək istədikdə Allahdan kömək istə. Bil ki, əğər bütün insanlar sənə xeyir vermək üçün bir yerə toplansalar da Allahın yazdığından artıq heç bir xeyir verə bilməzlər. Bunu da bil ki, əgər sənə zərər vermək üçün bir yerə toplansalar da Allahın yazdığından artıq sənə zərər verə bilməzlər. (Çünkü) qələmlər qaldırılmış, səhifələrin (mürəkkəbi) qurumuşdur» . Muaviyə b. Hələm əs-Suləmi - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə namaz qılarkən camaatdan bir nəfər asqırdı, mən də Yərhəmukəllah – dedim. Cəmaat da gözlərini mənə dikərək pis-pis baxmağa başladılar. Mən də bundan xoşlanmayıb: «Mənə nə üçün belə baxırsınız» dedim. Bu vaxt əllərinə dizlərinə vurmağa başladılar. Məni susdurmaq istədiklərini başa düşdükdə susdum. Anam, atam sənə fəda olsun, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – namazını qıldıqdan sonra nə öncə, nə də ondan sonra onun kimi gözəl nəsihətçi (müəllim) görmədim. Vallahi məni nə danladı, nə döydü, nə də söydü. Sadəcə: «Bu namaz elə bir ibadətdir ki, burada insan kəlamından bir şey deyilməz. Çünki namaz təsbih, təkbir və Quran oxumaqdan ibarətdir» deyə buyurdu .

Buxari.
Tirmizi 2516. əl-Albani «Səhih əl-Cəmi» 7834.
Muslim.

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* **İN ƏXLAQI**

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in əxlaqı Quran idi» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – çirkin söz söyləməz, lənət etməz, söyüş söyməzdi» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – insanlar arasında üzü ən gözəl, əxlaqı da ən gözəl olandı» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mən ancaq ən yüksək əxlaqı tamamlamaq üçün göndərildim» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizin əxlaq etibarı ilə ən gözəl olanınız ən xeyirlinizdir (Başqa rəvayətdə: Ən çox sevdiklərimdəndir)» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Şübhəsiz ki, mömin gözəl əxlaqı səbəbilə oruc tutan, namaz qılan kimsənin mərtəbəsinə yüksəlir» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Heç şübhəsiz ki, Qiyamət günü möminin tərəzidə gözəl əxlaqdan daha ağır olan bir şeyi olmaya-caqdır» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allahın qulları arasında ən çox sevdiyi əxlaqları ən gözəl olanlardır» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizin ən xeyirlisin ömrü uzun, əxlaqı ən gözəl olanınızdır» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Əgər səndə bur dörd xislət olarsa dünyadan itirdiklərinə görə üzülmə: Doğru sözlü olmaq, əmanəti qorumaq, gözəl əxlaq sahibi olmaq və iffətli olmaq» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Möminlərin imanları ən mükəmməl olanları əxlaqları ən gözəl olanlarıdır. Sizin xeyirliniz əxlaqı etibarıyla xanımlarına qarşı ən xeyirli olanlarınızdır» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yaxşılıq gözəl əxlaqdır» .

«Ey iman gətirənlər! Başqalarının evlərinə *(sizin olmayan evlərə)* ***sahiblərindən icazə almadan və onlara salam vermədən girməyin. Bu,*** *(ədəb-ərkan baxımından)* ***sizin üçün daha yaxşıdır. Bəlkə,*** *(Allahın bu əmrinin hikmətini)* ***düşünüb anlayasınız*** *(və həmişə yadda saxlayıb ona əməl edəsiniz)». (ən-Nur 27).* Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* –

Müslim.
Buxari.
Buxari.
İmam Əhməd.
Buxari, Müslim.
Əbu Davud.
Əbu Davud, Tirmizi.
Həkim.
İmam Əhməd.
İmam Əhməd.
Tirmizi.
Müslim.

bir evə getdikdə üzünü qapıya tərəf çevirməzdi. Qapının ya sağ tərəfində, ya da sol tərəfində durardı və: «***Əssələmu Aleykum***» deyərdi . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ən pis insan o, şəxsdir ki, insanlar onun biabırçı danışığından qorxub onu tərk edərlər» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Tələsmək şeytandandır, tələsməmək isə Allahdan» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allahın sevmədiyi insanlar daima mübahisə axtaranlardır» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Başqa bir xalqa oxşamaq istəyən özü də onlardandır» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Üzə vurmağı (Başqa rəvayətdə: Mübahisə etdikdə üzə vurmayın)» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İşçinin haqqını təri qurumamışdan qabaq verin» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Rəhmət ancaq bədbəxt olan birindən sökülüb alınır» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onu sevindirəcək bir hal ilə qarşılaşdımı Uca Allaha şükr səcdəsi edərdi» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Nəfsim əlində olan Allaha and olsun ki, iman etmədikcə cənnətə girməyəcəksiniz. Bir-birinizi sevmədikcə də iman etmiş olmazsınız. Sizə elə bir əməl göstərim ki. onu etdikdə bir-birinizi sevəsiniz? Aranızda salamı yayın» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Minikli yeriyənə, yeriyən oturana, az sayda olanlar çox sayda olanlara salam verirlər» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizdən bir kimsə əsnədikdə ağzını tutsun. Çünki şeytan girər» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – asqırdıqda əli və ya paltarı ilə ağzını tutar və beləliklə də səsini alçaldardı» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizdən bir kimsənin başına dəmirdən bir şiş soxulması onun üçün halal olmayan bir qadına toxunmaqdan daha xeyirlidir» .

İmam Əhməd, Əbu Davud.
Buxari.
Beyhəqi.
Müslim.
Əbu Davud, Hibban.
Buxari, Müslim.
İbn Məcə.
Tirmizi.
Əbu Davud.
Müslim.
Buxari, Müslim.
Müslim.
Tirmizi.
əl-Albani səhih.

PEYĞƏMBƏR *– Sallallahu Aleyhi Və Səlləm –* İN TƏVƏZÖKARLIĞI

Təkəbbürlüyü sevməz, əksinə təvəzökarların başı, Rəbbi qarşısında qəlbi qırıqların seyyidi idi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Hər kim dünyada ikən üstün görünmək və öyünmək məqsədilə bir paltar geyinərsə uca Allah qiyamət günü ona bir zillət paltarı geyindirəcəkdir» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, onların Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən daha çox sevdikləri heç bir kimsə yoxdur. Lakin buna baxmayaraq onlar xoşlamadığını bildikləri üçün ona gördükdə ayağa qalxmazdılar» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Vaxtilə bir adam nəfsinin də xoşuna gələn bir paltar geyinmiş, saçını daramış və yekəxana-yekəxana yeriyərkən Allah onu yerin dibinə keçirdi. Qiyamət gününə qədər yerin dibinə getməyə davam etməkdədir» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Bu iki şeydə uzaq dura bildiyin təqdirdə istədiyini geyinə və yeyə bilərsə. İsraf və təkəbbürlük» .

Özünə qarşı tərifdə həddi aşanları sevməzdi. Ömər - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Məni Xristianların İsa – *əleyhissəlam* – ı öydükləri kimi öyməyin. Mən bir qulam, deyin Allahın qulu və Rəsulu. Məni tərif etməkdə həddi aşmayın. Məni Allahın layiq bildiyi dərəcədən artıq yüksəltməyin. Rəbbim məni necə vəsf edibsə elə də vəsf edin» . Abdullah b. Şixxir - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir gün Bəni Amr qəbiləsinin nümayəndələrinin tərkibində Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gəlmişdim. Biz ona: «Ey bizim ağamız! (seyyidimiz)» deyə müraciyət etdik. O: «Ağa (seyyid) Allahdır» deyə buyurdu. Onda biz dedik? «Ey bizim fəzilətlimiz və əfzəlimiz» dedik. O: «Öz sözlərinizi deyin, sözlərinisə diqqət edin ki, şeytan sizi aldatmasın» . Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bəzi kimsələr: «Ey Allahın Rəsulu! Ey bizim xeyirlimiz və ən xeyirlimizin oğlu, bizim ağamız (seyyidimiz) və ağamızın oğlu!» deyə müraciət etdikdə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Məni özünüz bildiyiniz kimi çağırın, şeytan sizi aldadıb yoldan çıxarmasın. Mən Allahın qulu və elçisi Muhəmmədəm.

Əhməd.
Tirmizi.
Buxari, Müslim.
Buxari.
Buxari, Əhməd.
Əbu Davud 4806, Əhməd 4/25.

Sevirəm ki, sizlər məni Allahın layiq bildiyindən yuxarı qaldırmayasınız» . Bəzi kimsələr Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə təzim etməkdə həddi aşır, onun qeybi bilməkdə inanmalarına, fayda və zərər verə biləcəyinə inanırlar, ehtiyacları qarşılayıb, xəstələrə şəfa verə biləcəyinə inanırlar. Uca Allah bütün bunların həqiqət olmadığını bildirir. ***De ki: «Mən sizə demirəm ki, mənim yanımda Allahın xəzinələri vardır. Mən qeybi də bilmirəm və sizə də demirəm ki, mən mələyəm. Mən özümə gələn vəhyə tabe oluram». De ki: «Kor görənlə bir olurmu? Məgər düşünmürsünüz!»*** *(əl-Ənam 50).* ***De ki: «Mən sizə nə bir zərər, nə də bir xeyir vermək qüdrətinə malik deyiləm!» De ki: «Məni Allahdan heç kəs qurtara bilməz və mən ondan başqa heç bir sığınacaq tapa bilmərəm!»*** *(əl-Cinn 21-22).* ***De ki: «Mən Allahın istədiyindən başqa özümə nə bir xeyir, nə də bir zərər verə bilərəm. Əgər qeybi bilsəydim, sözsüz ki,*** *(özüm üçün)* ***daha çox xeyir tədarük edərdim və mənə pislik də toxunmazdı. Mən iman gətirən bir tayfanı qorxudan və müjdələyənəm»*** *(əl-Əraf 188).*

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN HƏYASI VƏ İFFƏTİ

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – pərdəsinin arxasında gizlənən bakirə bir qadından da utancaq idi. Bir şeydən xoşlanmadıqda onun üzündən bilərdik» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Hər bir dinin bir əxlaqı vardır. Şübhəsiz ki, İslamın əxlaqı da həyadır» . Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Həyasızlıq hər nədə olarsa mütləq onu qüsurlu edər və həya hər nədə olarsa mütləq onu gözəlləşdirər» . Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* - buyurdu: «Həqiqətən də insanların Peyğəmbərlikdən öyrəndikləri ilk söz: «Əgər həya etmirsənsə istədiyini et» . Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* - buyurdu: «Həya imandandır» . Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* - buyurdu: «Həyanın hamısı xeyirdir» .

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN ƏXLAQI İLƏ ƏXLAQLANAQ

Əhməd 3/153,241.
Buxari, Müslim.
İbn Məcə.
Tirmizi.
Buxari.
Buxari, Müslim.
Müslim.

1. Çirkin və həyasısca söz və davranışları tərk etməli. Bu da hər cür çirkin və pis olan söz və əməli əhatə edir. 2. Alçaq səslə danışmaq və səsi çox qaldırmamalı. Xüsusilə də bazarlarda, məscid və s. yerlərdə – əgər xatib deyilsənsə – yüksək səslə danışmamaq. 3. Hər hansı bir kimsədən gələn pisliyə yaxşılıqla qarşılıq verərək onu qaldırmaq. Pislik edəni bağışlamaq, sorğuya çəkməyib, cəzalandırmamaq. 4. Çox gülməyi tərk etmək. Güldükdə yalnız təbəssüm etmək. 5. Ən gözəl paltarları geyinmək (Bayram və s. Namazlarında). 6. Özünü yuxarı tutmadan yerdə yemək yemək, olan yeməyi yemək və az yeməklə kifayətlənmək. 7. Hədiyyə vermək, hədiyyəni qəbul etmək, qəbul olunan hədiyyəyə qarşılıq vermək. 8. Çox zarafat etməmək, zarafat etdikdə isə sadəcə doğru olanı söyləmək. 9. Nəsihət etmək və nəsihəti dinləmək. Dəvətə cavab vermək. 10. Miskin və zəif olanlarlı gəzmək, ehtiyacları ilə maraqlanmaq. 11. İnsanlara və heyvanlara qarşı şəfqətli və mərhəmətli olmaq. 12. Simic olmaqdan uzaq olmaq. Çünki Allah da, insanlar da simici sevməzlər. 13. Dişlərini təmizləmək, oruclu ikən, oruclu olmadığı zamanda dişləri yuymaq. Yuxudan oyandıqda, namaza başladıqda, evə girdikdə misvaqla dişləri təmizləmək. Çox ətirdən istifadə etmək, gözəl ətirdən imtina etməmək. 14. Quran oxumaq və Quranı dinləmək. 15. Namazları vaxtında qılmaq, cəmaat namazlarında iştirak etmək. 16. Bütün insanlarla ədalətli olmaq. 17. İnsanların əziyyətinə qatlanmaq və onları bağışlamaq. 18. Özümüz üçün arzuladığımızı müsəlmanlar üçün arzulamaq. 19. Salamı yaymaq. 20. Paltar geyindikdə, təmizləndikdə, saçlarını daradıqda, verərkən, alarkən, yemək və içməkdə sağ əlindən istifadə etmək. Tualet və buna bənzər yerlərdə sol əldən istifadə etmək. 21. Saçı ya qısaldmaq, ya da uzatmaq. Bir qismini kəsib, bir qismini isə buraxmamaq. Ağaran saçları qaradan başqa rənglərə boyamaq. 22. Müamələdə ən gözəl insan olmaq. Borc aldıqda və borcu istədikdə onu ən gözəl tərzdə etmək. 23. Yer üzündə təvəzökarlıqla yerimək. ***Yerişlər***: 1. Ölü kimi yerimək. 2. Təvəzökar yerişi. ***«Rahmənin bəndələri o, kəslərdir ki, onlar yer üzündə təmkinlə, təvəzökarlıqla gəzərlər…».*** *(əl-Furqan 63).* 3.Həyəcanla yerimək. 4. Səy yerişi. Səfa və Mərva arasında. 5. Ram yerişi. Kəbəni təvaf edərkən. 6. Qaçış. 7. Müəyyən bir tərəfə meyl edərək yerimək. 8. Arxa-arxaya yerimək. 9. Hoppana-hoppana yerimək. 10. Təkəbbürlü yerimək. 24. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – xəstəni ziyarət edər, onlara dua oxuyar, dağlama edərdi, yalnız özünə dağlama etməmişdir, başqalarına ruqiyyə etmiş, lakin özünə oxutdurmamışdır. Xəstələrə pəhrizi öyrətmişdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* –: «Xəstəni ziyarət etdiyi vaxt ona deyərdi: «Allah şəfa versin, İnşəallah

(günahlardan) təmizlən-məkdir» . Heç hamama getməmişdir. Xına sürtüb sürtmədiyində ixtilaf vardır. Ənəs – sürtmədi. Əbu Hureyrə – sürtmüşdür. Ən sevdiyi ətir Miskdir. Fağiyə qoxusunu da sevərdi. Fağiyə xına bitkisinin çiçəyidir. O, şer dinləyər, bəxşiş verərdi. Ayaqqabı, paltarını tikər, ev əşyalarını təmir edər, qoyun sağar, özünə və ailəsinə xidmət edərdi. Məscidin inşasında səhabələrlə bərabər kərpic daşıyırdı. Qonaq qəbuil edər, özüdə qonaq olardı. Başından, ayağından və kürək sümüklərinin arasından və iki boyun damarından qan aldırardı (Başqa rəvayətdə: Qan aldığı zaman onun haqqını da verərdi). Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm –*: «Ənsarı ziyarət edər, uşaqlara salam verir, başlarını sığallayardı. Müsəlmanların zəiflərinin yanına gedər, xəstələri ziyarət edər, cənazələrində iştirak edərdi. Yerdə oturur, yerdə yemək yeyər, bir qulun arpa çörəyi olsa da belə ziyafətini qəbul edər, ayaqqabısını, paltarını tikər, sizdən hər hansı bir kimsə kimi o, da evində çalışardı» .

«Həqiqətən də Allah və Mələkləri Peyğəmbərə salavat göndərirlər. Ey iman gətirənlər! Siz də ona salavat göndərib layiqincə salamlayın!». *(əl-Əhzab 56).* Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizin ən fəzilətli günlərinizdən biri də cümə günüdür. O, gün Adəm yaradıldı, o, gün sura üfürüləcək… Cümə günü mənə çox sayda salavat gətirin. Çünki sizin salavatınız mənə çatır». Bir nəfər: «Ey Allahın Rəsulu! Bizim savlavatımız sən torpaq altında çürümüşkən necə sənə çata bilər?» deyə soruşdu. Peyğəmbər: «Şübhəsiz ki, Allah torpağa Peyğəmbərlərin cəsədlərini yeməyi haram etmişdir» deyə buyurdu .

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – həyatından səhifələrə baş vurduq. Bəlkə bundan sonra qəlblərimiz dirilir və həyat yolumuzu onun izindən gedərik.

BİTİRDİM: HİCRİ 1428-Cİ İL 6 RABİUL ƏVVƏL
MİLADİ 2007-Cİ İL 25 MART
HƏMD OLSUN ALƏMLƏRİN RƏBBİ OLAN ALLAHA! (YUNUS 10)

Buxari.
Nəsai, Həkim, Əbu Davud, Tirmizi.
Əbû Davûd, İbn Məcə, əl-Albânî səhih.

İSTİFADƏ OLUNAN ƏDƏBİYYAT

«Qurani Kərim» Ziya Bünyadov və Vasim Məmmədəliyevin tərcüməsi.
«Ərbəin ən-Nəvəviyyə» Nazim Məhəmməd Sultanın şərhi ilə Türk dilində.
«Səhih Müslim» Türk dilində.
«Muxtəsər Səhih Buxari» Rus və Türk dillərində.
«Zədul Məad» İbn Qeyyim Türk dilində.
«Fikhus Sıra» Əhməd Fərid Türk dilində.
«Ən gözəl örnək Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – dir» SəfiyyuRahman Mubarakfuri Türk dilində.
«Xatəmul Ənbiya» Əli Hikmət Bərki, Osman Kəskioğlu.
«Peyğəmbərin evində bir gün» AbdulMelik b. Muhammed el-Kasım
«Peyğəmbərimizin kişisel və əxlaqi özəllikləri» Məhəmməd Cəmil Ziynu Türk və Rus dilində.
«Peyğəmbərimizin həyatı» Mahmud Şakir Türk dilində.
«İşte Peyğamberimiz» Guraba yayın evi.
«Şəmaili Şərif» İmam Tirmizi Türk dilində.
Adil Rəcəbov «İman» dərsləri.

MÜNDƏRİCAT

Ön söz 3
Peyğəmbərimiz Muhəmməd – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – 11
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in nəsəbini bilmək 15
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in yaşını, doğulduğu yeri, hicrət etdiyi yeri bilmək 16
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in doğumuna dəlalət edən bəzi qəribə işarələr vardır 20
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in İsimlərini bilmək 20
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in övladlarını tanımaq 21
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in xanımlarını tanımaq 23
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in əmilərini, bibilərini, dayılarını və xalalarını tanımaq 26
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in kölələri 27
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in xidmətçiləri 28
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in katibləri 28
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – dən ən çox hədis rəvayət edən səhabələr 28
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in müəzzinləri və şairləri 28
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in silahları və minikləri 29
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in məktubları 30
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in hicrəti, beyəti və sülhü 34
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in iştirak etdiyi döyüşləri bilmək 39
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in iyirmi üç illik Peyğəmbərlik həyatını bilmək 50
Peyğəmbərliyin necə və hansı buyuruqla ona verilməsini bilmək 51
Onunla nələrin göndərildiyini və nə üçün göndərildiyini bilmək 53
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in vəfatını bildirən əlamətlər 53
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in vəfatı 55
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in bəzi xüsusiyyətləri 59
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in əxlaqı və cizgiləri (üz və bədən) 68
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in üz və bədən cuzgiləri 71
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in vəsfi 76
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in danışması 79
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in üzüyü və möhürü 81
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in dünyaya olan zahidliyi 82
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in gülməsi və ağlaması 84
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in gecə ibadəti və ağlaması 86
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in zarafatlaşması 88
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in övladları ilə münasibəti 89
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in zövcələri ilə münasibəti 90
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in zövcələrinə hörmət və ehtiram göstərməsi 91
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in qohum əqrabası ilə münasibəti 92
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in xidmətçiləri ilə münasibəti 94
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in qonşuları ilə münasibəti 95
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in uşaqlara olan mərhəməti 96

Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in ətirlənməsi və misvaqlanması 97
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in hədiyyə verməsi və müsafirə ikramı 98
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – evində 100
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in yumşaqlığı və səbri 101
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in ümmətinə olan şəfqəti və mərhəməti 104
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in yeməyi 105
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in yeməyi və içməyi 107
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in oturması və uzanması 109
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in geyimi 110
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in yerişi 112
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in duası və zikri 112
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in başqalarının şərəf və ləyaqətini qoruması 113
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in qoxusu və təri 114
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in əli açıqlığı 115
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in qəhramanlığı və şücayəti 116
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in haqları ödəməsi 117
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in yatması 118
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – bir müəllim kimi 119
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in əxlaqı 120
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in təvəzökarlığı 122
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in həyası və iffəti 123
Peyğəmbər – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – in əxlaqı ilə əxlaqlanaq 123
İstifadə olunan ədəbiyyat 126